

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	1
Inleiding.....	2
DEEL 1: SYNTHESE LITERATUURSTUDIE	3
DEEL 2: LOGBOEK	10
1. aanvankelijke probleemformulering, doelstelling en actieplan.....	10
1.1. criteria bij PRA-themakeuze	10
1.2. probleemformulering november 2003.....	10
1.3. aanvankelijk actieplan : voorstel oktober 2003.....	12
1.4. uitgewerkt actieplan: portfolio november 2003.....	12
2. onverwachte wendingen in de praktijksituatie en gevolgen voor het literatuuronderzoek en het actieplan okt. 2004 – jan. 2005.....	14
2.1. nieuwe stand van zaken oktober 2004.....	14
2.2. voorlopige probleemherformulering.....	15
2.3. probleemherdefiniëring en actieplan voor het tweede werkjaar	18
2.4. nieuwe aanpassing actieplan, 23 november 2004	20
2.5. december 2004: aanvraag pedagogische raad	20
1. Doelstellingen, opzet en onderzoeksmethode.....	23
2. Onderzoeksresultaten, beleidsadvies en voorgesteld stappenplan.....	24
2.1. Vergelijkend onderzoek per thema.....	24
2.2. Beleidsadvies Leerlingenparticipatie.....	25
OVERZICHTSTABEL.....	35
Knelpunten en Bevindingen.....	35
Voorstellen.....	35
STAPPENPLAN.....	39
SCHOOLNIVEAU - SCHOOLKLIMAAT	40
KLASNIVEAU - KLASKLIMAAT.....	40
DEEL 4 : MANAGEMENTLITERATUUR - REFLECTIE.....	42
4.1. Leiderschapsstijlen.....	42
4.2. Bottom-up participatie en veranderingsmanagement.....	45
4.3. Feedback door leerlingen.....	48
4.4. Een ethische noot.....	49
BIBLIOGRAFIE.....	51
DEEL 5: EVALUATIE EN META-ANALYSE	53
Wat heb ik bereikt?	53
Wat heb ik geleerd? Waar kunnen anderen uit dit participatieproject leren?.....	54
DEEL 6: BIJLAGEN.....	55
Bijlage 1: Inhoud cd	55
Bijlage 2: Vragenlijsten.....	56
Bijlage 3: Het vergelijkend onderzoek.....	70

Inleiding

Participatie is in. Maar is ze ook ingeburgerd?

Dat is de vraag waarmee ik bijna twee jaar geleden in het Ursula-Instituut in Herk-de-Stad aan de slag ben gegaan. Ik wilde weten wat participatie te maken heeft met welbevinden en hoe je in een gegeven setting de ideale vorm van leerlingenparticipatie van de grond krijgt.

Ik had daarbij het volgende werkplan voor ogen:

1. beschrijving en onderzoek van de op school bestaande leerlingenparticipatie
2. literatuuronderzoek, enerzijds leidend tot aanbevelingen voor verbeterde werking van het leerlingenparlemen, anderzijds tot een ruimere opvatting van participatie en tot voorstellen voor verandering in die zin
3. eventuele diagnose van de toestand in de andere scholen van de SG en rudimentair beleidsadvies voor deze scholen vanuit het verbeterde en te exporteren Ursula-model

Helaas bestaat het Ursula-Instituut na de zomer 2005 alleen nog als schoolnummer, een totaal onverwacht gegeven. Bijgevolg had het geen zin meer om in 'proeftuin Ursula' een te exporteren model te creëren. Het werkterrein moest meteen worden uitgebreid tot alle scholen in de SG. Maar dat was terra incognita. Het plan veranderde daardoor in literatuuronderzoek (PRA deel 1), gevolgd door onderzoek te velde (belangrijkste onderdeel van PRA deel 2) naar de gepercipieerde en de gewenste toestand bij alle actoren binnen de scholengemeenschap, d.w.z. leerlingen, directie, leerkachten en ondersteunend personeel.

Het onderzoek leidde tot een beleidsadvies met stappenplan en tot diverse kansen in de loop van het schooljaar die ik heb benut om het thema onder de aandacht en op de gesprekstafel te brengen, dit met zeer gedeeltelijk succes. Vaak voelde ik me als de Vlaamse politicus die Brussel-Halle-Vilvoorde in beweging wil krijgen.

Het verhaal van de koerswijziging is, voorzien van de nodige duiding, opgenomen in het 'logboek', deel 2 van het voorliggende projectverslag. Dit verhaal wordt voorafgegaan (deel 1) door een synthese van de basistekst van vorig jaar en leidt in deel 3 naar de belangrijkste resultaten van het onderzoek, te weten het beleidsadvies, een overzichtelijk schema daarvan en het stappenplan.

In de loop van mijn verhaal stuitte ik onvermijdelijk op enkele cruciale managementthema's als de inhoud van schoolleiderschap in oude en nieuwe vorm, de randvoorwaarden voor een participatief beleid en de wijze waarop vernieuwingen van onderuit geïnitieerd kunnen worden, de eventuele invoering van leerkrachterevaluatie door leerlingen in het kader van kwaliteitsbewaking en tenslotte het thema respect als basisprincipe voor de onderwijs(management)praktijk. Deze thema's heb ik gestoffeerd in deel 5, het literatuur- en reflectiegedeelte van dit werk.

Ik sluit dit werkstuk af met een evaluatie en korte meta-analyse rond de vragen 'Wat heb ik bereikt?' en 'Wat heb ik geleerd? Wat kunnen anderen uit mijn ervaringen leren?'.

Na dit informatief, verhalend, actie-, reflectief en evaluatief gedeelte volgt de substantie van dit PRA deel 2: de cd met alle onderzoeksbestanden en met smaakversterkend materiaal.

De belangrijkste documenten daarvan zijn samen met een inhoudsopgave van de cd ook uitgeprint in de bijlagen, te weten de vragenlijsten en het vergelijkend onderzoek.

Bij deze is het werk volbracht. Het was ongemeen spannend en leerzaam.

Ik ben me ervan bewust dat ik dit zonder ondersteuning – waaronder de nodige aanbevelingsbrieven voor actie op het terrein – niet had kunnen verwezenlijken. Mijn oprechte dank hiervoor.

DEEL 1: SYNTHESE LITERATUURSTUDIE

THEORETISCH REFERENTIEKADER

SAMEN SCHOOL MAKEN, een kwestie van kwaliteit

Participatie is in. ... Ministers en regering pakken om de haverklap uit met de mededeling dat "de school bij uitstek de plaats is waar schoolbestuur, directies, leerkrachten, ouders en leerlingen communiceren en discussiëren over de diverse beslissingen die uiteindelijk de kwaliteit van het onderwijs bepalen." Wishful thinking? Voorlopig nog wel.

juridische evolutie

Toch kunnen we niet naast de duidelijke internationale tendens kijken om kinderen en minderjarigen als een volwaardige partij te beschouwen en ze als dusdanig ook rechten te geven. Van het Kinderrechtenverdrag van de VN (1989) tot het Participatiedecreet (2004) ligt een continue evolutie naar een duidelijker regeling van de rechtspositie van kinderen, in casu leerlingen. Toch benadrukken juristen dat deze juridisering niet een conflictmodel promoot, maar wel uitnodigt tot een participatieve onderwijscultuur, die de leerling ten volle betreft bij de missie van de school. Anders gezegd: participatie is meer dan leerlingen de bevoegdheid geven om over welbepaalde dingen mee te beslissen in de officiële overlegorganen, in casu de schoolraad. Naast de leerlingenraad is een veelvoud van overlegvormen mogelijk en soms meer aangewezen. Leerlingenparticipatie draait immers rond de kernactiviteit van het schoolgebeuren, namelijk respectvol samen leren en leven en dient in het hele school- en klasgebeuren terug te vinden te zijn. De school dient dit respect op elk niveau te 'ademen'.

verwachtingen

Participatie krijgt hiermee bijna een mythische dimensie. En inderdaad wordt van participatie enorm veel verwacht.

Zo is één van de vakoverschrijdende eindtermen het opvoeden tot democratische waarden en burgerzin en het bevorderen van democratisch gedrag. "Hoe kan dat beter dan door de school model te laten staan voor de democratische samenleving?", schrijft de Vlaamse regering in haar regeringsverklaring van juli 2004. Al doende worden ook de sociale vaardigheden van jongeren, hun zelfwaardergevoel en welbevinden aangezwengeld. Asociaal gedrag en aliënatie verliezen zo hun voedingsbodem en in de mate dat leerlingen kunnen meebeslissen over de regelgeving op school, houden ze zich meer aan de regels en is er meer rust en orde op school.

Ook voor het schoolbeleid zou leerlingenparticipatie meegenomen zijn. Participatie creëert immers communicatiekanalen binnen de school en gebruikt de ervaringsdeskundigheid van de leerlingen, wat de efficiëntie van het beleid vergroot.

Tenslotte zou een participatieve ingesteldheid van de leerkrachten zelfsturend en actief leren bevorderen, wat dan weer gunstig zou zijn voor de studiemotivatie van de leerlingen en later ook als competentie op de arbeidsmarkt.

Participatie als het ei van Columbus, met andere woorden.

Gelukkig leert wetenschappelijk onderzoek ons welke van deze verwachtingen realistisch zijn, welk effect van welke vorm van participatie kan worden verwacht.

welbevinden van de leerlingen

Toch is het zinvol de zaken eerst even van een andere kant te bekijken en na te gaan wat het vaak genoemde 'welbevinden van de leerlingen' inhoudt en of het verbetert met participatie.

Wetenschappelijk onderzoek daarover heeft een instrumentarium opgeleverd dat inspectieteams bij een

schooldoorlichting hanteren. Zo weten we nu dat voor het welbevinden de factor 'beleving en tevredenheid op klas- en schoolniveau' het belangrijkste is en dat deze algemene factor op zijn beurt vooral te maken heeft met het 'schoolklimaat' en verder in dalende volgorde met regelgeving, de infrastructuur en voorzieningen op school, de inspraak op schoolniveau en tenslotte de inspraak op klasniveau. Deze factoren maken voor leerlingen dus het verschil. Een school die aan het welbevinden van haar leerlingen wil werken, weet met andere woorden welke prioriteiten ze moet leggen. Waar 'schoolklimaat' en 'inspraak' in zowat alle scholen (danig) te wensen overlaat, zijn er grote verschillen tussen scholen wat betreft de factor 'regelgeving'. Leerlingen beoordelen het schoolklimaat positiever als regels democratisch worden ingevoerd en als consequent wordt opgetreden bij probleemgedrag zoals geweld en druggebruik. Er is tenslotte één subschaal die regelmatig absoluut ondermaats scoorde, namelijk 'infrastructuur en voorzieningen'. Negatief commentaar van leerlingen betreft inspiratieloze leslokalen, saai ingerichte speelplaatsen, gebrek aan netheid, tekort aan sanitaire voorzieningen of hygiëne na praktijklessen of lessen LO en gebrekkige klimaatregeling in de lokalen. Aanpassingen op dit gebied maken de schoolsituatie ongetwijfeld aangenamer en het welbevinden groter.

inspraak, maar waarover?

De meerderheid van de leerlingen vindt inspraak op school van groot belang. Omdat ze zoveel tijd op de schoolbanken spenderen, vinden ze enerzijds dat ze recht hebben op inspraak en dat ze die inspraak ook aankunnen, anderzijds menen ze dat het klimaat en de sfeer op school erdoor zullen verbeteren. Formele inspraak wordt belangrijker geacht naarmate leerlingen in algemeen vormende richtingen les volgen. In elke onderwijsvorm vinden leerlingen inspraak bovendien belangrijker naarmate ze ouder worden, maar ze gaan de inspraakmogelijkheden die er zijn ook kritischer beoordelen.

Het gros van de leerlingen wenst meer inspraak dan ze nu hebben, en dat in alle domeinen, maar in ieder geval rond de ludieke en ontspannende aspecten van de leefwereld (feestje, fuiven, schoolactiviteiten, schoolreizen,...), de hoeveelheid huiswerk en zeker ook de regelgeving van de school. Schoolhoofden vinden dat inspraak en participatie de persoonlijkheidsontwikkeling en maatschappelijke vaardigheden van leerlingen bevorderen. Ze verkiezen evenwel de informele vormen van participatie: interpersoonlijke communicatie, een positief schoolklimaat. Inspraak zou de inhoudelijke aspecten van de leeromgeving (het domein van de leerkrachten) kunnen betreffen, alsook het reglement.

Leerkrachten stellen dat zowel leerlingen als leerkrachten volwaardige gesprekspartners moeten kunnen zijn en dat er naar beiden (meer) moet worden geluisterd.

Bovendien vinden ze ook dat leerlingen eerst de noodzakelijke vaardigheden of attitudes van gehoorzaamheid of luisterbereidheid moeten verwerven en dat inspraak- en participatiemogelijkheden bovendien met de leeftijd zouden moeten groeien. Desgevraagd gunnen zij de leerlingen meer inspraak in de leefwereld van de school: de inhoud van sport- en themadagen, schoolreizen en -uitstappen, de inrichting van lokalen en de bespreking van schoolproblemen en -voorzieningen.

De wensen en visies van de schoolhoofden, leerkrachten en leerlingen lopen in de meeste gevallen dus zeer sterk uiteen. Het is dan ook belangrijk duidelijkheid te krijgen over deze visies als men een heus participatiebeleid wil voeren.

Hoe kunnen leerlingen participeren?

In binnen- en buitenland is **de leerlingenraad** zonder twijfel het meest bekende **formeel participatiekanaal**. In Vlaanderen hadden de meeste scholen vóór het participatiedecreet al een leerlingenraad, maar middenscholen vaak niet. Bovendien bleken leerlingenraden uit middenscholen minder vaak beslissingsgerechtigd te zijn, niet over een budget te beschikken en geen stem te hebben op de bestuursvergaderingen van de school. Bovenbouwscholen en scholen die alle graden aanbieden, pure BSO-TSO-scholen uitgezonderd, doen het traditioneel veel beter. 30% heeft al vertegenwoordigers van de leerlingenraad in de bestuursvergaderingen, 40% heeft een budget, ongeveer 40% zijn ook goed gevormd en beschikken over gedeelde of volledige beslissingsbevoegdheid voor een aantal materies.

Eerder onderzoek heeft overigens aangetoond dat het kunnen beschikken over een budget participatie voor leerlingen reëler maakt. Zo een budget kan uit de opbrengst van activiteiten, automaten of een schoolwinkel bestaan of een startkapitaal zijn vanuit de school. Een goede helft van de leerlingenraden moet met de directie overleggen over de besteding van hun budget, een vierde beslist autonoom.

Wat de vergaderfrequentie van de schoolraden betreft, valt op dat slechts 1/3 van de leerlingenraden op vaste basis minstens 1 keer per maand samenkomt. 1 op 10 komt maar 1 keer per trimester bijeen, of drie keer per schooljaar, wat te weinig is voor een goede inhoudelijke werking.

Qua samenstelling werken ASO-scholen overwegend met verkozen klasafgevaardigden, TSO-scholen met vrijwilligers die samen een schoolafvaardiging vormen en BSO-scholen met leerlingen die vaak zonder verkiezingen zijn aangeduid om in de leerlingenraad te zetelen. In het ASO is er een redelijke doorstroming van informatie en resultaten naar de hele school; in TSO-BSO blijft informatie over de werking van de leerlingenraad veelal 'binnenskamers', waardoor de leerlingen daar meer het gevoel hebben dat er geen inspraak is.

Om de betrokkenheid te verhogen, raden de onderzoekers aan om een leerlingenraad op te splitsen per graad. Jonge leerlingen hebben immers andere verzuchtingen dan oudere en leraren zouden meer bereid zijn leerlingen te ondersteunen die ze kennen. Ook verdienen een budget, naast vorming en ondersteuning alle aanbeveling. Tenslotte is het erg belangrijk alle leerlingen bij het begin van het schooljaar te informeren over de leerlingenraad en ze doorlopend op de hoogte te houden van verwezenlijkingen en acties.

In Vlaamse scholen bestaan ook tal van **semi-formele participatiekanalen**. Die kunnen we opdelen in *verbondenheidskanalen*, die een groepsgevoel tussen leerlingen onderling of tussen leerlingen en leerkrachten tot stand brengen (schoolreizen, klastagen, school- en klasprojecten, school- en klasuitstappen, het klasuur) en daarnaast *vertrouwenskanalen*, die via vertrouwensrelaties problemen proberen op te lossen (groene leerkracht, leerlingenbegeleiding, peter/meterschap, occasionele klasgesprekken). De verbondenheidskanalen worden beter beoordeeld naarmate leerlingen in algemeen vormende richtingen zitten. De vertrouwenskanalen zijn favoriet bij jonge leerlingen.

Daarnaast vinden we in scholen de ideeënbuis of het schooltijdschrift, valven met informatie en thematische werkgroepen. Soms zijn er ook al vertrouwensleerlingen of experimenteert men er met klankbordgroep¹, forum of referendum.

Opvallend hierbij is dat toch maar in 40% van de scholen een aantal van deze kanalen aanwezig is. De laatste jaren is juist herhaaldelijk gepleit om het aantal semi-formele participatiekanalen uit te breiden en te diversifiëren om meer leerlingen te bereiken, vooral BSO-leerlingen, omdat deze kanalen direct en praktisch zijn, wat hen beter zou moeten liggen.

De **informele leerlingparticipatie** geeft het leerlingbetrokken karakter van een school weer, het 'verborgen curriculum' of de informele leerervaringen die leerlingen opdoen in de school. Leerlingen blijken immers veel op te steken van de manier waarop de school is georganiseerd, van de omgangswijzen en de relaties op school, van de (begeleide) vrijheid en verantwoordelijkheid die hen wordt toegekend door directie en leerkrachten.

Binnen de informele participatie onderscheiden we het informele klasklimaat en het informele schoolklimaat. Voor beide is belangrijk dat leerlingen hun mening vrij kunnen uiten en er ook toe worden aangemoedigd, dat collectieve beslissingen kunnen worden genomen als leerlingen redelijke argumenten hebben, kortom dat ze als een reële gesprekspartner worden beschouwd. Leerlingen ervaren daarnaast meer inspraak en een positiever klasklimaat als leerkrachten in hun lessen individueel werk regelmatig afwisselen met groepswork en als ze zich democratisch opstellen.

In Vlaanderen wordt het informeel klas- en schoolklimaat veel minder positief beleefd dan in het buitenland. Leerlingen ervaren nog relatief veel vrije meningsuiting op klasniveau, maar hebben toch

¹ Een *klankbordgroep* is een gestructureerde en formele manier om jongeren adviezen te laten geven over beleidsvoorstellen. De deelnemers stappen in een klankbordgroep op vraag van de directeur en hebben het recht deelname te weigeren. De uiteindelijke beslissing ligt in handen van de directeur, maar deze dient de beslissing wel te verantwoorden.

het gevoel dat leerkrachten bij een probleem eerder op sancties zullen overgaan dan met de betrokkene te praten. Ook verantwoordende leerkrachten volgens de leerlingen zelden hun beslissingen. Leerlingen uit het zesde jaar uiten zich nog het positiefst over het klasklimaat en over de moeite die leerkrachten doen om hun leerlingen bij de klas te betrekken.

Het informeel schoolklimaat komt nog veel zwakker voor de dag dan het klasklimaat. Slechts 15% van de leerlingen oordelen dat hun meningen en voorstellen ernstig worden genomen en dat beslissingen voldoende worden uitgelegd. Over de doorstroming van informatie is slechts 30% tevreden en vele directeurs geven toe dat ze niet actief op zoek gaan naar de mening van leerlingen en dat beslissingen buiten de leerlingen om worden genomen. Naarmate ze ouder worden, ervaren leerlingen zelfs een minder positief schoolklimaat en meer schoolaliënantie. Ze voelen zich ondergeschikt aan de leerkrachten en de directie. Vooral de oudere leerlingen wensen niet meer 'als kinderen te worden behandeld' op school.

Participatie betekent ook gewoon 'actief deelnemen aan'. Leerlingen nemen deel aan wat op school gebeurt: de lessen én de **extracurriculaire activiteiten**. Nagenoeg elke school biedt sportactiviteiten aan buiten de lessen; vaak zijn er ook culturele activiteiten (90% van de scholen), sociale en ontspanningsactiviteiten (75%), economische (minionderneming) en technische activiteiten (pc-cursussen, internetsessies, LAN). Leerlingen vinden zulke actieve participatie over het algemeen minder belangrijk dan 'echte' inspraak. Toch wijst onderzoek ondubbelzinnig op positieve resultaten bij deelname aan extracurriculaire activiteiten. Zelfs als het gaat om 'ontspanningsactiviteiten', geeft dat leerlingen het gevoel dat ze erbij horen, dat ze hun zegje hebben in het leven op school; ook bevordert het de relatie tussen leerlingen en leerkrachten en tussen leerlingen onderling; kortom, de verbondenheid met de school neemt toe.

Jonge leerlingen en ASO-leerlingen in het algemeen staan het positiefst tegenover deelname zowel aan het extracurriculum als aan de leerlingenraad. Gezien die interesse van jonge leerlingen en gezien het belang van al op jonge leeftijd te (beginnen te) participeren, is het aangewezen op die interesse in te spelen. Door positieve ervaringen in de eerste graad zijn ze misschien makkelijker geneigd ook op oudere leeftijd te participeren. Er moet dus meer aandacht komen voor de extra activiteiten in middenscholen. Dat geldt ook voor TSO-BSO-scholen. Twee derde van de leerlingen daar vindt immers dat hun school weinig of geen leuke activiteiten organiseert en zou wel deelnemen als er andere activiteiten waren.

Algemeen kunnen we tenslotte stellen dat de participatiecultuur die op school heerst van doorslaggevend belang is voor de individuele participatie. Niet alleen het gevarieerde aanbod op zich is dus van belang, maar mogelijk nog meer de mate waarin scholen hun leerlingen actief betrekken bij de organisatie van de activiteiten. Waar scholen leerlingeninbreng toelaten, merkt men dat leerlingen sneller participeren. Het **participatierecept** bestaat dus uit een ruim leerlingbetrokken aanbod en diversifiëring van de participatiekanalen. Goed nieuws daarbij is dat leerlingen die ooit betrokken waren bij een activiteit sneller de stap zetten naar andere en zelfs verscheidene activiteiten. Participatie van de enen wakkert bovendien participatie van de anderen aan en hoe hoger het percentage leerlingen dat deelneemt aan activiteiten, hoe meer dit andere leerlingen aangespoort ook van de partij te zijn. Participatie vertoont met andere woorden een sterk cumulatief, zichzelf aanzwengelend karakter.

En dan de proef op de som...

Onderzoek in Vlaanderen toont aan dat de doorslaggevende factoren voor de beleving van het schoolklimaat inspraak, participatie en de perceptie van de inspraak- en participatiemogelijkheden zijn. Participatie brengt duidelijke positieve schoolattitudes teweeg, verbeterde relaties tussen leerlingen en leerkrachten en hogere identificatie met de waarden die de school nastreeft (25% meer betrokkenheid bij het sociaal gebeuren buiten de schoolpoort na acties voor het goede doel). Bovendien percipiëren leerlingen het schoolklimaat beter naarmate ze meer het gevoel hebben inspraak en verantwoordelijkheid te (kunnen) hebben in de leefomgeving van de school. Ook inspraak in de leeromgeving vertoont een positieve samenhang met de beleving van het schoolklimaat, maar iets minder sterk, evenals de graad van ondersteuning van de leerlingenraad.

Een tweede vaststelling is dat de school wel degelijk het verschil maakt als het aankomt op **democratische burgerschapswaarden**. Hoe beter leerlingen hun schoolklimaat ervaren, hoe meer ze immers de democratische burgerschapswaarden onderschrijven. Leerlingen krijgen via deelname aan het schoolbeleid bovendien een realistische kijk op de werking van de democratie in grote, complexe organisaties en samenlevingen. Ze leren rechten en plichten tegenover elkaar afwegen, verschillende belangen inschatten, rekening houden met de mening van anderen en in samenspraak met anderen beslissingen voorbereiden. Onderzoek in het buitenland bevestigt dit resultaat. Ook de graad van participatie is hierbij relevant. Leerlingen die binnen en buiten de school participeren, hebben meer democratische waarden, althans als het gaat om sociale of politieke activiteiten (bv. derdewereldacties, mensenrechtenacties) of om participatie aan de leerlingenraad. Participatie aan andere activiteiten heeft een neutraal effect, participatie aan een sportvereniging geeft vreemd genoeg, althans voor jongeren, een negatief resultaat. Tenslotte is ook de mate van gepercipieerde inspraak in de leefwereld van de school relevant. Leerlingen die het gevoel hebben veel inspraak en verantwoordelijkheid te krijgen, hebben minder kans om democratische basiswaarden te verwerpen.

Het **persoonlijk welbehagen** blijkt voornamelijk buiten de school te worden gevormd in relaties met vrienden en andere vertrouwensrelaties, in de vrije tijd enz.

Maar ook de beleving van het schoolklimaat en de wijze waarop men leerlingen behandelt, hangen positief samen met het persoonlijk welbehagen. Wat dat betreft is er een onderscheid tussen het participatief en pedagogisch schoolklimaat (gerealiseerd door de leerkrachten, de directie en de leerlingenraad) en het relationeel klasklimaat (gerealiseerd door klasgenoten en medeleerlingen). Dit laatste heeft een directe invloed op het persoonlijk welbehagen, het participatieve en pedagogische schoolklimaat heeft een indirecte invloed.

De **leermotivatie** wordt bepaald door het belang dat leerlingen hechten aan (bij)leren, door de inzet die ze bereid zijn te investeren in hun studies en door het academisch zelfconcept. Goede relaties met de ouders en opvolging van de schoolse prestaties door ouders, bevorderen de leermotivatie sterk. Het meest doorslaggevend voor de leermotivatie is echter de positieve perceptie van het participatief en pedagogisch schoolklimaat, en dan vooral de relaties met leerkrachten. Daarbij zijn niet zozeer de didactische kwaliteiten van de leerkrachten en de interessantheid van de lessen bepalend, maar wel de 'humane' en democratische kwaliteiten van de leerkrachten. Leerlingen zijn gemotiveerder om het goed te doen als ze hun leerkrachten vertrouwen en gemoedelijk met hen kunnen omgaan en als de leerkrachten hun mening belangrijk vinden en er rekening mee houden. Werken aan een betere leermotivatie betekent dan ook vooral werken aan een betere perceptie van de relatie met leerkrachten.

De verschillen tussen scholen op het gebied van **probleemgedrag** worden vooral door een verschillende instroom verklaard. Verder vermindert faire regelgeving antisociaal gedrag en is ook het relationeel klasklimaat van groot belang. Daartoe kan het goed uitbouwen van vertrouwenskanalen helpen. Die kunnen individuele problemen van jongeren, die aan de basis liggen van hun probleemgedrag, herkennen en oplossen. Ook kan de school samen met haar leerlingenraad zichtbare acties ondernemen om het probleemgedrag bespreekbaar te maken en aan te pakken.

aanbevelingen

Leerlingen percipiëren de participatie- en inspraakmogelijkheden op school meestal heel anders dan hun schoolhoofd. Om de bestaande participatie- en inspraakkanalen te evalueren, luistert men best naar verschillende actoren, schoolhoofden en leerkrachten, actieve en niet-actieve leerlingen.

Het beleefde schoolklimaat speelt een rol bij het persoonlijk welbehagen en vooral bij de verschillen in democratische burgerschapshouding (nieuwe breuklijn). Een democratische, leerlingbetrokken school bevordert zelfs meer de democratische burgerschapswaarden bij haar leerlingen dan lessen of projecten rond burgerschapsvorming. Via inspraak, participatie aan het extracurriculum en zorg voor een betere perceptie van inspraak- en participatie-mogelijkheden (communicatie) kan de school hierop ingrijpen.

Om te beginnen is een leerlingenraad op school ontegensprekelijk positief. Ook leerlingen van de eerste graad verdienen daarin een plaats. Zij zijn zelfs bijzonder gemotiveerd.

Ideaal is een leerlingenraad per graad, om zo de leerlingen te laten groeien in hun participatie. Verder is het belangrijk de leerlingenraad niet louter als een adviesgevend orgaan te beschouwen, maar een afgebakende beslissingsbevoegdheid toe te kennen, waarbij meer bevoegdheid ook meer verantwoordelijkheid inhoudt. Vervolgens is het aan te bevelen de leden, zeker die van de eerste graad, de nodige vorming te geven, een regeling te treffen voor een eigen budget van de leerlingenraad en een communicatieplan uit te werken.

Het participatiedecreet voorziet dat leerlingen per 1 april 2005 een zitje krijgen in de *schoolraad* en betrokken zullen worden bij het beleidsniveau. De inbreng van leerlingen in dergelijke raden zal niet vanzelfsprekend verlopen omdat de meeste thema's die in de schoolraad aan bod komen, hen maar matig interesseren, behalve de inspraak over het orde- en tuchtreglement, de organisatie van extra-muros, parascolaire activiteiten en stages en eventueel de infrastructuur. Een goede begeleiding van de leerlingenvertegenwoordigers is hier dus van groot belang.

Naast de leerlingenraad zouden scholen ook moeten streven naar het diversifiëren van de participatiemogelijkheden en de actieve inbreng van leerlingen bij de organisatie van dat aanbod. Een doelgroepenbeleid (o.a. naar gender en leefwereld) is wenselijk voor het extracurriculum, met name voor de TSO-BSO-leerlingen. Eventueel kan worden samengewerkt met het sociale middenveld. Ook goede semi-formele verbondenheids- en vertrouwenskanalen zijn belangrijk, zeker voor TSO-BSO-leerlingen, omdat zij zich vooral aangetrokken voelen tot directe en praktische inspraakmogelijkheden. Activiteiten in het kader van de verbondenheidskanalen, die ook binnen de uren kunnen plaatsvinden, zouden als een goede aanvulling kunnen fungeren op de leerlingenraad en op activiteiten buiten de uren, die vooral in het BSO niet populair zijn. Ook goed werkende vertrouwenskanalen, o.a. het systeem van vertrouwensleerlingen en het peter/meterschap, waarbij leerlingen actief worden ingezet bij de hulpverlening aan en de begeleiding van medeleerlingen, verdienen promotie. Zij lijken probleemgedrag te belemmeren. Het is in dat kader ook aan te bevelen om alle leerkrachten vaardig te maken in het effectief inspelen op hulpvragen van jongeren. Dit aspect zou in de lerarenopleiding meer aandacht moeten krijgen.

Waarover moet er inspraak zijn?

Voor een positief schoolklimaat zijn de thema's van de leefwereld van doorslaggevend belang. Voor het indijken van probleemgedrag lijkt alleen inspraak in de regelgeving doeltreffend te zijn. Voor het bevorderen van de leermotivatie, tenslotte, zijn alle domeinen belangrijk, en dus niet alleen inspraak in de leerwereld van de school. Het is dan ook aan te raden voldoende inspraak te verlenen in alle domeinen van de school.

Een laatste aanbeveling betreft de houding van de leerkrachten. Die blijken meestal geen vragende partij te zijn voor (extra) inspraak van leerlingen. Deze problematiek moet ongetwijfeld een aandachtspunt zijn bij het schoolbeleid terzake.

leerlingenparticipatie als criterium in de kwaliteitszorg

Zorgverbreding en welbevinden van de leerlingen zijn niet toevallig een aandachtspunt van de gemeenschapsinspectie bij de schooldoorlichting. Aangezien dit welbevinden verbetert bij een actieve participatie op het klas- en schoolniveau, is het logisch de zorg voor leerlingenparticipatie als criterium op te nemen in het proces van kwaliteitszorg van scholen.

Dat criterium betreft twee aspecten van leerlingenparticipatie:

- de aard en de kwaliteit van de leerlingenparticipatie in een school; het Steunpunt Leerlingenparticipatie hanteert daarbij zes kwaliteitsindicatoren; de participatiebarometer werkt drie van deze indicatoren praktisch uit.
- de inbreng van de jongeren in de kwaliteitszorg in de school, d.w.z. de evaluatie door leerlingen van diverse aspecten van het schoolbeleid en schoolleven.

Dat laatste kan via de leerlingenraden. Een mogelijke valkuil daarbij is wel dat steeds dezelfde communicatief sterke jongeren aan bod komen, terwijl taalarme, sociaal zwakke jongeren uit de boot vallen. Om ook hen te bereiken, kunnen semi-formele participatievormen ingeschakeld worden, zoals klankbordgroepen, verbetergroepen² en gemengde werkgroepen. In al deze groepen worden jongeren uitgenodigd en uitdrukkelijk op hun ervaringsdeskundigheid aangesproken. Integratie is daarbij een belangrijk criterium.

Ook met twee informele participatievormen is inmiddels ervaring opgedaan: de conversatielunch en de 'vrije microfoon'. Vooral de conversatielunch³ leent zich uitstekend bij schoolproblemen en als aanvulling op andere participatievormen.

Tenslotte kan men jongeren met behulp van vragenlijsten en/of interviews, al dan niet in het kader van een balanced scorecard, systematisch betrekken bij de interne of externe evaluatie van diverse aspecten van school en schoolbeleid, waaronder zelfs de evaluatie van leerkrachten. Dat laatste gebeurt al in het hoger en het volwassenenonderwijs. In vele landen is het ook een vrij frequente praktijk in het middelbaar onderwijs. In Vlaanderen experimenteren enkele scholen ermee.

In ieder geval verbreedt de betekenis van leerlingenparticipatie verder in de richting van het samen school maken als men jongeren ook als evaluator betreft bij de kwaliteitszorg.

² Een *verbetergroep* vertrekt van een probleemsituatie en zoekt naar oplossingen voor de gesignaleerde knelpunten.

³ De directie inviteert of selecteert een aantal leerlingen voor de conversatielunch en peilt naar hun meningen en ervaringen. Het gaat om steeds wisselende groepen leerlingen; deze participatievorm is immers informeel. Leerlingen gaan ook alleen op de uitnodiging in als zij dat zelf wensen. Ze zijn niet verplicht deel te nemen.

DEEL 2: LOGBOEK

DE ACTIE

1. aanvankelijke probleemformulering, doelstelling en actieplan

1.1. criteria bij PRA-themakeuze

Uit ervaring, onder andere bij het ooit proberen opstarten van het project 'Groene school', wist ik dat het voor een gewone leerkracht niet eenvoudig is een schooldirectie op de kar te krijgen van een vernieuwingsproject dat ze niet zelf heeft bedacht en/of dat niet 'door Brussel' wordt opgelegd. Je krijgt wel wat 'experimenteerruimte' en zelfs morele steun, maar als het op echt engagement of 'daden van hogerhand' aankomt, stekt het enthousiasme.

Het kwam er dus op aan een thema te selecteren waarbij een **basisengagement en liefst ook enige externe druk** aanwezig was. Het **thema leerlingenparticipatie** viel helemaal binnen die categorie (zie verder). Bovendien heb ik in mijn 25-jarige carrière als personeelsafgevaardigde uitgebreid **ervaring opgedaan met inspraak en participatie-organen**. De materie lag en ligt mij dus aan het hart.

Zo gezegd, zo gedaan.

Het thema bleef gedurende twee jaar (en hopelijk ook langer) overeind. De invulling ervan moest door wijzigende/gewijzigde omstandigheden echter drastisch bijgestuurd worden. Een verslag:

1.2. probleemformulering november 2003⁴

1.2.1. aanleiding en historiek

De directe aanleiding voor mijn PRA-themakeuze was een stapel commentaarteksten over 'inspraak op school' waarin de leerlingen zich unaniem afwijzend tot uiterst negatief opstelden over de inspraakmogelijkheden in de school, en dat terwijl de school al decennialang over een leerlingenparlement beschikte. Bovendien had ik de indruk dat ik als leerkracht in de klas steeds meer te maken kreeg met 'overlevingsgedrag' van leerlingen dat zelden in rechtstreeks verband stond met mijn eigen lesgeven. Oudere leerlingen leken zich minder goed te voelen op school dan ik van ze gewend was. Waarom wisten ze zelf ook niet duidelijk te verwoorden. Voor mij was het een aanleiding om het een met het ander in verband te brengen en **mij af te vragen of het door mij gepercipiëerde verminderde welbevinden iets te maken kon hebben met het gesignaleerde tekort aan inspraak**.

Hoewel de leerlingen dit dus duidelijk niet zo ervaarden, heeft er in mijn school wel altijd een traditie van inspraak via het leerlingenparlement bestaan. In de beginfase bestond dat parlement uit de leerlingen die als klasverantwoordelijke waren gekozen en die een paar keer per jaar tijdens een middagpauze de kans kregen om hun wensen voor te leggen aan de destijds nog niet officiële adjunct-directeur en aan enkele andere leraren. Veel leerlingen 'vergeten' naar deze vergadering te komen, vooral de jongsten. Degenen die er waren, vroegen steevast om drankautomaten, toestemming om ook

⁴ tekst van destijds die ik inderhaast niet had opgenomen in de literatuurstudie over mijn praktijkprojectthema

bij mooi weer binnen te blijven, een ander model turnpak, waarop het antwoord kwam dat dit niet wenselijk of mogelijk was. Alleen het turnpak veranderde.

Om toch alle leerlingen te doen vertegenwoordigen, werd het roer bij het aantreden van de huidige directeur (de trekkende leerkracht-adjunct van weleer) omgegooid: er kwamen leerlingenparlementen per graad, die onder leiding van de klassenleraren één tot twee keer per trimester samenkwamen. De klassenleraren spoorden de leerlingen aan om met voorstellen te komen. Die kwamen er : dezelfde als voorheen plus de vraag om sommige piercings toe te laten. Tot vorig jaar sleepte deze versie van het leerlingenparlement zich voort. Niemand wilde nog klasverantwoordelijke zijn. Niemand wilde nog naar dit parlement want 'het had toch geen zin'. Ook de meeste klassenleraren dachten er zo over. Dit schooljaar veranderde de aanpak onder impuls van de graadcoördinator van de derde graad: leerlingen wordt nu gevraagd met een uitgewerkt voorstel te komen. Zij zoeken bijvoorbeeld zelf informatie op over drankautomaten.

In mijn school was er dus traditioneel oprechte belangstelling voor leerlingenparticipatie als onderdeel van de managementcultuur, maar onduidelijkheid over de inhoud, grenzen en aanpak van die participatie. De goede wil is/was er nog steeds. Op de studiedag van het VVKSO over participatie van 12/11/2003 waren de directeur en de adjunct-directeur van Ursula BB bijvoorbeeld (in eigen naam) aanwezig, in tegenstelling tot de andere directieleden van de SG. Toen ik het thema leerlingenparticipatie aan de directie voorlegde in een verkennend gesprek in oktober, was de reactie dan ook positief. Hiermee was voldaan aan mijn allereerste criterium, namelijk dat er bij de directie op zijn minst een **authentiek basisengagement** diende te zijn.

Bovendien kwam de wetgeving mij ter hulp, want het op stapel staande **participatiedecreet** bracht ook **enige externe druk**. Ook aan mijn tweede voorwaarde was bijgevolg voldaan, al was toen nog niet duidelijk wanneer het participatiedecreet realiteit zou zijn.

1.2.2. organisatie: stand van zaken in oktober 2003

“Al verscheidene jaren zijn de vier katholieke secundaire scholen in Herk-de-Stad verenigd onder de koepel van de Katholieke Scholengemeenschap Sint-Martinus. Deze scholengemeenschap staat halverwege een drastische reorganisatie. Per 1 september 2003 (dus bij de start van PRA-deel 1) kwam er één inrichtende macht (i.p.v. 3) voor de 6 scholen (i.p.v. 4 voordien).

Op 'campus Ursula' zijn gevestigd:

- Ursula-Instituut BB (2de en 3de graad ASO en TSO)
- Ursula ES
- Ter Hercke (2de, 3de graad en 7de jaar TSO en BSO)

Op 'campus Amandina' zijn gevestigd:

- Amandinacollege (2de en 3de graad ASO en TSO)
- Amandina ES
- Technisch Amandinacollege (2de, 3de graad en 7de jaar TSO en BSO)

In de huidige fase staan uitgebreide bouw- en verbouwprojecten op stapel in afwachting van een herverdeling van scholen en leerlingen over de beide campussen: de ES-scholen op één campus, de BB-scholen op de andere. De in een protocol overeengekomen einddatum voor de hele omvorming is 2008.

Het praktijkgedeelte van mijn praktijkproject heeft betrekking op Ursula-Instituut BB.

Omdat ik het boeiend vind om ook BSO-leerlingen bij mijn project te betrekken, hoop ik mijn project uit te breiden naar de hele campus (d.w.z. de BSO-leerlingen van de 'hotelschool') of eventueel naar de hele scholengemeenschap. In de hotelschool geef ik mezelf een redelijke kans op succes omdat de nieuwe directeur daar ex-medewerker is van het plaatselijke CLB en hopelijk openstaat voor inbreng van leerlingen. In de andere scholen van de SG acht ik de tijd niet rijp voor participatiegedachten, laat

staan -projecten. Over het standpunt van de kersverse vrijgesteld directeur (ook per 1 sept.2003) heb ik geen informatie. “

1.3. aanvankelijk actieplan : voorstel oktober 2003

Voorstel van onderwerp: Participatie van SO-leerlingen in de besluitvorming op school, in het kader van het welbevinden van SO-leerlingen op school.

Dit houdt in:

1. bepaling van het begrip welbevinden; meetinstrumenten over welbevinden; onderzoeksresultaten
2. hierin de plaats van ln-inspraak in het SO; soorten inspraak, bevoegdheden en werking van participatie-organen voor leerlingeninspraak; literatuur uit binnen- en buitenland
3. schets van de concrete situatie in Herk-de-Stad; empirisch materiaal i.v.m. ln-participatie in de school of SG; oordeel van de betrokkenen
4. voorstel voor betere werking leerlingenparlement
5. randvoorwaarden bij inspraak
6. start van implementatie 'nieuwe werking'
7. (voorlopige) evaluatie van de nieuwe werking en zo mogelijk ook terugkoppeling naar het uitgangspunt van het welbevinden

1.4. uitgewerkt actieplan: portfolio november 2003

1.4.1. doelen en inhoud van het onderzoek

didactisch: leeronderzoek

dit werk als proeve van bekwaamheid

De vraag is of de student in kwestie zowel een wetenschappelijke rapportage als een managementopdracht tot een goed einde weet te brengen.

wetenschappelijk: literatuurrapport over de volgende vragen

- Welke factoren bepalen het welbevinden van SO-leerlingen op school
- in Vlaanderen? - elders?
- Wat is de rol van inspraak bij dit welbevinden?
- onderzoek in Vlaanderen - onderzoek elders
- Waarover wensen leerlingen inspraak?
- Is er een verschil - naargelang het onderwijstype (ASO, TSO, BSO, KSO, BUSO)?
- naargelang de leeftijd?

Deze informatie is bedoeld

- als kennisdoel op zich voor mezelf

- als kader en verantwoording voor het praktijkgedeelte van het project, dit zowel voor mezelf als voor het schoolmanagement van de eigen school. Het is alvast de bedoeling de directeur, de adjunct-directeur en de coördinator met vernieuwingsplannen voor het leerlingenparlement een exemplaar van

mijn literatuuronderzoek te bezorgen. Bij voldoende belangstelling zal ik hierover uitgebreider rapporteren en sensibiliseren in de SG.

maatschappelijk: praktijkonderzoek en beleidsvoorstel

- empirisch onderzoek in Ursula BB (of liefst SG Sint-Martinus) naar welbevinden en relatie met het hebben van/de aard van inspraak op basis van model-vraagstelling uit de literatuur
- voorstel voor organisatie van kwaliteitsvolle leerlingeninspraak op basis van aanbevelingen of een ideaalmodel uit de literatuur (beleidsvoorstel)
- overleg hierover met alle betrokkenen (directie, leerlingen, ouders, leerkrachten, ondersteunend personeel) qua haalbaarheid en wenselijkheid
- implementering van het voorstel
- evaluatiemethode; bij voorkeur met terugkoppeling naar het welbevinden van de leerlingen

indirect maatschappelijk: strategische effecten

- ondersteuning inspraak-welgezinde directieleden
- welbevinden leerlingen in de SG positief beïnvloeden
- promoten van inspraak als essentieel onderdeel van Interne KwaliteitsZorg (kwalitatieve verandering)

1.4.2. publiek van het onderzoek

primair publiek

- docenten onderwijsmanagementopleiding
- directieteam Ursula BB (+ de genoemde coördinator), eventueel het hele directieteam van de SG
- geïnteresseerde betrokkenen

voor

kernrapport jaar 1, met een verslag over het literatuuronderzoek (welbevinden en verband welbevinden-inspraak), conclusies t.a.v. de ideale situatie qua inspraak, een beschrijving van de huidige praktijksituatie en een algemeen beleidsvoorstel t.a.v. inspraak

en

rapport 2de jaar met empirische onderzoeksgegevens over de huidige situatie, een beleidsvoorstel, een stappenplan inzake communicatie over en bijsturing van het voorstel, zo mogelijk een akkoord voor de hele SG over de organisatie van leerlingeninspraak, een stappenplan ter implementatie en evaluatie (feedbackmomenten)

secundair publiek

- doelstelling onderzoeksproject vertaald naar elk van de diverse leerlingengroepen, naar leerkrachten en naar ouders bij de start van het empirisch onderzoek (vorm te bepalen in functie van de doelgroepen)
 - resultaat van dit onderzoek en beleidsvoorstel, eveneens per doelgroep vertaald
 - overleg over en bijsturing van het voorstel: zelfde doelgroepen
 - stappenplannen voor implementatie en evaluatie: idem
- externe communicatie: doelgroepen later te bepalen

1.4.3. kernbegrippen

definiëren

Het literatuuronderzoek uit binnen- en buitenland zal zeker duidelijkheid moeten verschaffen over de begrippen '**welbevinden van leerlingen op school**' en '**participatie van SO-leerlingen in de besluitvorming**'.

operationaliseren

Aansluitend op het literatuuronderzoek zou ik het welbevinden van de leerlingen in Ursula BB willen meten met behulp van **meetinstrumenten over welbevinden** die in de literatuur zijn ontwikkeld.

Vervolgens wil ik focussen op de **rol van participatie** bij dat welbevinden. Het is de bedoeling dat uit de meting ook blijkt of participatie wenselijk is en hoe participatie dan dient te worden opgevat.

Evaluatie van de huidige vorm van participatie vormt een aanvulling op deze vraagstelling.

Dat zou moeten resulteren in een **bijsturing of een compleet nieuw voorstel**. Dat moet dan nog worden **geïmplementeerd** en vervolgens ook **geëvalueerd** in functie van het welbevinden van de leerlingen.

2. onverwachte wendingen in de praktijksituatie en gevolgen voor het literatuuronderzoek en het actieplan **okt. 2004 – jan. 2005**

2.1. nieuwe stand van zaken oktober 2004

"Vorig jaar zijn de veranderingen in de SG waar ik werk onverwacht - ook voor de directies - enorm versneld. Daardoor komt mijn PRA-plan(ning) danig in de war. Dat had al gevolgen voor het literatuurgedeelte en zal nog meer spelen bij de praktijk dit academiejaar."

(citaat mail naar P. Mahieu 7/10/2004)

"Vorig jaar op 1 september kregen we in Herk één IM en 6 scholen i.p.v. 4 voorheen. Die situatie zou volgens een protocol 3 à 5 jaar duren, tijd om omvangrijke bouwwerken rond te krijgen en de schoolculturen op elkaar af te stemmen. Maar in de nieuwe IM dook uit het niets J. M. op. ... Die vond al die overgangstijd maar niets. De grote verhuis van lokatie (alle ES'sertje op één campus, al de rest elders) en de stoelendans der directies moet op 1 sept. 2005 een feit zijn; de complete omvorming van secretariaten al eerder. Deze 'mededeling' kregen we begin februari 2004, de 'inspraakorganen' op hetzelfde moment als alle andere personeel, namelijk bij een info op hetzelfde moment in alle scholen. (...)

Plots moesten de directies nog veel intenser dan voorheen vergaderen. ... Voor het echte werk werden verplichte werkgroepen van leerkrachten - vaak zonder voorbereiding of achtergrondkennis over wetgeving - opgestart (...). De 'overbodige' vergaderingen van de officiële inspraakorganen (waaronder CPBW) werden afgeschaft; de organisatie en werking van de andere inspraakorganen liep plots in het honderd: foute datum, geen agenda...

Alle onderwijsvernieuwing (b.v. de 'vrije ruimte'), nieuwe decreten en verplichtingen worden aangepakt als een verplichting waaraan je op papier dient te voldoen. Dikwijls vinden de directies in de vvkso-berichten daarvoor trouwens alle steun. Onlangs las ik dat de juristen van het vvkso bezig waren om voor de leerlingenraad in het hele katholiek onderwijs gebruik te kunnen maken van de uitzonderingsclausule via het schoolreglement, die eigenlijk voor Freinetscholen is bedoeld.

Waar de directie in mijn oude school redelijk openstond voor leerlinggericht werken, voor inspraak e.d., is daar in de huidige toestand niets meer van over. (...)

In zo'n verkrampde situatie leerlingenparticipatie van de grond krijgen, lijkt mij mission impossible. De tijd die ik meende te hebben om in de eigen school op de bestaande fundamenten en goodwill verder te bouwen en dan te proberen de TSO- en BSO-scholen te winnen, is mij uit handen geslagen en daarmee mijn hele kans op succes.

Vandaar dat ik plots ook geen probleemstelling meer had voor deel 1 van PRA.

Ik heb dat voor het literatuuronderzoek in de vakantie opgelost door uit te gaan van de verplichting die directies toch voelen i.v.m. het participatiedecreet. Ik heb op een rij gezet waar dat decreet vandaan komt en vervolgens de perspectieven geschetst die leerlingenparticipatie biedt. Ik heb hetzelfde bundeltje als u hebt gehad ook bezorgd aan alle directiemensen, de coördinator die zich met de leerlingenparticipatie in mijn school bezighoudt/hield en enkele mensen van de IM (...), in de hoop het onderwerp op de agenda te krijgen. Van niemand heb ik enig signaal teruggekregen.

(...)Van de andere kant, geloof ik echt in de zin en mogelijkheden van leerlingenparticipatie. Maar onder de verstikkende kerktoren van Herk ...?

(...) Sorry dat ik u dit moet melden."

(citaat mail aan P. Mahieu 12/10/2004)

2.2. voorlopige probleemherformulering

2.2.1. Impact van de gerapporteerde veranderingen

Aan **geen van beide criteria** bij de keuze van mijn praktijkthema is in oktober 2004 nog **voldaan**. De goodwill ten aanzien van participatie lijkt volledig verdwenen, alsook de tijd om deze goede wil aan te wakkeren. De externe formele druk van het participatiedecreet bestaat nog wel, maar is onder impuls van het vvkso (vkvso-berichten, okt.2004) gereduceerd tot een formaliteit, met name de verkiezing van leerlingenvertegenwoordigers in de schoolraad, die op 1 april 2005 een feit dient te zijn.

Daar komt nog bij dat het **Steunpunt Leerlingenparticipatie** met zijn expertise en goed uitgebouwde faciliteiten waarvan een te vernieuwen leerlingenparlement gebruik zou kunnen maken, per 31 oktober 2004 **in zijn bestaan bedreigd** wordt door de besparingsmaatregelen van de nieuwe Vlaamse onderwijsminister.

Tenslotte heeft het geen zin meer eerst via de blackbox van de eigen school te werken. De **school houdt over enige maanden i.p.v. enige jaren immers op te bestaan als aparte entiteit**. Het actieterrain moet dus uitgebreid naar de hele SG. Op dat territorium kom ik niet twee halfovertuigde medestanders tegen maar een volledig onverschillig tot vijandig kader, dat bovendien zelf aankijkt tegen een stoelendans op het einde van dit schooljaar. Dat is op zijn minst een totaal nieuw vertrekpunt. Daarnaast overzie ik momenteel goed wat op 'campus Ursula' gebeurt aan participatie voor leerlingen, maar over de situatie op 'campus Amandina' weet ik zo goed als niets. Ik zal dus ook **'de stand van zaken' in de hele SG in kaart moeten brengen** vooraleer ik überhaupt in staat ben een beleidsplan te ontwikkelen voor die hele SG.

2.2.2. Gevolgen voor de literatuurstudie

Alleen het Participatiedecreet gaf nog een aanknopingspunt ter sensibilisering van de directies en de IM. Verder restte mij de veronderstelling dat hoogopgeleide mensen vatbaar zijn voor degelijke

inhoudelijke argumenten als ze die zonder druk kunnen overwegen. Een 'thesis' geldt bij hen in ieder geval als gezagsargument.

Vandaar **twee keuzes**:

1. zorgen voor een heuse 'thesis' en deze op 1 september, datum van inwerkingtreding van fase één van het decreet, aan alle directieleden en een selectie IM-mensen (leden van het ocsq) overhandigen ter informatie en sensibilisering
2. bij deze literatuurstudie publiekgericht (lees 'schoolleidergericht') tewerkgaan, d.w.z. vertrekken van het decreet, vervolgens via de smaakmaker van fantastische beloften onderzoek en argumenten op tafel leggen en tenslotte eindigen met de mogelijkheden van leerlingenparticipatie t.a.v. kwaliteitszorg, een beleidsdomein dat enkele maanden geleden in de SG tegelijk met de versnelde structuurverandering is ingevoerd; de structuur en inhoud van mijn literatuurstudie hangen volledig samen met deze publiekgerichte optie; mijn eigen belangstelling en leeuwens komt hierdoor gelukkig niet in het gedrang.

2.2.3. Hoe valt het praktijkproject te redden?

- door de mogelijkheden die het Participatiedecreet biedt, uit te spelen; het decreet biedt een aanleiding om het thema op de SG-directie-agenda te brengen en houdt de verplichting in om een schoolraad op te richten
- door in bijkomende literatuur na te gaan hoe men dient om te gaan met weerstanden bij 'bedrijfsleiders' tegenover inspraak van 'stakeholders'
- door de posities van de individuele directie- en IM-leden duidelijk te krijgen en vervolgens via de 'believers' ook de 'non-believers' te sensibiliseren
- door via 'voorbeelden van goede praktijk elders' en makkelijk toegankelijk werkmateriaal ook op de 'non-believers' in te spelen; deze 'glijmiddelen' kunnen een belangrijk onderdeel vormen van het praktijkdeel dat de directie- en IM-leden is beloofd als aanvulling op de literatuurstudie
- door onderzoek uit te voeren bij de leerlingen van alle scholen en alle studiegebieden die er in de SG zijn en daarmee de situatie in de hele SG duidelijk te krijgen
- door via onderzoek en bevraging het thema telkens opnieuw op de agenda te zetten
- door leerlingen te sensibiliseren en op aangepaste wijze te informeren
- door 'medestanders' te zoeken bij de leerkrachten en de ouders en ook hen te informeren
- door contact te leggen met participatie-ondersteunende organisaties

Het is in ieder geval duidelijk dat **vooral aan sensibilisering moet worden gewerkt**, om bij alle betrokkenen weer een basis van goodwill te creëren. Ook informatie is nodig, maar dan in aangepaste vorm, voor leerkrachten en leerlingen. Voor de SG-top zal ik een hapklare synthese van de bevindingen van het literatuurgedeelte opstellen.

2.2.4. tussentijdse actie tussen 1 september en 1 november 2004

2.2.4.1. opvolging reacties literatuurdeel

Alle ontvangers van het literatuurdeel over leerlingenparticipatie kregen op 21/10/2004 het volgende 'opfrissende' mailtje:

Beste

Leerlingenparticipatie is met het Participatiedecreet dat per 1 september deels van kracht werd, een erg actueel thema.

U ontving van mij enige tijd geleden de tekst van de literatuurstudie die ik over dit onderwerp maakte in het kader van mijn studie Onderwijsmanagement aan de UA.

Het is de bedoeling in het tweede jaar praktijkonderzoek te verrichten en een coherent beleidsadvies op te stellen. Om hiermee van start te kunnen gaan, had ik van u graag een korte reactie op mijn tekst en/of in het kort uw visie op de mogelijkheden van leerlingenparticipatie. Als u dit liever mondeling doet dan via de Reply-toets, ben ik graag bereid hiervoor even bij u langs te komen.

Dank bij voorbaat.
Vriendelijke groeten

Marleen De Vry

De volgende dag kreeg ik twee mondelinge reacties die erop neerkwamen dat de betrokkenen het werk niet hadden gelezen maar wel 'iets wilden doen'. Het ging om de coördinatrice die de verandering in aanpak van het leerlingenparlement in mijn 'eigen' Ursula BB bedacht en doorvoerde en de directeur van de school.

Enige tijd later kwam er ook een mail van de directeur van de andere ASO BB-school, waarin de boot duidelijk wordt afgehouden.

Omdat de dagelijkse praktijk van het onderwijsmanagement dat nauwelijks mogelijk maakt, heb ik je studie nog niet intensief doorgenomen. Ik zie in de nabije of verre toekomst ook geen mogelijkheid om dit te doen.

Niettemin wens ik je heel veel succes bij de voortzetting van je opleiding.

Met een vriendelijke groet,
Marc Mellen

Van de 10 anderen, waaronder de adjunct (die nochtans op participatie-bijsholing ging), van de directeur-psycholoog (de enige die bij ontvangst van deel 1 uitermate schamper reageerde) noch van de vrijgesteld directeur kwam enige reactie.

De koppen zijn dus snel geteld. Of de positie van de SG-top ingegeven is door stress wegens de overgangssituatie of door overtuiging doet verder weinig terzake. Het ziet ernaar uit dat ik **onverwacht 'missionaris' ben geworden 'in kannibalengebied'**.

2.2.4.2. leerlingenparticipatie op loc- en ocsg-agenda

Als tweede actie plaatste ik de **vraag naar uitvoering van het participatiedecreet voor de derde keer op de ocsg-agenda**. Zowel in juni als augustus als oktober gaf dat als laconiek resultaat 'dat men wachtte op instructies van het vvkso'.

Ik heb het punt opnieuw op de agenda gezet van zowel de LOC's als het ocsg in november, met de bedoeling uiteindelijk toch de Herkse interpretatie van de vvkso-instructies te achterhalen.

Een derde 'actie', waarbij ik slechts toeschouwer was, betrof het verschijnen op school van begeleiders van het Scholierenparlement die voor de 5de en 6de-jaars een uiteenzetting kwamen geven over het opzet van de actie Scholierenparlement 2004-2005. Blijkbaar betrof het een vergissing vanwege de adjunct, die deze ontmoeting had georganiseerd, in de veronderstelling hiermee aan de buitenwereld te kunnen tonen dat de school op het vlak van leerlingenparticipatie 'actie ondernomen had', niet wetende dat het Scholierenparlement weinig vandoen heeft met leerlingenparticipatie op school!

2.3. probleemherdefiniëring en actieplan voor het tweede werkjaar

2.3.1. evaluatie werkzaamheden eerste jaar en aandachtspunten voor jaar 2

In het eerste jaar was het **detecteren en analyseren van een beleidsprobleem** de belangrijkste doelstelling, naast het **samenstellen van een literatuurstudie** over het onderwerp in kwestie.

Zoals gezegd kreeg de aanvankelijke probleemstelling door onverwachte externe factoren een totaal andere focus: ikzelf blijf immers over als enige vragende partij inzake leerlingenparticipatie; van een 'opdrachtgever' is geen sprake meer. **De randvoorwaarden zijn hiermee fundamenteel gewijzigd.** Bovendien valt ook de mogelijkheid weg om 'proeftuinsgewijze' te werken. De school Ursula BB zal immers vanaf volgend schooljaar niet meer als aparte entiteit herkenbaar zijn en kan dus niet meer fungeren als gunstig microklimaat. Het **belang van sensibilisering** van de SG-top en van alle overige betrokkenen neemt dan ook enorm toe in vergelijking met het aanvankelijke opzet.

De gewijzigde omstandigheden hadden ook een belangrijke invloed op de literatuurstudie. Toch meen ik dat de doelstellingen daarvan, te weten "als kennisdoel op zichzelf" en vooral "**als kader en verantwoording voor het praktijkgedeelte ten behoeve van het schoolmanagement en eventueel de SG" volledig overeind zijn gebleven.** De tekst van de literatuurstudie is dan ook bezorgd aan alle directieleden en enkele leden van de IM van de OG. Dezelfde mensen zullen ook over deel 2 uitgebreid gebriefd worden.

Daarnaast ben ik erin **geslaagd in mijn literatuurstudie alle vooropgestelde vragen te beantwoorden.**

Enkele van deze antwoorden waren zelfs verrassend en zullen hun invloed hebben op deel 2 van dit PRA.

Om te beginnen bleek het participatiethema zowel internationaal als in de Vlaamse media en het Vlaamse beleid zeer actueel. Voorbeelden daarvan zijn overvloedig te vinden in de lijst "bijkomende literatuur". Hogere opleidingen overal in West-Europa en Noord-Amerika, Mexico inbegrepen, adverteren met het feit dat studenten inspraak genieten.

Over het SO zijn de berichten heel wat minder positief: er wordt vooral geklaagd over het gebrek aan inspraak, ook in Vlaanderen. De Herkse leerlingen staan dus bepaald niet alleen met hun klacht. Anderzijds bleek Vlaanderen op beleidsniveau hard aan de inspraakkar te duwen en was het ook een goudmijn op het vlak van participatie-onderzoek.

Ik heb hieruit veel geleerd, onder andere dat er overal een **enorme discrepantie bestaat tussen de door de directie gepercipieerde inspraakmogelijkheden en de feitelijk door hun leerlingen ervaren inspraak.** Wederom blijkt Herk niet de slechtste leerling van de klas.

Verhelderend was ook dat **participatie veel meer is dan het hebben van een goed werkend leerlingenparlement en dat participatie inderdaad positief samenhangt met het welbevinden van leerlingen, al is de band veel complexer dan ik aanvankelijk had gedacht.**

Bij het algehele welbevinden van leerlingen spelen vooral schoolexterne factoren een rol. Bij het schools welbevinden speelt 'erkenning, meetellen' op klas- en schoolniveau een enorme rol, naast accommodatie, studiedruk, het hebben van vrienden. **De link tussen participatie en het thema welbevinden vertaalt zich dus in de aandachtspunten 'participatie op klasniveau', d.i. het participatief klasklimaat, 'participatie op schoolniveau', d.i. het participatief schoolklimaat, 'participatievormen' (formeel, semi-formeel, informeel met daarin de stappen/niveaus op het participatiecontinuüm) en 'participatiedomeinen' (accommodatie, schoolreglement, kledingcode, examenregeling enz.)**

Vooral deze laatste bevindingen zijn van belang voor het praktijkgedeelte. Ze betreffen immers de belangrijkste definities van het project.

2.3.2. Dit leidt tot de volgende herdefiniëring van het probleem:

1. dat verbeterde inspraak niet gelijkgesteld kan worden met een verbeterde werking van het leerlingenparlement; deze visie is te eng. Het besluit van het literatuurgedeelte is hierover duidelijk: "Participatie van leerlingen is meer dan vergaderingen organiseren. Het is een cultuur, een ingesteldheid, een manier om elkaar te benaderen. Het is ingebed in het functioneren van de school. Jongeren naar hun mening vragen is bij ons een natuurlijke reflex geworden."
2. dat het voorgenomen empirisch onderzoek gericht moet zijn op de perceptie van inspraakmogelijkheden op school en de mate van welbevinden daardoor. Het gaat om: het participatief klasklimaat, het participatief schoolklimaat, participatievormen en -niveaus en inspraakdomeinen. Andere variabelen van onderzoek naar welbevinden van leerlingen zijn niet adequaat.
3. om de stap van sensibilisering naar een beleidsplan te kunnen maken, is het ook nodig te peilen naar de wensen van de diverse betrokkenen ten aanzien van toekomstige leerlingenparticipatie en om de huidige participatie-instrumenten, waaronder het leerlingenparlement, in kaart te brengen en te evalueren.

2.3.3. actieplan voor het tweede werkjaar

Het vooropgestelde actieplan kan mijns inziens integraal behouden blijven, met dien verstande dat voor de implementatie en evaluatie alleen stappenplannen kunnen worden uitgewerkt. Er zal immers veel **meer tijd** dan aanvankelijk voorzien nodig zijn ten eerste om een stand van zaken op te maken qua participatie en vooral **voor de sensibilisering van alle partijen**. Strategisch zal dit een belangrijk toe te voegen aandachtspunt zijn. Nu het Participatiedecreet een feit is, dient ook de **implementatie van het schoolraadgedeelte** van het decreet opgevolgd te worden. Bovendien is **doelgerichte managementliteratuur** welkom. Het aangepaste actieplan ziet er dan als volgt uit:

concrete actie 'te velde': praktijkonderzoek, beleidsvoorstel en documentatie

- inventaris en evaluatie van alle vormen van leerlingenparticipatie die in de SG voorhanden zijn
- empirisch onderzoek in Ursula BB (of liefst SG Sint-Martinus, d.i. inmiddels de nieuwe naam voor KSO Herk-de-Stad) naar welbevinden op klas- en schoolniveau en relatie met het hebben van/de aard van inspraak
- beleidsvoorstel voor organisatie van kwaliteitsvolle leerlingeninspraak in de hele SG op basis van aanbevelingen uit de literatuur en succesvolle praktijk
- stappenplan voor implementering van het ruimere voorstel tot leerlingenparticipatie met daarin als cruciale stappen het overleg met alle betrokkenen (directie, leerlingen, ouders, leerkrachten, ondersteunend personeel) over de wenselijkheid en haalbaarheid van diverse vormen van leerlingenparticipatie
- onderzoek naar mogelijkheden van inspraak als essentieel onderdeel van kwaliteitszorg
- implementering (via verkiezingen) van de decretaal opgelegde schoolraad bewaken
- evaluatiemethode; bij voorkeur met terugkoppeling naar het welbevinden van de leerlingen, met name hun perceptie van het school- en klasklimaat (stappenplan)
- synthese literatuurstudie in toegankelijke vorm
- documentatie over succesvolle praktijk in Vlaanderen en verwijzing naar ondersteunende organisaties

Het resultaat hiervan wordt gebundeld in een cd met de bestanden van het vergelijkend onderzoek, het beleidsadvies en het stappenplan, de onderzoeksgegevens en bijkomend materiaal in “de mosterd van Abraham”. Het is de bedoeling deze cd tesamen met een papieren versie van het beleidsadvies en het stappenplan te overhandigen aan dezelfde SG-topmensen (directie- en IM-leden) die ook deel 1 hebben gekregen en hem verder ook ter beschikking te stellen van alle potentiële gebruikers, waaronder de leden van de schoolraad.

strategische acties te velde ('indirect maatschappelijk')

- herhaalde agendering van leerlingenparticipatie in de inspraakorganen van de scholen en de SG
- ondersteuning van eventuele inspraak-welgezinde directieleden
- sensibiliseren van de SG-top pro correcte toepassing Participatiedecreet en promotie van participatiementaliteit. Gezien op één na alle huidige directieleden 55+ zijn en twee mensen echt fin-de-carrière, verdient sensibilisering van de IM-mensen die nieuwe directieleden zullen aanstellen, bijzondere aandacht.
- bijkomende literatuur over hoe men dient om te gaan met weerstanden bij 'bedrijfsleiders' tegen inspraak van 'stakeholders' en over succesvolle bottom-up-communicatie
- welbevinden leerlingen in de SG positief beïnvloeden door ondersteuning participatie
- informeren en sensibiliseren leerlingen, ouders, leerkrachten en ondersteunend personeel
- overleg met alle betrokkenen (directie, leerlingen, ouders, leerkrachten, ondersteunend personeel) over de huidige vormen en de wenselijkheid en haalbaarheid van nieuwe vormen van leerlingenparticipatie
- promoten van inspraak als essentieel onderdeel van Interne KwaliteitsZorg (kwalitatieve verandering)

2.4. nieuwe aanpassing actieplan, 23 november 2004

In het ocsg van 10 nov. 2004 en het loc van 15 nov. 2004 - ik ben verslaggever van beide vergaderingen - deelde de IM de voorziene participatiestructuur mee die in de SG van toepassing zou zijn. Ze tekende de nieuwe structuur ook uit in het contactblaadje van de SG. Toen was er nog melding van "Vanaf 1 april 2005 wordt de participatieraad vervangen door de schoolraad ...".

Op de personeelsinfo van 23 nov. 2004 luidde het plots dat het onzin was om in april schoolraadverkiezingen te regelen voor leerlingen en ouders, als die leerlingen in september van 'campus' moeten verhuizen. De hele operatie wordt dus met minstens een jaar opgeschort. (Op 1 september heeft precies die interne verhuizing binnen de SG plaats, waarbij 'participatie' uiteraard een luxeprobleem is.)

Exit Participatiedecreet Herk-de-Stad, dus, per 23 november 2004!

Exit participatieproject!

2.5. december 2004: aanvraag pedagogische raad

verzoek tot SG-bevraging leerlingenparticipatie

Van een collega uit de andere campus verneem ik dat leerkrachten daar ondanks de ontradende vvkso-brief die ze bij de info van 23 november hebben gekregen, plannen maken voor een pedagogische raad. Half december is het zover: vanuit AC BB en AC ES krijgt de IM een lijst met handtekeningen om via de 10%-regel de oprichting van de pedagogische raad te vragen. De IM reageert daarop door op 24 december aan alle personeelsleden van de hele SG een brief mee te geven waarin de verkiezing op 3 februari van een pedagogische raad in elk van de 6 scholen van de SG wordt aangekondigd. Kandidatuurstelling kan tot 19 januari (8 werkdagen). (Zoals te verwachten bleek op 14 januari het personeel in de niet-aanvragende scholen nog in de overtuiging dat het om een extra werkgroep ging; de IM duidde zelf kandidaten aan.)

De installatie van de pedagogische raad is gepland op 17 februari. Over de oprichting van de schoolraad wordt tot dan zedig gezweven. Over de leerlingenafvaardiging eveneens.

De bestaande vormen van leerlingenparticipatie die over de hele SG voorhanden zijn in kaart brengen en evalueren en zicht krijgen op het huidige welbevinden op klas- en schoolniveau kan niet zonder een onderzoek dat zich over de hele SG uitstrekt. Omdat een dergelijk onderzoek, zelfs naar leerlingenparticipatie, in de huidige omstandigheden niet op gejuich zal worden ontvangen en een njet voor dit onderzoek waarschijnlijk is, besluit ik de toestemming tot het project binnen te halen met zwaarwichtige middelen, te weten een aanbevelingsbrief van professor Mahieu. Op 24 december krijg ik het fiat. Voorwaarde is dat de directieleden de vragen op voorhand kunnen inzien.

Op 14 januari leg ik de vragen voor aan de eigen directie (tevens algemeen directeur bevoegd voor IKZ). 's Avonds verstuur ik ze voorzien van een korte inleiding per vragenlijst aan het hele directieteam. Ik krijg enkele dagen later - de meeste vragen zijn dan via de secretariaten al uitgedeeld - reactie van de directeurs van de beide TSO-BSO-scholen, die zich niet kunnen vinden in een zin uit de inleiding bij de vragenlijst voor de leerkrachten. Eén weigert alle medewerking en hangt in zijn school de vragenlijst aan het prikbord met in roze fluostift de kwalificatie "SCHANDALIG" erop. De directeur van AC BB weigert mondeling iedere medewerking. "Zeg aan uw prof dat ze eens moeten ophouden met die enquêtes. We krijgen er hier zo drie per week!" Zijn adjunct deelt gelukkig de vragen wel uit.

Tenslotte weigert ook de vrijgesteld directeur van de SG zijn medewerking aan de vragenlijst voor directieleden, naar verluidt omdat hij als directeur geen leerlingen onder zich heeft. (Dit verneem ik van mijn eigen directeur die ik had gevraagd het pakje lijsten voor directieleden uit te delen.)

Conclusie: het animo om aan leerlingenparticipatie te werken is bijzonder laag. (4 - 3) Zowel de vrijgesteld als de coördinerend directeur liggen dwars; twee directeurs sputteren tegen; de directeurs van de beide ES-scholen werken loyaal mee; de directeur van Urs BB is positief over de vragenlijsten; van de adjunct verneem ik niets. In deze context start het onderzoeksgedeelte.

De volledige rapportage van dit onderzoek is samengebracht in deel 3 van dit PRA.

2.6. mei 2005: - communicatie over de onderzoeksresultaten

- stappenplan voor implementering

- evaluatie van leerkrachten door leerlingen als instrument van kwaliteitszorg: mini-test

De **communicatie** over de onderzoeksresultaten en het voorstel van beleidsplan verliep zoals verwacht, of eerder, gevreesd. 2 directieleden (mijn eigen participatiegezinde directie en de directeur-psycholoog van de TSO-BSO-school) en 2 leerkrachten (één lid van de pedagogische raad, één syndicale afgevaardigde) heb ik om feedback gevraagd. Mijn eigen directrice was tot 4 maal toe zonder bericht niet present voor het afgesproken gesprek; de andere directeur gaf eveneens geen teken van leven; van de beide leerkrachten kreeg ik een enthousiaste en positieve reactie.

De presentatietekst 'beleidsadvies en stappenplan' en de bijhorende cd zijn aan de bestemmelingen overhandigd; telkens gaf ik een korte toelichting. Bij de IM-mensen leidde dit tot een vluchtige blik van

interesse. De directieleden bedankten beleefd. De leden van de pedagogische raad waren onmiddellijk bereid het thema op de agenda voor de eerstvolgende pedagogische raad te plaatsen. Ook zij hebben het materiaal met enige toelichting gehad. Tenslotte ben ik voorgedragen als voorzitter van de schoolraad en zal ik in die hoedanigheid het participatieproject ook bij ouders en leerlingen aankaarten. (NB: Het lag in mijn bedoeling de leerlingen en leerkrachten via een link op de website van de school op de hoogte te stellen van de resultaten van het basisonderzoek. Ik heb de directie herhaaldelijk om toestemming hiervoor gevraagd. Deze toestemming is mij uiteindelijk geweigerd.)

Mogelijkheden voor **implementering** van leerlingenparticipatie zie ik momenteel alleen ontstaan via de schoolraad en de pedagogische raad.

Ouders worden een steeds belangrijker stakeholdersgroep; ze laten zich niet meer met een kluitje in het riet sturen. De leerlingenvertegenwoordiging in de schoolraad bestaat weliswaar uitsluitend uit door de directie gevraagde (aangeduide) kinderen van personeelsleden - verkiezingen zijn niet gehouden, ook al is dit volgens het participatiedecreet vereist - maar ook kinderen van personeelsleden worden mondig. Bovendien zijn ze meestal een democratische opvoedingsstijl gewend. Met hen valt dus te werken. Van de IM valt weinig heil te verwachten. Het ontbreekt daar aan mensen met een participatieve visie.

In de pedagogische raden zetelen uiteraard mensen die willen participeren, ook al zijn ze in enkele scholen door de directie aangeduid. Er was daardoor aanvankelijk een verbeten strijd om onafhankelijkheid t.o.v. de directie, die met een compromis is opgelost. De pedagogische raden werken inmiddels constructief. De eerste reacties op het thema leerlingenparticipatie waren eveneens erg positief. Vanuit deze (leerkrachten)hoek is er sowieso een sterke tendens om meer met leerlingen te overleggen, met name over de thema's die ook uit het onderzoek tevoorschijn kwamen. Zulke ad hoc participatie over deelthema's is wel niet hetzelfde als een participatief beleid op school- of SG-niveau, maar als eerste stap in het participatiecontinuüm is het toch niet onbelangrijk.

In Herk-de-Stad wordt leerlingenparticipatie dus in ieder geval een werk van lange adem: sensibiliseren, ad hoc stapjes zetten en de druk opvoeren zijn de enige opties. Met een participatie-allergisch directieteam zijn de kansen op snel succes evenwel nihil. (Hopelijk wordt aan de pensioengerechtigde leeftijd de eerstvolgende jaren niet getornd!)

Een laatste, zij het beperkt wapenfeit is het uittesten op mezelf van de **evaluatie van de leerkracht door zijn leerlingen**. In het kader van effectief en ook participatief instructiegedrag op klasniveau kan zoiets zeer zinvolle feedback opleveren. Ik heb het in mijn literatuuronderzoek dan ook opgenomen als zeker te overwegen onderdeel van IKZ en zelfevaluatie, passend in een balanced scorecard-benadering. Op de discussie hierrond kom ik in het literatuurgedeelte van dit werk (deel 4) nog even terug.

Mijn leerlingen heb ik een standaardformulier overhandigd. Sommige klassen kregen het evaluatieformulier dat in de SG Heusden-Limburg voor alle leerkrachten wordt gebruikt. Anderen kregen de beperktere aankruislijst uit Klasse (website). Ik verzocht mijn leerlingen om

- de lijst in te vullen (i.e. aan te kruisen)
- de vragen kritisch te benaderen, d.w.z. verbeteringen bij de vragen te suggereren
- ook de klaseigen open vragen te beantwoorden i.v.m. het leereffect van welbepaalde klasactiviteiten of de spreiding van activiteiten over het schooljaar (inhoud en opbouw jaarplan)

Resultaat: (bruikbaar als indicatie bij verder nadenken en implementeren van deze praktijk)

- De leerlingen wensen minstens een vierpuntenschaal.
- Met de als (te) algemeen ervaren vragen hebben ze het moeilijk; ze geven zelf aan dat ze 'daar maar wat invullen'.
- Veruit de meest bruikbare en duidelijkste feedback kwam er bij de 'klas- of vakeigen' vragen.
- De leerlingen die op de klaseigen vragen ingingen – ongeveer de helft – hadden een duidelijke boodschap: een duidelijke appreciatie en tips die ik resoluut ter harte zal nemen.
- Alvast mijn zesdejaars ontpopten zich als degelijke evaluatoren.

DEEL 3: Onderzoek naar mogelijkheden voor leerlingenparticipatie in SG St-Martinus, Herk-de-Stad

1. Doelstellingen, opzet en onderzoeksmethode

De **doelstelling** van het onderzoek naar leerlingenparticipatie was vijfvoudig:

- jong en oud op alle niveaus binnen de Scholengemeenschap Sint-Martinus te Herk-de-Stad sensibiliseren voor de tendens naar een participatieve samenleving, ook op school
- standpunten, voorkeuren, wensen van de vier bevroegde partijen, te weten leerlingen, directieleden, leerkrachten en ondersteunend personeel, met betrekking tot inspraak en participatie op school in kaart brengen en vergelijken.
- zicht krijgen op de perceptie van het huidige participatieve school- en klasklimaat door de ondervraagde groepen.
- de huidige instrumenten voor participatie in de zes scholen van de SG in kaart brengen en het functioneren ervan evalueren.
- op basis van deze bevindingen een beleidsvoorstel uitschrijven dat bedoeld is als basis voor discussie en beleidsvorming binnen de participatieorganen van de SG

Wat de **opzet** en de **gehanteerde methode** betreft, de volgende toelichting:

Om 'jong en oud' te kunnen sensibiliseren was het nodig om zowel jong als oud bij het onderzoek te betrekken, d.w.z. behalve de leerlingen ook de leerkrachten, de directieleden en de OP-mensen (ondersteunend personeel) te bevragen. Deze laatsten worden wel eens vaker bij overleg genegeerd en zijn daar zeer gevoelig voor. Bovendien hebben zij meer rechtstreeks contact met leerlingen dan directieleden en zijn ze zeker betrokken partij als het gaat over schoolreglement, kledingcode en zo meer. Het onderhoudspersoneel heb ik niet bevroegd omdat zij geen pedagogische rol hebben.

Qua representativiteit van de bevraging mikte ik op ongeveer $\frac{1}{4}$ van alle betrokkenen; bij de directieleden op het voltallige team.

Voor **de leerlingen** voorzag ik 600 vragenlijsten (op 2201 leerlingen), uit te delen in het 1ste, 3de en 5de jaar. Daarmee mikte ik op representativiteit per graad. Bovendien zijn de betrokken leerlingen in principe ook volgend schooljaar nog in de school aanwezig en hopelijk engageerbaar. Bijna de voltallige TSO- en BSO-groep is ondervraagd; alleen waar er twee klassen van dezelfde studierichting waren, heb ik slechts één klas bevroegd. Bij de leerlingen van het ASO keek ik vooral naar de aanwezigheid in de onderzoeksgroep van leerlingen uit alle richtingen, waardoor de numerieke representativiteit t.o.v. de onderzoeksgroep BSO en TSO scheefgetrokken is, maar toch een betere spreiding van meningen en ervaringen is gegarandeerd.

Uiteindelijk hebben 543 leerlingen de enquête ingevuld: 123 eerstejaars onder wie 8 BSO, 17 TSO, 98 ASO; 194 derdejaars met 39 BSO, 80 TSO en 75 ASO; 225 vijfdejaars met 61 BSO, 90 TSO en 74 ASO.

Voor **de leerkrachten** voorzag ik 120 vragenlijsten (op ruim 300 personeelsleden), te verdelen over 4 leraarskamers en vergezeld van het verzoek om leerkrachten uit alle leeftijdsgroepen en vakgebieden bij de enquête te betrekken. Dat blijkt vrij goed gelukt, alleen is om onduidelijke redenen de respons blijven steken op 59 vragenlijsten, een tegenvaller.

Voor **de directieleden** waren er 8 vragenlijsten. Twee directeurs weigerden om aan het onderzoek mee te werken (zie supra). In één school is er nog steeds geen leerlingenparlement, waardoor de betrokken directeur een aantal vragen blanco liet. Getalsmatig is één en ander geen probleem qua representativiteit. Inhoudelijk zijn de directieleden met grote allergie t.a.v. participatie dus niet in het onderzoek vertegenwoordigd.

Bij **het OP** was de respons het grootst. Het gaat om een 25-tal mensen die elkaar goed kennen. Ik voorzag dus 25 vragenlijsten, waarvan ik er 17 terugkreeg met een bedankje omdat ik deze mensen niet over het hoofd had gezien.

Qua **onderzoeksmethode** is het goed aan te stippen dat ik een volslagen leek ben op het gebied van statistiek en statische onderzoeksmethoden. Ik ben zelfs een relict uit de tijd toen statistiek niet eens voorkwam in het leerplan SO van de richtingen met 8 of 9 uur wiskunde. Desondanks begreep ik dat mijn doel een vergelijkend onderzoek was bij 4 verschillende doelgroepen en dat deze groepen dus best (zoveel mogelijk) dezelfde vragen zouden krijgen. Daarnaast was bij een zo verscheiden publiek enige diepgang in de vragen wenselijk, d.w.z. voldoende vragen per thema en voldoende invalshoeken voor analyse, d.w.z. voldoende parameters voor identificatie. Tenslotte zorgde ik voor standaardpresentatie van de vragen in een vijfpuntenschaal. De vier vragenlijsten zijn opgenomen in bijlage 2 en op de cd. Inspiratie voor de inhoud van de vragen haalde ik uit het onderzoek van DE GROOF, S.(2001) en ENGELS, N. (1998). Deze vragenlijsten bleken achteraf gezien heel bruikbaar voor hun doel. Ze kunnen met enkele kleine aanpassingen nog iets beter op elkaar worden afgestemd. In de toekomst kunnen ook thema's uit de vragenlijst op ieder moment als aparte enquête worden gepresenteerd. Vooral de leerlingenvragenlijst leent zich hiertoe. Bij hergebruik zullen de vragen vooral aan de nieuwe feitelijke context moeten worden aangepast.

Omdat in eerste instantie de spreiding van de percepties en wensen per deeldoelgroep mij interesseerde, heb ik voor de basisanalyse gewerkt met percentages per vraag en per parameter/deelgroep, weergegeven in tabel- en in grafiekvorm. Voor de leerlingen zijn alle resultaten uitgesplitst per onderwijsvorm (ASO-TSO-BSO), graad (1ste, 2de, 3de) en per sekse (M/V). Waar nodig laste ik extra analyses per school in. Voor leerkrachten en OP'ers zijn alle resultaten weergegeven per onderwijsvorm. Waar nodig is bijkomend geanalyseerd per anciënniteitsgroep, per sekse en per vakkengroep. Ook per thema (= set vragen) zijn voor elk van de vier onderzoeksgroepen conclusies getrokken op basis van de verwerking van de individuele vragen. In het vergelijkend onderzoek (zie bijlage 3) is gewerkt met 4 (overzichtelijke) resultaatstabellen per vraag. Per thema is net als in de basisanalyse een samenvattende conclusie uitgeschreven.

Omdat ik vooral op zoek was naar de spreiding en vergelijking per vraag en niet naar lineaire verbanden en tevens omdat ik vóór de laatste lessen MAB nooit had gehoord van bivariate en andere correlaties, presenteer ik dus een weinig gesofistikeerde onderzoeksmethode. Desondanks hoop ik dat ik ook via simpeler wegen bij de juiste conclusies ben aanbeland.

De resultaten van het vergelijkend onderzoek vormden vervolgens de basis voor het beleidsadvies en het stappenplan. Van deze resultaten heb ik ook een synthese gemaakt in tabelvorm. Het beleidsadvies, deze synthese en het stappenplan staan in het volgende hoofdstuk. Het betreft de versie die aan het doelpubliek is bezorgd, te weten de directieleden, de ocsg-leden van de IM, de leden van de pedagogische raad en enkele geïnteresseerde collega's.

Omdat de implementatie van leerlingenparticipatie momenteel nog een adhoc-aangelegenheid is die doorgesproken moet worden in de pedagogische en de schoolraad, heb ik nog geen vaste evaluatiemethode uitgewerkt. Dat gebeurt in de toekomst ook best in overleg – zeg maar participatie – met alle betrokkenen. Zulke evaluatie zou het best cyclisch gebeuren in de vorm van een zelfevaluatieproject binnen de SG. De bestaande vragenlijst(en) of thema's uit die lijsten kunnen daarbij worden gebruikt. Ook de participatiebarometer⁵ is een mogelijkheid.

2. Onderzoeksresultaten, beleidsadvies en voorgesteld stappenplan

2.1. Vergelijkend onderzoek per thema

⁵ De versie van het Steunpunt Leerlingenparticipatie is opgenomen op de cd.

Deze tekst van 57 pagina's, die de basis vormt voor het beleidsadvies en het stappenplan, is afgedrukt als bijlage 3.

2.2. Beleidsadvies Leerlingenparticipatie⁶

BELEIDSADVIES LEERLINGENPARTICIPATIE

Inleiding: doelstelling en opzet van het onderzoek

De **doelstelling** van het onderzoek naar leerlingenparticipatie was vijfvoudig:

- jong en oud op alle niveaus binnen de Scholengemeenschap Sint-Martinus te Herk-de-Stad sensibiliseren voor de tendens naar een participatieve samenleving, ook op school
- standpunten, voorkeuren, wensen van de vier bevraagde partijen, te weten leerlingen, directieleden, leerkrachten en ondersteunend personeel, met betrekking tot inspraak en participatie op school in kaart brengen en vergelijken.
- zicht krijgen op de perceptie van het huidige participatieve school- en klasklimaat door de ondervraagde groepen.
- de huidige instrumenten voor participatie in de zes scholen van de SG in kaart brengen en het functioneren ervan evalueren.
- op basis van deze bevindingen een beleidsvoorstel uitschrijven dat bedoeld is als basis voor discussie en beleidsvorming binnen de participatieorganen van de SG

Dit beleidsadvies steunt op de **analyse van de vragenlijsten over leerlingenparticipatie** die in januari 2005 in alle scholen en onderwijsvormen van SG ST-Martinus werden ingevuld.

Het databestand omvat **625** ingevoerde vragenlijsten. Van de 600 leerlingenvragenlijsten voor in totaal 2201 **leerlingen** kwamen **543** lijsten ingevuld terug, dit is van iets minder dan één leerling op vier. Het gaat om 123 eerstejaars (8 BSO, 17 TSO, 98 ASO⁸), 194 derdejaars (39 BSO, 80 TSO, 75 ASO) en 225 vijfdejaars (61 BSO, 90 TSO, 74 ASO). Bij de **leerkrachten** werden 120 vragenlijsten uitgedeeld (ongeveer voor één op drie). **59** repondeerden, onder wie 7 leerkrachten BSO, 12 BSO-TSO, 3 BSO-TSO-ASO, 6 TSO, 17 TSO-ASO en 14 ASO. Van de **directieleden** repondeerden **6** op 8. Bij de **OP-mensen** beantwoordden **17** mensen, ongeveer 70%, de vragenlijsten, van wie 3 BSO-TSO-ASO, 5 BSO-TSO en 9 TSO-ASO.

De beantwoorde vragenlijsten werden ingevoerd en geanalyseerd met het programma SPSS. Daarna werden de resultaten vergeleken en geïnterpreteerd. Het resultaat van deze verwerkingsfasen vindt u achtereenvolgens in bijgevoegde bestanden:

- **basisanalyse per vraag en per doelgroep.** Het bestand output leerlingen geeft tabellen en grafieken per onderwijsvorm, per graad en per sekse, met conclusies per thema (= per groep vragen); waar nodig zijn bijkomende analyses uitgevoerd per school. Het bestand output directies geeft tabellen en grafieken per vraag met een conclusie per thema. De bestanden leerkrachten en OP bevatten tabellen en grafieken per onderwijsvorm met een conclusie per thema; waar nodig is een analyse uitgevoerd per anciënniteitsgroep en per sekse.
- De gegevens uit deze analyses werden vervolgens samengebracht en vergeleken per thema en per vraag. De resultaten vindt u in het bestand '**vergelijkende analyse per thema**'. Dit bestand bevat eveneens conclusies per thema.

⁶ Deze tekst is een kopie van het beleidsadvies waarmee het onderzoeksproject is afgerond. Deze tekst is dus ook samen met het bijhorende onderzoeks- en documentatiemateriaal bezorgd aan de directieleden, de ocsg-leden van de IM en de leden van de pedagogische raad.

⁷ Bij deze nogmaals mijn dank aan het directieteam voor de toestemming om dit onderzoek te kunnen uitvoeren.

⁸ Officieel 8 B-klassers, 115 A-klassers; er is een A-klas Nijverheid die in de SG doorgaat als TSO-Nijverheid

- Tenslotte vindt u in het bestand '**beleidsadvies**' de belangrijkste bevindingen per thema terug met een lijst knelpunten en een lijst voorstellen per knelpunt. Beide lijsten zijn vervolgens gebundeld in één overzichtstabel. Tenslotte is gedacht aan een actieplan.

Deze bestanden worden samen met een synthese van de literatuurstudie ter beschikking gesteld van de directieleden van de school, de IM-leden uit het ocsq en de voorzitters van de onlangs samengestelde pedagogische raden. Als de schoolraad is opgericht, zullen ook de afgevaardigden van ouders, leerlingen en lokale gemeenschap deze documenten krijgen.

thema 1 : het gepercipieerd participatief schoolklimaat

Bevindingen

Alle betrokkenen lijken het erover eens dat de **invloed** van leerlingen op allerlei beslissingen in de scholen beperkt tot zeer beperkt is. Voor de **mening** en **voorstellen van leerlingen** wordt weinig belangstelling gerapporteerd; van invloed op beslissingen is **zo goed als geen sprake**.

Toch vallen er onder de leerlingen zelf erg **uiteenlopende percepties** te noteren, die van belang zijn bij het bepalen van het toekomstig beleid.

In de eerste graad melden de TSO-jongens een duidelijke belangstelling van de schoolleiding voor hun mening en voorstellen. De wijze waarop zij worden aangepakt, lijkt goed te functioneren. De BSO-jongens zijn echter met 100% zeer sterk teleurgesteld. In de tweede graad is er toenemende ontevredenheid overal, met een alarmerend hoge piek bij de BSO-meisjes (92% tot 100% is uitgesproken negatief). De derde graad geeft een negatief algemeen beeld, zeker bij de BSO-jongens. De BSO-meisjes zijn dan weer iets milder in hun perceptie. Aangezien de negatieve perceptie ook gedeeltelijk te wijten kan zijn aan het gebrek aan participatie op klasniveau, moet ook aan dit aspect aandacht worden besteed.

Wat het **klasniveau** betreft, vertelt het onderzoek ons dat de communicatie in de klassen volgens een ruime helft van de leerkrachten, en vooral in het BSO, strikt via de leerkracht verloopt. In het ASO ziet 10% van de leraars zijn taak nog als haast exclusieve leerstofoverdracht. De overige leraars leggen het accent eerder op het begeleiden van leerproblemen bij de leerlingen. Zij staan open voor problemen van leerlingen en geven hen ruimte bij het concreet invullen van hun lessen. Anderzijds onthouden we uit de antwoorden van de leerlingen de vraag naar meer **klasactiviteiten**, waarbij vooral de BSO'ers niet aan hun trekken menen te komen; het gaat om 87,5% tot 100% in de eerste, 100% van de meisjes in de tweede en 74% tot 93,7% van de jongens in de derde graad.

Een apart aspect van het participatieklimaat betreft de **uitleg bij genomen beslissingen**. De mening van leerlingen en directieleden loopt hierover behoorlijk uiteen. Het grootste **communicatieprobleem** stelt zich in AC3 (29% versus 0%), ACES (25%-5,6%), TAI2 (34,6%-0%), TAI3 (25,4%-5,6%), TH3 (32,5%-2,5%) en URSBB2 (26,5%-4,4%). Uit de cijfers valt niet op te maken of het probleem eerder bij de directie dan wel bij de leerkrachten ligt. Gezien het om de schaalextremen gaat, spelen beiden vermoedelijk een rol.

Een volgende vraag is of leerlingen zich mee verantwoordelijk voelen voor de school en of ze überhaupt wel belangstelling hebben voor participatie.

De **betrokkenheid bij het totale schoolgebeuren** is het minst bij de meisjes van de tweede graad BSO (81,8% tot 100% niet betrokken). In de derde graad is er een betrekkelijk lage betrokkenheid over de hele lijn. Daartegenover staat dat in de eerste graad minstens een kwart van de leerlingen **bereid zijn om in het leerlingenparlement te stappen**, en dat in alle onderwijstypen. In de tweede graad daalt dit enthousiasme licht, maar niet bij de BSO-meisjes (27,3%)! In de derde graad stijgt het enthousiasme weer, vooral in het ASO en bij de TSO-meisjes. Stappen liever niet in het leerlingenparlement: de eerstegraads-BSO'ers (75%), de tweedegraads-TSO'ers (75,5%), de derdegraads-BSO-meisjes (83,3%) en TSO-jongens (75%).

Bij de directieleden denkt maar liefst 83% dat leerlingen geen interesse hebben voor inspraak en medezeggenschap. Over de ernst bij de **keuze van de klasvertegenwoordigers** twijfelt 50%. Bij de leraars verschillen de percepties enorm naargelang de onderwijsvorm waarin ze lesgeven. De BSO-leerkrachten menen dat hun leerlingen weinig of niet geïnteresseerd zijn in een zeg in het schoolgebeuren. Toch signaleert ook bij hen nog 18,2% dat leerlingen wel te motiveren zijn voor participatie. Het TSO neemt een tussenpositie in met 44,8% neen en 23,7% ja. In ASO zijn er 29,4% non-believers en 38,3% believers in de participatiebereidheid van hun leerlingen. Daarnaast zouden vooral in TSO en ASO de klasvertegenwoordigers niet echt ernstig worden aangeduid of verkozen (44,1% tot 73,5% in ASO; 44,7% tot 84,2% in TSO).

Samenvatting knelpunten

1. minimale invloed van leerlingen op beslissingen; zo goed als geen gepercipieerde belangstelling voor hun mening en voorstellen
2. uiterst negatieve perceptie van het participatieve schoolklimaat in het BSO, in het bijzonder door de meisjes van de tweede graad⁹
3. weinig leerlinggericht doceergedrag bij een ruime helft van de BSO-respondenten en exclusief leerstofgericht doceergedrag bij 10% van de ASO-respondenten
4. sterke vraag naar klasactiviteiten in het BSO (door meisjes en jongens)
5. tekort aan communicatie over genomen beslissingen, zowel op school- als op klasniveau
6. tekort aan betrokkenheid bij het schoolgebeuren in de tweede (vooral BSO-meisjes) en in de derde graad (algemene tendens)
7. gedeeltelijk gebrek aan ernst bij de keuze van klasvertegenwoordigers (vooral TSO en ASO)

Aanbevelingen per knelpunt

1. systematisch informeren naar de mening, voorstellen en het advies van de leerlingen. Dat kan formeel gebeuren via de leerlingenraden of op informele of semi-formele wijze via klasgesprekken, ideeënbus, enquête, klankbordgroep, forum, werkgroepen.
2. prioritair aandacht besteden aan het schools welbevinden van de BSO-leerlingen in alle graden en in het bijzonder aan dat van de meisjes van de tweede graad; daarbij de zeer positieve score m.b.t. participatief schoolklimaat uit TSO1 als inspiratiebron gebruiken voor de aanpak elders; de betrokken leerkracht(en) hierbij inschakelen. Om de precieze punten van onvrede te achterhalen, ook de niet-participatiegebonden items, kan men gebruik maken van de gevalideerde vragenlijst van professor Engels. Het gaat om de vragenlijst die ook de onderwijsinspectie hanteert.
3. zoeken naar een klasmanagement en lesactiviteiten waarbij leerlingen uitgedaagd en geactiveerd worden; visie hierover ontwikkelen en leerkrachtenteams hierin ondersteunen (bijscholen, coachen van individuele leerkrachten en/of teams van leerkrachten, faciliteiten geven aan leerkrachten die zich hiervoor willen inzetten)
4. zeker in het BSO activiteiten ontwikkelen die als klasactiviteiten ervaren worden; positieve ervaringen hiermee hebben een positieve weerslag op het algemeen schools welbevinden.
5. communicatie in school en klas systematisch verbeteren; beginnen met een doelgroepgericht vast systeem (en afspraken) om informatie te verspreiden over wat er in de school leeft en gebeurt¹⁰ (vast mededelingenmoment, prikboards, affiches, schoolkrant, mail, klasuur of klasmoment...); ook denken aan bottom-up-communicatie; daarnaast de leerkrachten sensibiliseren voor een goede communicatie met hun leerlingen en een leerlingbetrokken klasklimaat.
6. op zoek gaan naar informele (sport- en andere activiteiten) en semi-formele instrumenten die de betrokkenheid van leerlingen bevorderen (groene leerkrachten, leefsleutels, klasuur of –activiteit, peter-/meterschap e.a.; zie thema 6)

⁹ Voor alle duidelijkheid: het gaat om 16 BSO-meisjes in het derde jaar.

¹⁰ Met betrekking tot dit onderzoek hebben alle deelnemers een moreel recht op kennisneming van de resultaten, d.w.z. van de resultaten per doelgroep, de vergelijkende analyse en eventueel ook van dit beleidsadvies. Dit zou technisch haalbaar zijn via een aparte link op de schoolsite.

- voor hogere kwaliteit van de formele participatie overleg plegen met de grote groep leerlingen in alle onderwijsvormen die bereid zijn om in het leerlingenparlement te stappen; uit thema 5 blijkt alvast een grote eensgezindheid over een mogelijke participatie-agenda.
7. bij het begin van ieder schooljaar de rol van de klasvertegenwoordiger duidelijk maken, alsook de visie van de school op participatie en de wijze waarop deze participatie vorm kan krijgen (visie – missie – concrete doelen en taak van de klasvertegenwoordiger(s) hierin)

thema 2 : wenselijkheid van leerlingeninspraak

Bevindingen

De helft van de leerkrachten en de directieleden en een kwart van de OP-mensen vragen zich af of leerlingenparticipatie aan belangrijke beslissingen wel de moeite loont. Zij associëren dit niet met een **leerproces**. De andere helft doet dat wel. Ruim één op drie OP-mensen die met BSO-leerlingen te maken hebben, stelt zelfs uitdrukkelijk dat **leerlingenparticipatie zinvol** is. Toch verwachten 60% tot 80% van de respondenten praktische voordelen: zij menen dat leerlingen de schoolregels makkelijker zullen accepteren als zij er inspraak in hebben; ze verwachten ook een positief effect op de studiemotivering en op het sociaal klimaat en minder probleemgedrag.

Of leerlingen wel de bekwaamheid hebben tot zinvolle inspraak is duidelijk een **bekommernis van de directieleden** (83,3% tot 100%). Ook leraars (54,6% in het BSO) twijfelen, maar geven tegelijk aan dat dit geen excuus voor het weigeren van inspraak kan zijn. Dat ook **eerstegraadsleerlingen** recht hebben op inspraak vindt 65,8% van de TSO-leerkrachten. In ASO en BSO is respectievelijk één op vijf en één op vier het hier niet mee eens. De directie zweeft tussen één overtuigd ja en één even overtuigd neen. De OP'ers zeggen ja voor de eerste graad BSO (75%), ja maar voor het TSO (12,5% niet akkoord) en ja met veel twijfel voor het ASO (25% tot 50%).

Tenslotte stellen 20% BSO- en 35% tot 40% ASO- en TSO-leerkrachten uitdrukkelijk dat formele inspraak voor hun leerlingen een meerwaarde heeft voor de SG. Bij de directeurs gaat het om twee mensen op zes.

Wensen de leerlingen zelf inspraak?

Inderdaad. Alle leerlingen vinden het belangrijk dat hun mening wordt gevraagd; bijna allemaal geven ze ook graag hun advies; ook informatie krijgen en acties kunnen ondernemen zijn uitermate belangrijk voor hen. Als het op deelname aan belangrijke beslissingen aankomt, is in de eerste graad het ASO paraat, in de tweede graad alle leerlingen, in de derde graad alle leerlingen, maar het meest van al de BSO-meisjes met maar liefst 90%.

Een leerlingenparlement wordt gevraagd door alle leerlingen, uitgezonderd de jongste BSO'ers, en zelfs opvallend nadrukkelijk door de meisjes uit alle richtingen en alle graden.

Samenvatting knelpunten

1. twijfel bij de helft van leerkrachten en directie over het nut van leerlingenparticipatie in termen van het leereffect en het praktisch voordeel ervan
2. twijfel over participatievaardigheid van leerlingen
3. twijfel over participatiebekwaamheid van eerstegraads- en BSO-leerlingen

Aanbevelingen per knelpunt

1. de believers ondersteunen, de twijfelaars sensibiliseren en geruststellen!
Dat kan met informatie uit de literatuurstudie over leerlingenparticipatie (samenvatting en volledige tekst op deze cd), met materiaal van participatie-ondersteunende organisaties (VSK, ex-Steunpunt Leerlingenparticipatie) en praktijkvoorbeelden uit diverse scholen.

2. Dit is een terechte bekommernis. Het participatiedecreet voorziet dan ook niet toevallig in ondersteuning (logistiek, inhoudelijk en qua vaardigheden) van het participatiegebeuren. Hierover moet in de participatieorganen van de school worden overlegd. Per graad kan worden gedacht aan aangepaste begeleiding van of vorming voor de leerlingen.
3. Het lijkt geen twijfel dat leerlingen moeten kunnen groeien in hun participatievaardigheden. Dit geldt ook voor de leerlingen van de eerste graad. Het goede nieuws is dat de ondervraagde leerlingen haast unaniem aangeven dat ze bereid zijn hun steentje bij te dragen en dat de BSO'ers zeker niet onderdoen voor de anderen. Zoveel enthousiasme kanaliseren is geen lichte opgave, maar er zijn ongetwijfeld veel leerlingen die echt willen leren participeren!

thema 3 : waarde/belang van diverse participatievormen

Bevindingen

Is het belangrijk dat men naar de mening van leerlingen vraagt?

Als het aan de leerlingen ligt, ongetwijfeld. Zo vindt 75% tot 100%.

Ook voor vijf op zes directieleden en leraars is het duidelijk: de **mening van leerlingen** vragen zou een normale reflex moeten zijn. Als het aan het OP ligt, moet men dit systematisch doen.

Ook het stapje verder, namelijk het **vragen van advies**, mag wat vijf directieleden op zes betreft tot de normale praktijk gaan behoren! De leerlingen geven ook hiervoor een onomwonden ja! De cijfers: 85% tot 100% bij alle leerlingen in alle graden, uitgezonderd de eerste graad BSO. De OP'ers volgen met 66,7% in ASO, 62,5% in TSO en 50% in BSO.

Een kleine helft van de leerkrachten ziet advies vragen aan leerlingen zeker zitten. Voor ongeveer 15% is dit echter een stap te ver.

Moeten leerlingen informatie hebben over wat op school gebeurt?

Hierover lijkt nergens twijfel te bestaan.

En krijgen de leerlingen ook **voldoende informatie**?

In de eerste graad zijn de TSO-jongens (76,4%) en de ASO-meisjes (69,5%) erg tevreden met de informatiedoorstroming, de BSO-jongens niet (25%). Ook in de tweede en derde graad zijn de meningen verdeeld. De TSO-jongens (45% tot 76,7%) ervaren een tekort aan informatie.

Is het belangrijk dat leerlingen **acties en activiteiten** kunnen organiseren?

Iedereen stelt blijkbaar zulk initiatief van leerlingen op prijs.

Geloven leerlingen er ook in dat ze iets kunnen bereiken of georganiseerd krijgen?

Die van de eerste graad geloven er duidelijk in, en dat min of meer unaniem. Ook de tweede graad is enthousiast, op de BSO-meisjes na. In de derde graad geloven de ASO'ers er meer in dan de anderen, maar de algemene teneur is overal positief!

Moeten leerlingen kunnen deelnemen aan **belangrijke beslissingen**?

ASO-leerlingen vragen hier al naar in de eerste graad. Vanaf de tweede graad zijn alle leerlingen vragende partij. De BSO'ers staan in de derde graad op kop met meer dan 90%!

Als het aan het OP ligt, zijn leerlingen ook welkom bij de grotere beslissingen. In het BSO vindt men dat voor 100%.

Bij de directie is er enige aarzeling en reserve (twee op zes). Bij de leerkrachten twijfelt 40%; 40% tot bijna 60% is voor. De negatieve stem is met 20% het sterkst in het BSO.

Is een **leerlingenparlement** belangrijk?

In de eerste graad aarzelen alleen de BSO'ers. In de tweede en derde graad wensen alle leerlingen een leerlingenparlement. De meisjes dringen hier het sterkst op aan, en dat in alle richtingen.

Het directieteam is vragende partij voor de volle 100%.

ASO-leerkrachten staan onverdeeld positief ten aanzien van het leerlingenparlement; TSO-leraren zijn ietsje gereserveerder en BSO-leraren op hun beurt weer iets gereserveerder.

Toch spreekt 70 tot 88% van de leerkrachten zich uit voor een leerlingenparlement, een signaal voor alle scholen om er een op te richten.

Het OP is unaniem vóór leerlingenraden. Uit het BSO klinkt een dringende oproep (87,5%) om er één op te starten.

Samenvatting knelpunten

1. Hoe vragen we systematisch de mening of het advies van de leerlingen? (en waarover)
2. Hoe zorgen we voor een optimale informatiedoorstroming in en naar alle leerlingengroepen?
3. Hoe bevorderen we bij onze leerlingen het initiatief tot acties en activiteiten?
4. Hoe betrekken we onze leerlingen bij 'grote beslissingen'? Hoe laten we meer bepaald de BSO-leerlingen tot hun recht komen?
5. Hoe betrekken we alle leerlingen bij de leerlingenraad/raden of het leerlingenparlement?

Aanbevelingen per knelpunt

Deze vragen waren al aan de orde in thema 1. De concrete aanbevelingen zijn gebaseerd op het literatuuronderzoek dat ik vorig academiejaar maakte en waarvan een samenvatting aan deze CD-R is toegevoegd. Bovendien is in verschillende scholen en leerlingparticipatie-ondersteunende organisaties (VSK Vlaamse Scholierenkoepel, de in het decreet voorziene vervanger voor het Steunpunt Leerlingparticipatie) met deze materie ervaring opgedaan en materiaal ervoor ontwikkeld. Bij hen zijn licht opsteken (zie deel 2 van de CD-R: 'De mosterd van Abraham'), is een tweede mogelijkheid.

Daarnaast is het evident dat bovenstaande vragen het best in overleg met alle partijen – bijvoorbeeld via de inspraakorganen en in gemengde werkgroepen van de school/SG – worden besproken.

thema 4 : werking van het leerlingenparlement

Bevindingen

Behaalt het leerlingenparlement goede resultaten?

De **resultaten van het leerlingenparlement** worden positief ingeschat door de TSO1-jongens (58,8%); negatief door BSO1 (62,5%), BSO2 en BSO3 (geen parlement).

Per school en per graad bekeken, halen meer dan 25% positieve antwoorden: AC3(29,3%), TAI1 (44%), URSBB2(25,4%), URSBB3(29,7%), URSES (30%).

Scoren meer dan 25% negatieve resultaten: AC2(48,5%), AC3(41,4%), TAI1(36%), TAI2(54%), TAI3(76,5%), TH2(62,6%), TH3(57,2%), URSBB2(26,8%).

Sommige scholen scoren dus erg verdeeld, want zowel erg positief als erg negatief.

De directieleden lijken behoorlijk tevreden met 80% tot 100%.

In het ASO en TSO is één leerkracht op vier tevreden over de resultaten van het leerlingenparlement; één op vijf vindt dat het beter kan; in het BSO gaat het zelfs om meer dan 40% van de respondenten die te weinig resultaten rapporteren of - allicht - geen resultaat bij gebrek aan een leerlingenparlement.

Worden de **leerlingenraden behoorlijk ondersteund**?

Per school en per graad bekeken, halen meer dan 25% positieve antwoorden: AC2(27,3%), AC3 (29,3%), ACES (58,3%), TAI1 (56%), URSBB2 (45,4%), URSBB3 (59,2%) en URSES (37,7%).

Halen meer dan 25% negatieve antwoorden: AC2 (42,4%), TAI2 (40,8%), TAI3 (59,7%), TH2 (43,8%) en TH3 (66,6%).

Bij de directie bestaat grote tot zeer grote tevredenheid (60% tot 100%) over de ondersteuning.

Bij de leerkrachten springt TSO eruit aan de positieve kant (48,2%), het BSO aan de negatieve kant (25%); het ASO bengelt in het midden (37,5%).

Organiseert het leerlingenparlement toffe activiteiten?

In de eerste graad TSO (64,7%) zijn ze het daar volmondig mee eens. Elders vindt men dat het zeker beter kan. Haalt meer dan 25% positieve antwoorden: ACES (38,9%).

Halen meer dan 25% extreem negatieve antwoorden (1 op antwoordschaal van 5): TAI2 (26,5%), TAI3 (44,8%), TH2 (37,5%) en TH3 (42,9%).

Volgens de directie zijn er af en toe toffe activiteiten (60%), maar het kan echt stukken beter! (40%).

Ook volgens zo goed als alle leerkrachten kan het veel beter (78,1% tot 100%)!

Geeft het leerlingenparlement **genoeg informatie** over zijn werking en resultaten?

Blijkbaar weten niet alle leerlingen de informatie even goed te vinden.

Per school en per graad vinden we meer dan 25% positieve antwoorden in: AC3 (34,1%), ACES (47,2%), TAI1 (48%), TH2 (26,7%), URSBB2 (25,4%) en URSBB3 (51,4%).

Meer dan 25% negatieve antwoorden noteren we in: AC2 (69,7%), TAI2 (77,6%), TAI3 (73,5%), TH2 (60%), TH3 (71,4%), URSBB2 (37,3%) en URSES (50%).

Ook volgens 20% tot 80% van de directieleden en 60% tot 75% van de leerkrachten is de communicatie voor verbetering vatbaar.

Zijn de meeste leerlingen niet onverschillig tegenover het leerlingenparlement?

Het was te verwachten dat vele leerlingen de **onverschilligheid van medeleerlingen** tegenover het leerlingenparlement zouden betreuren. Dat gebeurt inderdaad door meer dan een kwart van de leerlingen. De situatie is alarmerend (meer dan 40%) in AC2 (81,8%), AC3 (41%), ACES (52,4%), URSBB2 (40,9%) en URSBB3 (46%). Positieve antwoorden (meer dan 25% niet akkoord) komen uit TAI3 (38,8%), TH2 (43,8%), TH3 (33,4%) en URSES (30%). Vooral uit het BSO klinkt daar een sterk signaal dat ze wél geïnteresseerd zijn en dus vermoedelijk ook gemotiveerd om mee te doen: 25% eerste graad, 33% tweedegraadsmeisjes, 40,9% derdegraadsjongens.

De directieleden (40% tot 60%) en de leerkrachten rapporteren beiden een lauwe belangstelling.

Heeft het leerlingenparlement niets te zeggen?

Naarmate leerlingen ouder worden, blijken ze minder tevreden over de inspraak die ze kunnen krijgen via het leerlingenparlement. De eerste graad telt 41% tot 73,5% believers, de tweede 19% tot 75%; in de derde graad zijn ze nog met 17,3% tot 20,8%.

Zijn het met de stelling eens (>25%): de leerlingen van AC3 (51,2%), TAI2 (34%), TAI3 (43,4%), TH2 (31,3%) en TH3 (42,9%).

Zijn het daar niet mee eens (>25%): AC2 (27,3%), ACES (83,3%), TAI1 (44%), TAI3 (31,9%), TH2 (37,6%), URSBB2 (52,2%), URSBB3 (47,3%) en URSES (55,8%).

Bij de directieleden meent 40% dat het leerlingenparlement reden van bestaan heeft en invloed heeft of op zijn minst kan hebben. Bij de leerkrachten gaat het respectievelijk om 46% in TSO, 40% in ASO en 36% in BSO.

Samenvatting knelpunten

1. de veelal lage scores voor de resultaten van de huidige leerlingenparlementen; alleen de TSO-jongens van de eerste graad zijn overwegend positief.
2. Drie scholen scoren positief qua ondersteuning van het leerlingenparlement (URSBB3 59,2%, ACES 58,3% en TAI1 56%). Wat met de andere?
3. Toffe activiteiten worden in weinig leerlingenparlementen georganiseerd.
4. tekort aan informatie over de activiteiten en resultaten van het leerlingenparlement in bijna alle scholen
5. onverschilligheid tegenover het leerlingenparlement, maar niet in BSO!
6. ontevredenheid over de mogelijkheid tot reële inspraak, vooral bij de oudere leerlingen

Aanbevelingen per knelpunt

1. de werking van de leerlingenparlementen of –raden herdenken samen met de leerlingen. Inspiratie kan men opdoen in de eerste graad TSO, zeker voor de eerstegraadsscholen.
2. de ondersteuning van de leerlingenparlementen herbekijken; inspiratie is voorhanden in de drie ‘geslaagde’ scholen

3. Via activiteiten betreft men leerlingen bij de school en leert men ze anders omgaan met volwassenen dan in de les. Activiteiten moeten doelgroepgericht zijn. Leerlingen uit verschillende onderwijsvormen zijn doorgaans geïnteresseerd in verschillende types van activiteiten (sport, sociale activiteiten, ICT, cultuur, economische activiteiten; voor meer informatie: zie literatuuronderzoek).
4. Samen met de leerlingen een communicatieplan opstellen is belangrijk. Vooral in het begin van ieder schooljaar moet de werking van het leerlingenparlement onder ieders aandacht worden gebracht.
5. Vele leerlingen zijn onverschillig tegenover het huidige leerlingenparlement; ze staan echter niet onverschillig tegenover een leerlingenparlement. BSO-leerlingen doen op dit vlak niet onder voor andere leerlingen. Ook voor hen moet er dus dringend een leerlingenparlement komen!
6. Ook oudere leerlingen vinden het leerlingenparlement belangrijk. Ze vragen vooral om meer reële inspraak. De keerzijde van meer inspraak is meer verantwoordelijkheid. Onder andere in URS BB2 en URSBB3 is men de afgelopen jaren deze richting uitgegaan en met goed resultaat want van de BB-scholen scoren zij het hoogst qua tevredenheid. Deze denkpiste biedt dus perspectief!
Daarnaast kunnen leerlingen op diverse manieren (o.a. adviserend, evaluerend) betrokken worden bij verschillende aspecten van het schoolbeleid. In thema 5 komen al enkele van deze inspraakdomeinen aan de orde.

thema 5 : inspraakdomeinen

Bevindingen

Gedetailleerde gegevens over de standpunten van leerlingen, directieleden, leerkrachten en ondersteunend personeel zijn te vinden in het document "vergelijking vragenlijsten". Om te achterhalen of en hoe de wensen en visies van de verschillende partners verzoend kunnen worden, is het zinvol de top tien van iedere groep in herinnering te brengen.

de top tien van inspraakdomeinen voor de leerlingen

Activiteiten in schoolverband (59,3%), schoolproblemen (53,2%), examenrooster (51,5%), spreiding en hoeveelheid van overhoringen en toetsen (43,7%), uitstappen en reizen (41,7%), inhoud van de lessen (39%), inrichting van lokalen en speelplaats (37,2%), schoolvoorzieningen (35,7%), het uiterlijk (30,6%) en straf en strafbepaling (25,9%).

	vraag 49	vraag 50	vraag 51	vraag 52	vraag 53	vraag 54	vraag 55	vraag 56	vraag 57	vraag 58	vraag 59	vraag 60
zonder leerlingen in te lichten	33,9%	32,5%	29,5%	15,0%	28,6%	18,4%	33,6%	17,9%	11,2%	24,8%	32,8%	39,4%
eerst beslissen dan informeren	43,0%	43,5%	39,9%	43,3%	42,5%	30,1%	40,5%	28,9%	29,6%	31,5%	31,5%	23,3%
eerst mening vragen dan beslissen	13,8%	12,3%	14,1%	23,5%	17,3%	29,5%	15,1%	27,4%	26,0%	21,3%	18,9%	18,7%
samen met leerlingen beslissen	7,3%	8,9%	8,7%	15,2%	8,9%	16,1%	8,2%	22,6%	28,3%	18,7%	13,3%	12,4%
leerlingen beslissen autonoom	2,0%	2,8%	7,8%	3,0%	2,8%	5,9%	2,6%	3,2%	5,0%	3,7%	3,5%	6,1%

de top tien van participatiethema's voor de directieleden

Op plaats 1 komen de schoolvoorzieningen (6/6), gevolgd door de inrichting van lokalen en speelplaats en de oplossing van schoolproblemen (beide 5/6). Op plaats 3 (4/6) staan de leefregels, het examenrooster en de spreiding van overhoringen en toetsen. Op 4 (3/6) vinden we het schoolreglement, uiterlijk en kledij, uitstappen en reizen en activiteiten in schoolverband.

	vraag 37	vraag 38	vraag 39	vraag 40	vraag 41	vraag 42	vraag 43	vraag 44	vraag 45	vraag 46	vraag 47	vraag 48
zonder leerlingen in te lichten					16,7%							16,7%
leerlingen na afloop geïnformeerd	50,0%	33,3%	50,0%	50,0%	50,0%	33,3%	66,7%	16,7%		33,3%		
mening van leerlingen gevraagd samen met leerlingen beslist	50,0%	66,7%	50,0%	50,0%	33,3%	66,7%	33,3%	83,3%	50,0%	50,0%	100,0%	83,3%
									50,0%	16,7%		

de top tien van de leerkrachten

Een (soms groot) aantal leerkrachten is bereid om samen met leerlingen te overleggen over alle opgesomde domeinen; in het BSO geldt dat niet voor de thema's schoolreglement, leefregels en uiterlijk. In volgorde van belang is deze bereidheid tot samen overleggen: activiteiten binnen schoolverband (84,5%), bespreking van schoolproblemen (62,9%), het examenrooster (57,7%), de hoeveelheid en spreiding van overhoringen (48,3%), de inrichting van lokalen en speelplaats (47,5%), schoolvoorzieningen (46,5%), uitstappen en reizen (39,3%), de leefregels (27,5%), straf en strafbepaling (21,5%) en het schoolreglement (20,7%).

	vraag 51	vraag 52	vraag 53	vraag 54	vraag 55	vraag 56	vraag 57	vraag 58	vraag 59	vraag 60	vraag 61	vraag 62
zonder leerlingen in te lichten	17,2%	12,1%	19,0%	5,4%	20,7%	10,2%	14,3%		1,7%	8,6%	15,5%	25,4%
leerlingen na afloop geïnformeerd	62,1%	60,3%	63,8%	55,4%	60,3%	32,2%	64,3%	37,0%	13,8%	43,1%	37,9%	27,1%
mening van leerlingen gevraagd samen met leerlingen beslist	19,0%	24,1%	12,1%	28,6%	15,5%	45,8%	17,9%	37,0%	46,6%	39,7%	37,9%	35,6%
	1,7%	3,4%	5,2%	10,7%	3,4%	11,9%	3,6%	25,9%	37,9%	8,6%	8,6%	11,9%

de top tien van het OP

activiteiten in schoolverband (87,6%), uitstappen en reizen (75%), schoolproblemen (75%), de schoolvoorzieningen (56,3%), de spreiding van overhoringen (50,1%), de inrichting van lokalen en speelplaats (50%), het schoolreglement (43,8%) en ex aequo de leefregels (37,5%), het uiterlijk (37,5%) en het examenrooster (37,5%).

	vraag 18	vraag 19	vraag 20	vraag 21	vraag 22	vraag 23	vraag 24	vraag 25	vraag 26	vraag 27	vraag 28	vraag 29
zonder leerlingen in te lichten	12,5%	6,3%	12,5%	6,3%	12,5%	6,3%	12,5%				12,5%	
leerlingen na afloop geïnformeerd	43,8%	56,3%	50,0%	18,8%	68,8%	56,3%	56,3%	25,0%	12,5%	50,0%	31,3%	50,0%
mening van leerlingen gevraagd samen met leerlingen beslist	43,8%	37,5%	37,5%	62,5%	18,8%	37,5%	31,3%	62,5%	56,3%	43,8%	56,3%	37,5%
				12,5%				12,5%	31,3%	6,3%		12,5%

Leerlingen en leerkrachten blijken het roerend eens over de eerste vier domeinen voor inspraak en dat in identieke volgorde, te weten: activiteiten binnen schoolverband, bespreking van schoolproblemen, het examenrooster en de hoeveelheid en spreiding van overhoringen en toetsen. Daarnaast hebben leerlingen ook belangstelling voor de prioritaire punten van de directies, namelijk de schoolvoorzieningen en de inrichting van lokalen en speelplaats en voor de eerste zes punten van de top tien van het OP, zij het in iets andere volgorde, waaronder ook 'uitstappen en reizen'.

In ieder geval is het duidelijk dat alle partijen eerst en vooral willen overleggen over de meest concrete thema's en dat ze elkaar daarin grotendeels vinden. De 'delicatere' punten kunnen blijkbaar wachten.

Samenvatting knelpunten

Met de agenda voor het komende jaar is er geen probleem!

Aanbevelingen per knelpunt

De vier partijen kiezen voor concrete en vrij vertrouwde thema's, die voor leerlingen en leerkrachten zelfs identiek zijn. Dit moet lukken!

thema 6 : instrumenten voor participatie

Bevindingen

In de zes scholen bestaan traditioneel verschillende instrumenten voor participatie, aangepast aan de leeftijd en aard van de eigen leerlingen. Deze instrumenten vullen elkaar in zekere zin aan. Het is daarom niet zinvol alleen de populairste te vermelden.

Vandaar de volgende opsomming van alle items met tussen haakjes de hoogste positieve antwoordscore (4 of 5 op de gebruikte 5-puntenschaal) per item.

De leerlingen waarderen in hoge mate: sportteam (75%), leerlingenparlement (73%), groene leerkrachten (70%), schoolkrant (65%), prikbord (63%), klachtenbus(59%), behoefteonderzoek (50%), leefsleutels/ klasuur (47%), actiegroepen (46%) en vertrouwensleerlingen (11%). Leerkrachten zijn het meest enthousiast (4 en 5 op de 5-puntenschaal) over werk- en actiegroepen van leerlingen (12% tot 16%), sportteams (0% tot 25%), groene en/of vertrouwensleerkrachten (5,9% tot 10,5%) en leefsleutels en/of klasuur (3% tot 5,7%). De schoolkrant scoort in het ASO hoog met 14,7% zeer enthousiaste leerkrachten, de ideeënbus haalt 2,7% tot 5% in TSO en BSO, het prikbord 2,7% tot 6,1% in TSO en ASO en de vertrouwensleerlingen 5,3% tot 9,5% in TSO en BSO. Het enthousiasme is laag voor de huidige werking van het leerlingenparlement en voor behoefteonderzoek.

Samenvatting knelpunten

Sommige instrumenten scoren laag, ook in de scholen waarin men ermee vertrouwd is.

Aanbevelingen per knelpunt

Een evaluatie van alle instrumenten, eventueel op grond van de cijfers uit dit onderzoek, is aangewezen.

Wat goed functioneert moet men verder koesteren, wat verwaarloosd is opnieuw tot leven brengen, wat zinloos is geworden, vervangen door iets nieuws!

OVERZICHTSTABEL

Knelpunten en Bevindingen	Voorstellen
---------------------------	-------------

School- en klasklimaat

1. minimale invloed van leerlingen op beslissingen; zo goed als geen gepercipieerde belangstelling voor hun mening en voorstellen
2. uiterst negatieve perceptie van het participatieve schoolklimaat in het BSO, in het bijzonder door de meisjes van de tweede graad
3. weinig leerlinggericht docergedrag bij een ruime helft van de BSO-respondenten en exclusief leerstofgericht docergedrag bij 10% van de ASO-respondenten
4. sterke vraag naar klasactiviteiten in het BSO (door meisjes en jongens)
5. tekort aan communicatie over genomen beslissingen, zowel op school- als op klasniveau
6. tekort aan betrokkenheid bij het schoolgebeuren in de tweede

(vooral BSO-meisjes) en in de derde graad (algemene tendens)
7. gedeeltelijk gebrek aan ernst bij de keuze van klasvertegenwoordigers (vooral in TSO en ASO)

School- en klasklimaat

1. systematisch informeren naar de mening, voorstellen en het advies van de leerlingen
Dat kan formeel gebeuren via de leerlingenraden of op informele of semi-formele wijze via klasgesprekken, ideeënbus, enquête, klankbordgroep, forum, werkgroepen; de werkwijze is afhankelijk van het thema en de te bevragen groep(en).
2. prioritair aandacht besteden aan het schools welbevinden van de BSO-leerlingen in alle graden en in het bijzonder aan dat van de meisjes van de tweede graad; daarbij de zeer positieve score m.b.t. participatief schoolklimaat uit TSO1 als inspiratiebron gebruiken voor de aanpak elders; de betrokken leerkracht(en) hier eventueel bij inschakelen. Om de precieze punten van onvrede te achterhalen, ook over de algemenere items, kan men gebruik maken van de gevalideerde vragenlijst van professor Engels. Het gaat om de vragenlijst die ook de onderwijsinspectie hanteert.
3. zoeken naar een klasmanagement en lesactiviteiten waarbij leerlingen uitgedaagd en geactiveerd worden; visie hierover ontwikkelen en leerkrachtenteams hierin ondersteunen (bijscholen, coachen van individuele leerkrachten en/of teams van leerkrachten, faciliteiten geven aan leerkrachten die zich hiervoor willen inzetten)
4. zeker in het BSO activiteiten ontwikkelen die als klasactiviteiten ervaren worden; positieve ervaringen hiermee hebben een positieve weerslag op het algemeen schools welbevinden (zie ook punt 2)
5. communicatie in school en klas systematisch verbeteren; beginnen met een doelgroepgericht vast systeem (en afspraken) om informatie te verspreiden over wat er in de school leeft en gebeurt (vast mededelingenmoment, prikboards, affiches, schoolkrant, mail, klasuur of klasmoment...); ook denken aan bottom-up-communicatie; daarbij minder taalvaardige leerlingengroepen (b.v. BSO'ers) niet over het hoofd zien; daarnaast de leraars sensibiliseren voor een goede communicatie met hun leerlingen en een leerlingbetrokken klasklimaat.
6. a) op zoek gaan naar extra-curriculaire (sport en andere) activiteiten en semi-formele

instrumenten die de betrokkenheid van leerlingen bevorderen (groene leerkrachten, leefsleutels, klasuur of –activiteit, peter-/meterschap e.a.; zie ook thema 6); dit soort 'aanvullende participatie' is belangrijk voor alle leerlingen en in het bijzonder voor BSO'ers (zie samenvatting literatuuronderzoek).

b) voor een hogere kwaliteit van de formele participatie overleg plegen met de betrekkelijk grote groep leerlingen in alle onderwijsvormen die bereid zijn om in het leerlingenparlement te stappen; uit thema 5 blijkt alvast een grote eensgezindheid over een mogelijke participatie-agenda.
7. bij het begin van ieder schooljaar de rol van de klasvertegenwoordiger duidelijk maken, alsook de visie van de school op participatie en de wijze waarop deze

wenselijkheid van leerlingeninspraak

8. twijfel bij de helft van leerkrachten en directie over het nut van leerlingenparticipatie in termen van het leereffect en het praktisch voordeel ervan
9. twijfel over participatievaardigheid van leerlingen
10. twijfel over participatiebekwaamheid van eerstegraads- en BSO-leerlingen

wenselijkheid van leerlingeninspraak

8. de believers ondersteunen, de twijfelaars sensibiliseren en geruststellen! Dat kan met informatie uit de literatuurstudie over leerlingenparticipatie (samenvatting op deze cd), met materiaal van participatie-ondersteunende organisaties (VSK, ex-Steunpunt Leerlingenparticipatie; ook op deze cd) en praktijkvoorbeelden uit diverse scholen.
9. Dit is een terechte bekommernis. Het participatiedecreet voorziet dan ook niet toevallig in ondersteuning (logistiek, inhoudelijk en qua vaardigheden) van het participatiegebeuren. Per graad kan worden gedacht aan aangepaste begeleiding van of vorming voor de leerlingen. Hierover moet in de participatieorganen van de SG worden overlegd.
10. Het lijdt geen twijfel dat leerlingen moeten kunnen groeien in hun participatievaardigheid. Dit geldt ook voor de leerlingen van de eerste graad. Vandaar het voorstel in punt 9 voor aangepaste vorming of begeleiding per graad.

werking van het leerlingenparlement

11. de veelal lage scores voor de resultaten van de huidige leerlingenparlementen; alleen de TSO-jongens van de eerste graad zijn overwegend positief.
12. Drie scholen scoren positief qua ondersteuning van het leerlingenparlement (URSBB 59,2%, ACES 58,3% en TAI1 56%). Wat met de andere?
13. Toffe activiteiten worden in weinig leerlingenparlementen georganiseerd.
14. tekort aan informatie over de activiteiten en resultaten van het leerlingenparlement in bijna alle scholen
15. onverschilligheid tegenover het leerlingenparlement
16. ontevredenheid over de mogelijkheid tot reële inspraak, vooral bij de oudere leerlingen

werking van het leerlingenparlement

11. de werking van de leerlingenparlementen of –raden herdenken samen met de leerlingen. Inspiratie kan men opdoen in de eerste graad TSO, zeker voor de eerstegraadsscholen.
12. de ondersteuning van de leerlingenparlementen herbekijken; inspiratie is voorhanden in de drie ‘geslaagde’ scholen.
13. Via activiteiten betreft men leerlingen bij de school en leert men ze anders omgaan met volwassenen dan in de les. Activiteiten moeten doelgroepgericht zijn. Zo zijn leerlingen uit verschillende onderwijsvormen doorgaans geïnteresseerd in verschillende types van activiteiten (sport, sociale activiteiten, ICT, cultuur, economische activiteiten). Hetzelfde geldt voor jongens en meisjes.
14. Samen met de leerlingen een communicatieplan opstellen is belangrijk. Onder andere moet in het begin van ieder schooljaar de werking van het leerlingenparlement onder ieders aandacht worden gebracht.
15. Vele leerlingen zijn onverschillig tegenover het huidige leerlingenparlement; ze staan echter niet onverschillig tegenover een leerlingenparlement. BSO-leerlingen doen op dit vlak niet onder voor andere leerlingen. Ook voor hen moet er dus dringend een leerlingenparlement komen! Daarnaast is goede communicatie een wapen tegen onverschilligheid.
16. Ook oudere leerlingen vinden het leerlingenparlement belangrijk. Ze vragen vooral om meer reële inspraak. De keerzijde van meer inspraak is meer verantwoordelijkheid. Onder andere in URS BB2 en URSBB3 is men de afgelopen jaren deze richting uitgegaan en met goed resultaat want van de BB-scholen scoren zij het hoogst qua tevredenheid. Deze denkpiste biedt dus perspectief! Daarnaast kunnen leerlingen op diverse manieren (o.a. adviserend, evaluerend) betrokken worden bij verschillende aspecten van het schoolbeleid. In thema 5 komen enkele van deze inspraakdomeinen aan de orde.

<p>Inspraakdomeinen</p> <p>17. De vier partijen kiezen voor concrete en vrij vertrouwde thema's, die voor leerlingen en leerkrachten zelfs identiek zijn, te weten: activiteiten in schoolverband, bespreking van schoolproblemen, het examenrooster en de hoeveelheid en spreiding van overhoringen en toetsen. Daarnaast hebben de leerlingen ook belangstelling voor de prioritaire punten van de directies, namelijk de schoolvoorzieningen en de inrichting van lokalen en speelplaats en voor de eerste zes punten van de top tien van het OP, zij het in iets andere volgorde, waaronder 'uitstappen en reizen'.</p>	<p>Inspraakdomeinen</p> <p>17. Er is grote eensgezindheid over de volgende agenda: activiteiten in schoolverband, bespreking van schoolproblemen, het examenrooster, de hoeveelheid en spreiding van overhoringen en toetsen, de schoolvoorzieningen, de inrichting van lokalen en speelplaats en 'uitstappen en reizen'.</p>
<p>instrumenten voor participatie</p> <p>18. De leerlingen waarderen in hoge mate (4 en 5 op de 5-puntenschaal): sportteam (75%), leerlingenparlement (73%), groene leerkrachten (70%), schoolkrant (65%), prikbord (63%), klachtenbus(59%), behoefteonderzoek (50%), leefsleutels/ klasuur (47%), actiegroepen (46%) en vertrouwensleerlingen (11%). Leerkrachten zijn het meest enthousiast (4 en 5 op de 5-puntenschaal) over werk- en actiegroepen van leerlingen (12% tot 16%), sportteams (0% tot 25%), groene en/of vertrouwensleerkrachten (5,9% tot 10,5%) en leefsleutels en/of klasuur (3% tot 5,7%). De schoolkrant scoort in het ASO hoog met 14,7% zeer enthousiaste leerkrachten, de ideeënbus haalt 2,7% tot 5% in TSO en BSO, het prikbord 2,7% tot 6,1% in TSO en ASO en de vertrouwensleerlingen 5,3% tot 9,5% in TSO en BSO. Het enthousiasme is laag voor de huidige werking van het leerlingenparlement en voor behoefteonderzoek.</p> <p>19. Sommige instrumenten scoren laag, ook in de scholen waarin men ermee vertrouwd is.</p>	<p>instrumenten voor participatie</p> <p>18. Een evaluatie van alle instrumenten, eventueel op grond van de cijfers uit dit onderzoek, is aangewezen.</p> <p>19. Wat goed functioneert moet men verder koesteren, wat verwaarloosd is opnieuw tot leven brengen, wat zinloos is geworden, vervangen door iets nieuws!</p>

STAPPENPLAN

Het is evident dat een stappenplan m.b.t. participatie opgesteld dient te worden in overleg met alle betrokkenen in de SG.

Over de concrete invulling van dit stappenplan zullen we het hier daarom niet hebben. In de plaats ontwierpen we een kader met twee niveaus (de school en de klas) en telkens vier actiedoelen, waarbinnen de concrete actiepunten een plaats moeten krijgen.

Binnen beide niveaus zijn er prioriteiten. Deze prioriteiten (fase 1) kregen een zwarte kleur, actiedoelen op langere termijn (fase 2) zijn in het grijs aangeduid.

STAPPENPLAN	
legende FASE 1 prioritair	
FASE 2 op langere termijn	
SCHOOLNIVEAU - SCHOOLKLIMAAT	KLASNIVEAU - KLASKLIMAAT
<p>1. participatief schoolklimaat verbeteren door participatie van leerlingen op</p> <ul style="list-style-type: none"> ◇ semi-formele wijze via groene leerkrachten, leefsleutels, ideeënbus, enquête, klankbordgroep, forum, e.a. ◇ informele wijze via extra-curriculaire activiteiten, aangepast aan de doelgroep; de huidige instrumenten daarvoor evalueren en 'updaten' ◇ formele wijze via herdenken van de werking van de leerlingenraden samen met de leerlingen; leerlingen moeten daarbij kunnen groeien in participatievaardigheid, bijvoorbeeld door een evolutie in de aard van de inspraak (van advies naar medeverantwoordelijkheid en bijdrage in IKZ) en de inspraakdomeinen (te beginnen met de gezamenlijke participatie-agenda uit punt 17 van het overzicht); ondersteuning hierbij is nodig; inspiratie is te vinden bij TAI1 en URS BB2+3 en bij organisaties die vorming m.b.t. participatie aanbieden voor leerlingen (VSK) <p>2. bijzondere aandacht besteden aan de noden van de BSO-leerlingen; verder onderzoek m.b.v. de standaardvragenlijst over welbevinden (prof. Engels) overwegen</p> <p>3. communicatie op school systematisch verbeteren</p> <ul style="list-style-type: none"> ◇ beginnen met een doelgroepgericht vast systeem (en afspraken) om informatie te verspreiden over wat er in de school leeft en gebeurt (vast mededelingenmoment, prikborden, affiches, schoolkrant, mail, klasuur of klasmoment...); een dergelijk communicatieplan bij voorkeur opstellen samen met de leerlingen ◇ ook denken aan bottom-up-communicatie, d.w.z. systematisch informeren naar de mening, voorstellen en het advies van de leerlingen; daarbij minder taalvaardige leerlingengroepen niet over het hoofd zien <p>4. bij het begin van ieder schooljaar de rol van de klasvertegenwoordiger duidelijk maken, alsook de visie van de SG op participatie en de wijze waarop deze participatie vorm krijgt</p>	<p>1. het participatief klasklimaat verbeteren door het creëren van een leerlingbetrokken klasklimaat, d.w.z. door</p> <ul style="list-style-type: none"> ◇ te zoeken naar een klasmanagement en lesactiviteiten waarbij leerlingen uitgedaagd en geactiveerd worden ◇ visie hierover te ontwikkelen en leerkrachtenteams hierin te ondersteunen (bijscholen, coachen van individuele leerkrachten en/of teams van leerkrachten, faciliteiten geven aan leerkrachten die zich hiervoor willen inzetten) ◇ samen met leerlingen klasafspraken te maken, te overleggen over toetsmomenten enz. <p>2. zeker in het BSO zorgen voor klasactiviteiten of activiteiten tijdens de les die als klasactiviteit ervaren worden; hierbij bijzondere aandacht besteden aan de BSO-meisjes, met name die van de tweede graad</p> <p>3. communicatie binnen de klas systematisch verbeteren: leraars sensibiliseren voor een goede communicatie met hun leerlingen; een goede communicatie geeft leerlingen het gevoel dat ze van tel zijn en bepaalt hiermee in grote mate hun perceptie van het klas- (en school-) klimaat</p> <p>4. de voorwaarden creëren voor c.q. toezien op een weloverwogen keuze van de klasvertegenwoordiger(s)</p>

DEEL 4 : MANAGEMENTLITERATUUR - REFLECTIE

In de loop van dit praktijkproject stuitte ik onvermijdelijk op enkele cruciale managementthema's als de inhoud van schoolleiderschap in oude en nieuwe vorm, de randvoorwaarden voor een participatief beleid en de wijze waarop vernieuwingen van onderuit geïnitieerd kunnen worden, de eventuele invoering van leerkrachterevaluatie door leerlingen in het kader van kwaliteitsbewaking en tenslotte het thema respect als basisprincipe voor de onderwijs(management)praktijk. Literatuur over elk van deze thema's leidde tot de onderstaande reflectie:

4.1. Leiderschapsstijlen

Duiding bij oude en nieuwe leiderschapsstijlen: omgaan met macht, participatie van 'medewerkers', HRM, organisatorisch leren ... transformationeel en participatief leiderschap

De vraag:

Het leiderschap in de Sint-Martinusscholen, Herk-de-Stad, bestaat natuurlijk uit leiders met diverse leiderschapsstijlen. De dominante leiders in het 'team' vinden elkaar echter in een zekere allergie voor participatie van leerlingen, leerkrachten én ouders. Mijn eerste vraag is bijgevolg: Waar kunnen we het leiderschapsdenken van deze mensen situeren? Zijn ze mee met de tijd? Wat wordt anno 2005 van leiderschap verwacht? Hoe zouden ze het best aankijken tegen de 'fixed pie' die ze zo node delen?

De lectuur:

Begin de jaren '90 maakte TQM oftewel Total Quality Management furore, de voorloper van zowel HRM als IKZ. TQM benadrukt dat "de relatie met werknemers een andere inhoud moet krijgen. Volgens de TQM-opvattingen **willen werknemers verantwoordelijkheid**, willen ze leren, willen ze goede resultaten bereiken en zichzelf verbeteren. Dit is totaal wat anders dan werknemers behandelen als mensen die geholpen en gemotiveerd moeten worden om kwaliteitsgoederen en diensten te produceren." (STONER, 2001, p.181).

In het hoofdstuk "macht en de verdeling van gezag" van dezelfde managementcursus lees ik: "David McClelland heeft 'de **twee kanten van macht**' beschreven – een negatieve en een positieve kant. De negatieve kant wordt gewoonlijk uitgedrukt in termen van dominantie/submissie, als ik win, verlies jij. Macht hebben betekent macht hebben over iemand anders, die daaronder te lijden heeft. Leiderschap op basis van de negatieve kant van macht ziet mensen als weinig meer dan pionnen die ingezet of opgeofferd kunnen worden waar dat nodig is. Zo streeft degene die macht uitoefent zijn doel voorbij, aangezien mensen die zich pion voelen, zich verzetten tegen de leider of passief worden; in beide gevallen is hun waarde voor de manager zeer beperkt.

De positieve kant van macht wordt het best gekenmerkt door zorg voor gezamenlijke doelen, d.w.z. deze helpen op te stellen en te realiseren. Hierbij wordt macht uitgeoefend ten behoeve van anderen, niet over anderen. Managers die hun macht positief gebruiken, moedigen groepsleden aan de kracht en competentie te ontwikkelen die zij nodig hebben om te slagen als individu en als leden van de organisatie.

McClelland en Burnham ondervonden dat succesvolle managers meer behoefte hebben invloed uit te oefenen op anderen in het belang van de organisatie dan uit eigenbelang. (...) Zij bevorderen een teamgeest, steunen ondergeschikten, belonen hun prestaties en verhogen zo het moreel." (STONER, 2001, p. 275-6). (...) "Macht is dus een belangrijk gegeven in de dagelijkse praktijk van organisaties. Als manager moeten we niet alleen aanvaarden dat macht een integraal onderdeel van ons werk is, maar ook leren hoe we onze macht moeten gebruiken – en niet misbruiken – om de doelen van de organisatie en onze eigen doelen te dienen." (o.c. p. 277)

Dit sluit aan bij de nieuwe **visie op motivatie** van **HRM**. Volgens STEERS en PORTER (o.c. p.345) zijn de aannames van HRM:

- Mensen hebben van nature geen hekel aan werken; zij willen een bijdrage leveren aan zinvolle doelen die zij meebepaald hebben.
- De meeste mensen zijn tot veel meer creativiteit, autonomie en zelf-controle in staat dan hun huidige werk vereist.

Het beste beleid is daarom:

- De manager moet te weinig benut potentieel van mensen gebruiken.
- Hij/zij moet een omgeving creëren waarin alle leden bijdragen naar beste kunnen.
- Hij/zij moet volledige participatie aanmoedigen in belangrijke zaken en daarbij de autonomie en zelfcontrole van ondergeschikten voortdurend vergroten.

Dit mag leiden tot de volgende verwachtingen:

- Uitbreiding van de invloedssfeer, autonomie en zelf-controle van ondergeschikten resulteert in directe verbetering van de efficiëntie.
- Verbeterde arbeidssatisfactie als 'nevenproduct' van het feit dat ondergeschikten hun talenten volledig ontplooiën.

Vloeberghs (VLOEBERGHES, 2004, p.392) stelt dat "HRM staat voor een **organisatiecultuur** die open, inspirerend en aanmoedigend is, waardoor een gemeenschappelijke 'mindset' ontstaat, die nieuwe praktijken, inzichten en toepassingen stimuleert doorheen de hele organisatie.

Organisatorisch leren ('schoolontwikkeling') is dan een feit. (...) Een niet te onderschatten factor in elke organisatiecultuur is "het **feitelijk gedrag van de leidinggevenden op alle niveaus**. Een leiderschapsstijl gekenmerkt door openheid, het machtigen van medewerkers, een inspirerende en aanmoedigende stijl, het creëren van een constructief informeel communicatieklimaat met ruimte voor interpersoonlijke en groepscommunicatieactiviteiten faciliteert het best het organisatorisch leren."

Devos (2004) stelt als **kenmerken van goed (school)leiderschap** voorop: "een visie bepalen en die ook kunnen concretiseren in schooldoelen, samenwerking stimuleren, hoge verwachtingen formuleren naar personeelsleden, een voorbeeldfunctie vervullen, vertrouwen inboezemen, goed communiceren, participatie stimuleren, ondersteuning bieden. Deze eigenschappen komen overeen met de eigenschappen van **de transformationele leider**. (...) Deze leiderschapskenmerken beïnvloeden elkaar. Een directeur die bijvoorbeeld participatie van leerkrachten bij besluitvorming toelaat, kan rekenen op een grotere bereidheid bij de acceptatie van schooldoelen." (...) "In leerlinggerichte scholen, waar samenwerking tussen leerkrachten sterker is dan in vak- of regelgerichte scholen, is er een open klimaat van overleg en participatie." (DEVOS, o.c., p.53) "Een laatste factor in de school als lerende organisatie (...) is een duidelijke onderwijsvisie. Deze visie moet het resultaat zijn van overleg tussen leerkrachten en directie en beiden moeten ook inspraak hebben in de vernieuwingen. Leerkrachten wensen te vernieuwen als ze zich voldoende gewaardeerd en gesteund voelen door hun directie en als ze zich professioneel kunnen ontwikkelen of nascholen." (DEVOS, o.c. p.58)

Bongers en de Hoop stellen: "Als manager hoor je vooruit te zien en nieuwe plannen te bedenken. Hoe meer de manager echter alles zelf bepaalt, des te passiever zullen de medewerkers zich opstellen en des te afhankelijker zullen zij van hem worden. Terwijl het juist de kunst is om ook open te staan voor wat de medewerkers bezighoudt en om met hen een dialoog aan te gaan. Het gaat er immers niet om dat mensen doen wat zij van de schoolleider moeten doen, maar dat **zij zelf (in)zien wat nodig is en dat zij daarvoor ook de verantwoordelijkheid nemen**. De manager stimuleert dit proces en schept hiervoor de voorwaarden." (FONDERIE, 1998, p.87).

In de cursus TOS (Mahieu, 2005, p. 28-29) lezen we:

"De traditionele inzichten over organiseren en managen zijn gericht op beheersing van werkprocessen en de gedragingen van medewerkers. Ze zijn ontwikkeld in de hoogtijdagen van het modernisme als een direct gevolg van het Verlichtingsdenken. Kenmerkend is een groot vertrouwen in rationaliteit, technologie, beheersing en vooruitgang. Door middel van standaardisering wordt ernaar gestreefd de problematiek hanteerbaar te maken. Alles is gericht op het reduceren van variëteit, in plaats van op het benutten daarvan. Dit noemen we wel het **positioneel organiseren**. (...) Er is ook een heel andere wijze van organiseren en die noemen we transactioneel. **Transactioneel organiseren** vergt een perspectief op leren dat gericht is op **procesinzicht en het vermogen te leren leren**".

Beleidsvoering wordt daarmee meer en meer beschouwd als een leerproces, waarbij alle betrokkenen gezamenlijk de vraag stellen:

- doen wij de dingen goed (efficiëntie)
- doen wij goede dingen (kwaliteit)
- halen wij resultaten (effectiviteit)

Dit impliceert

- participatieve beleidsstructuren
- cultuur van openheid en samenwerking
- een HRM gericht op een “brede” invulling van professionaliteit
- onderwijskundig leiderschap (waarbij de directie vooral begaan is met het inhoudelijk proces eerder dan met materiële condities)

Deze visie op management wordt vaak als “**de lerende organisatie**” bestempeld.”

Cheng (VAN PETEGEM, 2005) pleit zelfs voor het nog verder herdenken van het onderwijskundig leiderschap in de richting van **multilevel transformationeel leiderschap**.

“Traditionele theorieën over leiderschap gaan uit van een dualiteit in het leiderschap, te weten aandacht voor de mensen en aandacht voor de taak. In de nieuwe context van schoolleiderschap is deze benadering te beperkt. Beter is het uit te gaan van vijf dimensies:

- ◇ *menselijk leiderschap*: ondersteunt, bevordert participatie, betrokkenheid van het personeel en moedigt positieve interpersoonlijke relaties aan.
- ◇ *structureel leiderschap*: ontwikkelt heldere structuren, procedures en technische ondersteuning om het schoolbeleid uit te voeren
- ◇ *politiek leiderschap*: bouwt allianties op, werkt conflicten tussen schoolconstituenten weg
- ◇ *cultureel leiderschap*: geeft inspiratie, is charismatisch, creëert een gezamenlijke missie, normen en waarden
- ◇ *onderwijskundig leiderschap*: nodigt uit tot professionele ontwikkeling en verbetering en zorgt voor professionele begeleiding

Een schoolleiderschap met deze kenmerken heeft volgens onderzoek een significante positieve relatie met de effectiviteit van de organisatie, de verhouding tussen leerkrachten en schoolleiding, de organisatiecultuur en de participatie van leerkrachten. Er is ook een sterke invloed op het teamgevoel, het engagement en het professionalisme van leerkrachten, alsook op hun welbevinden t.a.v. hun job. “ (...) Een transformationeel leider is iemand die mensen motiveert om meer te doen dan ze aanvankelijk van plan waren om te doen. Hij slaagt erin hen te overtuigen van de waarde van het gezamenlijk project, hen te doen kiezen voor het belang van het team en hen te doen streven naar een hoger niveau van behoeftenbevrediging op de schaal van Maslov, nl. van waardering en zelfvervulling in plaats van veiligheid. Transformationeel leiderschap beïnvloedt zowel de individuele leden als de hele organisatie. Het is een proces met weerslag op de affectieve, gedrags- en cognitieve resultaten van de school, waarbij veranderingen op het gedragsniveau (structurele en technologische veranderingen) sneller optreden dan veranderingen op het affectieve en cognitieve niveau. (...) De zaak is dat schoolleiders zichzelf moeten transformeren om van het traditionele transactionele leiderschapsmodel over te stappen naar een transformationeel model. Het gaat om een verandering met verschillende dimensies.

- ◇ transformeren van de niveaus: bijvoorbeeld overschakelen van individueel schoolleiderschap naar een schoolleiderteam.
- ◇ transformeren van de domeinen: **niet alleen het gedrag van de leiders dient te veranderen, ook hun attitudes, waarden en opvattingen over leiderschap en onderwijs moeten een strategisch en duurzaam langetermijnperspectief krijgen.**
- ◇ transformeren van de dimensies: naast de structurele en de menselijke dimensie duikt nu ook een politieke en een culturele dimensie op.

Deze omschakeling naar transformationeel leiderschap is een proces van continu leiderschapleren en -ontwikkeling. **Schoolleiders moeten immers eerst zichzelf transformeren en ontwikkelen vooraleer ze in staat zijn om de schoolleden, externe constituenten en de lokale gemeenschap te transformeren.”**

Peschar en Wesselingh (Mahieu, TOS, p. 28-29), tenslotte, kiezen een iets andere invalshoek en zien de fenomenen decentralisatie, autonomievergroting en gedelegeerde verantwoordelijkheid als rechtstreekse consequenties van het postmoderne denken. (...) Een en ander stelt de problematiek van maatschappelijke sturing centraal. Als de overheid terugtreedt en de vrije markt geen garantie

geeft voor een sociaal en maatschappelijk verantwoord schoolbeleid, dan dringt zich een andere vorm van maatschappelijke sturing op. “Participatie” lijkt hier het sleutelwoord: de direct betrokkenen (...) een kans geven samen school te maken, of minstens kritisch te volgen.

Het antwoord:

Het leiderschap in de SG is momenteel sterk positioneel, d.w.z. begaan met de materiële condities en het creëren van standaardisering i.p.v. variëteit als kern van de ‘onderwijsvernieuwing’. Daarbij hoort een leiderschap dat zeer wantrouwend staat tegenover ‘te veel’ communicatie, dat enerzijds ‘delegeert’, anderzijds telkens terugfluit. Deze schoolleiders zouden zichzelf moeten transformeren en zelf moeten leren leren vooraleer ze leiding kunnen geven aan de ‘shared pie’ van een lerende organisatie.

4.2. Bottom-up participatie en veranderingsmanagement

Problemen met veranderingsmanagement van onder uit en met implementeren van participatie

De vraag:

Mijn tweede vraag is: gegeven het leiderschapstype dat de SG Sint-Martinus leidt, wat zijn de mogelijkheden voor personeel, leerlingen (en ouders) om meer inspraak te verwerven, om participatie te implementeren? Wat zegt het decreet daarover? Is veranderingsmanagement van onder uit mogelijk? Welke stappen kunnen met het oog op verandering worden gezet?

De lectuur:

Juridisch gezien is er een verplichting om leerlingenraden op te richten. De facto is er echter geen sanctie voor de school die deze verplichting naast zich neerlegt, tenzij ze op korte termijn de gemeenschapsinspectie over de vloer krijgt. Klachten over het niet of niet naar behoren functioneren van de schoolraad kunnen worden voorgelegd aan de Commissie Zorgvuldig Bestuur. Zonder mentaliteitsverandering is er dus alleen hoop op papieren inspraak.

Nochtans is het decreet zelf in Afdeling 2, Beginselen zowel duidelijk als geruststellend ten aanzien van participatie. Het stelt immers duidelijk dat participatie behoort tot de maatschappelijke opdracht van de school; het stelt evenzeer dat “het uitoefenen van participatierechten geen afbreuk doet aan de verantwoordelijkheid van de IM en de directeur” en evenmin het pedagogisch project in gevaar brengt.

Om toch een antwoord te vinden voor problemen met moeilijke positionele leiders, heb ik mij verdiept in de door dr. **Luc Derijcke** aanbevolen boeken van Fisher, Ury & Patton, **Getting to yes** (1991) en Ury, **Getting past no** (1993), de promotoren van ‘principled negotiation’ en de win-win-strategie. Zij stellen win-win tegenover de traditionele onderhandelingsstijl, die soms ‘win-lose’ wordt genoemd “because of the hard-ball style of the negotiators whose motive is to get as much as they can for their side”. Zij adviseren schoolbesturen ook bij ‘collective bargaining’ naar een win-win oplossing te streven. Hoe daar vanuit de zwakste partij naartoe gewerkt kan worden, is evenwel nergens te vinden. Het gaat om advies of een gedragscode aan de sterkste partij.

Ook het werk van Lontos is bedoeld voor de leidinggevende partij.

Volgens Lontos(1987) is het grote nadeel van ‘**adversarial bargaining**’ dat, al wordt in eerste instantie de slag thuisgehaald, dit soms onherstelbare schade toebrengt aan de ‘close relationships’ die zo vitaal zijn voor de schoolwerking. Hij waarschuwt daarom tegen ‘posturing, hidden agendas and inflammatory language’. Verder stelt hij dat “de deelnemers van beide partijen op de hoogte moeten worden gehouden van veranderingen (of het ontbreken daarvan) in elkaars onderhandelingsstandpunt. Deze informatiestromen verminderen de kans op misverstanden en versnellen de onderhandelingen.” Eens het vertrouwen tussen beide partijen is opgebouwd, gaat hij verder, “is het belangrijk te streven naar gezamenlijke afspraken op langere termijn om klachten en schoolproblemen aan te pakken vooraleer deze een dusdanige omvang aannemen dat ze de hele samenwerking ondermijnen.”

Ik hoopte tenslotte de redplank te vinden in Fisher e.a., *Beyond Machiavelli: Tools For Coping With Conflict* of in Covey, *The 7 Habits of Highly Effective People* die de weg opgaan van “fairness, integrity, honesty and human dignity”, maar ook daar vond ik geen uitweg voor ondergeschikten tegen “hardball tactics and tricks”. **Het is dus blijkbaar een gegeven dat participatie niet kan worden afgedwongen. Tegen top-down hardball tactics valt dus weinig te beginnen.**

Dit blijkt ook uit het artikel ‘**Over dominante en mature managers**’, waarin **Hugo Der Kinderen** wordt geïnterviewd. Hij stelt: “Een belangrijke fase in de maturiteitsontwikkeling is zelfrelativering, en daaraan ontbreekt het nogal eens bij leidinggevendenden. (...) Een leidinggevende moet vooral bezig zijn met de ontwikkeling van zijn medewerkers. (...) Dan zit je in de structuur van een lerende organisatie. Maar het zijn nog vaak de dominantste, de slimste, de vaardigste mensen die promotie maken, niet noodzakelijk de meest mature. (...) Managers zijn vaak veel te weinig bezig met het ontwikkelen van een visie en corrigerend optreden. **De vraag is hoe je dat doet: met respect voor de ander of op basis van het oude model?** ... Leidinggeven moet gebeuren vanuit een missie en een visie, en met respect.”

Misschien biedt ‘*Leren klinken met de vakbond*’, een interview met **Luc Derijcke**, dan soelaas? Derijcke onderscheidt **drie soorten bedrijven op basis van hun opstelling in het sociaal overleg**. “In de eerste groep is er van fatsoenlijk overleg en wederzijds respect weinig sprake. In een tweede categorie verloopt alles weliswaar volgens het boekje, worden afspraken gemaakt en nagekomen, maar behelst het overleg ook niets meer dan dat. Het gaat er niet van harte, zoals de manier waarop bedrijven de milieuregels naleven: omdat het nu eenmaal moet. In een derde groep – een minderheid – zoekt de directie wel naar een meerwaarde in het overleg. Deze bedrijven erkennen de rol van de vakbonden als vertolkers van de mening van het eigen personeel op voorwaarde dat die vakbond de kritiek constructief aanbrengt en mee naar oplossingen zoekt. Hier is de vakbond een stakeholder, geen tegenpartij. (...) Die houding is cruciaal voor geslaagd sociaal overleg. (...) de grote vraag is: kan je alleen maar hopen op dergelijk ideaal, of kan je daar ook aan werken? De boutade luidt: je hebt als bedrijf de vakbond die je verdient. **Alles begint met wederzijds respect, met uitwisseling van informatie. Transparantie. Elkaars vertrouwen winnen en rol kennen.**” Alles begint dus met respect en visieontwikkeling. Er is geen andere weg.

Ook Mahieu gaat in zijn ‘participatie-, cohesie- en burgerschapsspeech’ (2001, p.5) in op de verschuiving in het machtsdenken van een structurele of heerschappijbenadering naar een functionele benadering. In de structurele benadering is het probleem of ‘lagere echelons’ in de organisatie al of niet een deel macht krijgen toegeschoven. “Men zou kunnen aantonen dat onderwijssystemen en de daarbij horende attitudes altijd al de afspiegeling vormden van maatschappelijk beleden waarden en opvattingen. In een tijd waarin volgzaamheid en onderwerping aan onbetwistbaar gezag maatschappelijk van belang waren, produceerde het onderwijs bijgevolg dergelijke individuen” en dergelijke leiders.

Deze structurele benadering is al enige tijd aan het verschuiven naar een functionele benadering, die ook de mensen op de werkvloer en andere stakeholders ten goede komt, maar die vooral een vergroting van de totale slagkracht van de organisatie met zich meebrengt.

Hoe gaat deze empowerment in zijn werk?

“Uit vrijwel alle studies blijkt dat de meeste participatiegroepen voor hen specifieke bevoegdheidsdomeinen claimen. Leerkrachten laten zich vooral in met wat Brubaker en Nelson “curriculum and instruction” noemen, schoolbesturen en directies met administratieve en technische materies, ouders met aspecten van leerlingenbegeleiding en sanctionering, en leerlingen met aspecten die aansluiten bij hun directe leefwereld. Deze gesegmenteerde opstelling betekent niet dat er geen conflicten bestaan. Enerzijds wil iedereen zijn eigen domeinen uitbreiden en anderzijds worden meer en meer domeinen door verschillende partijen opgeëist. We kunnen spreken van een “contested zone” (Hanson) of van een territoriumstrijd (Van Dinter). (...) De spanning die ontstaat kan alleen opgelost worden door **het betwiste territorium van de diverse partijen uit te breiden, en het vervolgens gezamenlijk te beheren.**” (Mahieu, o.c., p.5-6)

Daarbij ontstaat een participatiecontinuüm, met aan het ene uiterste de situatie waarbij de schoolleiding, het initiatief en de beslissing in eigen handen houdt. Het andere uiterste staat voor het volledig uit handen geven van initiatief en beslissing aan de andere actoren. Voorwaarde voor opschuiven op het participatiecontinuüm is dat er een open klimaat binnen de school bestaat. Dat impliceert: **bereidheid om elkaar als evenwaardig te erkennen, luisterbereidheid en bereidheid om in gesprek te gaan.**(Mahieu, o.c., p.10) Naar

leerlingenparticipatie toe houdt dit tevens in dat relaties binnen de school niet beperkt mogen blijven tot de “rollen” en de functies” die men heeft als leerling, leerkracht, directeur of ouder. Het komt erop aan het respect voor het individu als volwaardig persoon en het recht op respect in de face-to-face relatie tussen volwassene en jongeren te realiseren. “(Mahieu, o.c., p.6) Uit diverse studies blijkt trouwens dat in participatieve scholen leerlingen en leerkrachten meer tevreden zijn. Het lijkt inderdaad logisch dat men zich tevreden voelt in een omgeving waarvan men het gevoel heeft dat men er ten volle deel van uitmaakt. Het is een oud psychologisch inzicht dat een minimaal gevoel van invloed op de omgeving wezenlijk is voor iemands gezondheid en welbevinden. Participatie is dus een uitstekende manier om leerlingen, leerkrachten en ouders het besef te geven dat zij **verbonden zijn met hun school**. Tevredenheid, welbevinden en gevoel van controle dragen bij tot een positief klimaat, dat op zijn beurt het primaire onderwijsproces stimuleert. Met andere woorden: **participatie is ook functioneel voor het schoolbeleid.**” (Mahieu, o.c., p.12-13)

Visie-ontwikkeling en respect blijken dus de counterstones naar een participatieve omslag. Zij zijn een deel van de **aanvaarding** in Koelemans formule (Koeleman, 2002),

Effectiviteit = Kwaliteit x Aanvaarding

waarbij ten aanzien van de kwaliteit van de verandering naar een participatieve school toe geen twijfel meer mogelijk is.

Koeleman ziet de factor aanvaarding in wezen als een leerproces op gedragsniveau, dat verloopt via de fasen van ontgooien(=sensibiliseren), bewegen(=leren, veranderen) en stollen(=automatisme van het nieuwe gedrag). Een aantal factoren kunnen vertragend werken op het aanvaardingsproces: angst om te verliezen, andere inschatting van de gevolgen, misverstanden of gebrek aan vertrouwen, gebrek aan informatie. **Acceptatie kan bevorderd en ondersteund worden door communicatie.**

Op inhoudsniveau gaat het om het helder communiceren van het doel en het resultaat, dat best tastbaar of zichtbaar wordt gemaakt (SMART-principe). Op procesniveau is het belangrijk ruimte te creëren voor rouw en voor veiligheid (bv. mogelijkheid om fouten te maken) en voorbeeldgedrag te stellen als leidinggevende (in Herkse context: als ‘ondergeschikte’ stimulator van de vernieuwing). Interne communicatie heeft dus een belangrijke functie in het veranderingsproces (gewenst gedrag al realiseren) en over het veranderingsproces (sensibiliseren, juiste beeldvorming). Ze moet bovendien niet alleen op de primaire (participatie van leerlingen) maar ook op de secundaire veranderingsprocessen (veranderende cultuur en managementstijl) gericht zijn en aangepast worden per doelgroep. Communicatie is de hygiënefactor bij uitstek, ze is een integraal onderdeel van die veranderingen. Volgehouden communicatie is immers de enige manier om via de ‘olievlamethode’ een grote achterban, een groot draagvlak voor het project te creëren.

Wat de communicatie per doelgroep betreft, is het belangrijk rekening te houden met de **verschillende culturen binnen ‘het bedrijf’**. In dat verband spreekt Joanne Martin (1992) over de integratiebenadering, de differentiatiebenadering en de fragmentatiebenadering, die naast elkaar leven. Met de aan de gang zijnde grote herstructurering is dit zonder meer belangrijk, omdat vier culturen zonder veel overgangstijd zijn samengebracht. Dit weerspiegelt zich in de ogenschijnlijk eensgezinde (integratiebenadering) anti-participatiehouding op het niveau van de schoolleiding. Hoe de culturen er in het echt uitzien (differentiatiebenadering), konden we gelukkig opmaken uit het onderzoek dat in de SG is gehouden.

Het antwoord:

In de loop van de voorbije twee schooljaren is in Herk-de-Stad een loopje genomen met de basisprincipes van Lontos, Ury en Fisher. Adversarial bargaining, misinformatie, schending van gemaakte afspraken en dus van het vertrouwen voerden de boventoon. De voorspelde gevolgen, vooral in de vorm van afhaken en apathie bij leerkrachten en middenkader, tekenden zich inmiddels steeds sterker af. Als een goed werkklimaat echter begint met wederzijds respect, met uitwisseling van informatie, met transparantie, met elkaars vertrouwen winnen en elkaars rol kennen, dan is de huidige gang van zaken grondig fout. Het ‘oude model’ heeft afgedaan. Het territorium van alle betrokkenen moet worden uitgebreid en daarna gezamenlijk beheerd. Er is geen andere weg. Van Koeleman leren we dat het gaat om een acceptatieproces, in dit geval vooral op het niveau van de schoolleiding. Volgehouden en strategische communicatie is de weg om het ontgooi- en leerproces op gang te brengen en te doen uitdeinen. Bespreking van mijn onderzoek in de pedagogische raad kan dit leerproces initiëren. Daarnaast kunnen ouders en leerlingen in de schoolraad de schoolleiding ‘masseren’ (cursus De Rijcke) om toch de evidente richting uit te gaan.

4.3. Feedback door leerlingen

Feedback van leerlingen aan leerkrachten als element van zelfevaluatie en IKZ

De vraag:

Op welke wijze zou leerlingenfeedback aan leerkrachten het beste plaatsvinden? D.w.z. welke vorm van feedback leidt werkelijk tot kwaliteitsverbetering in de vorm van effectievere instructie?

De lectuur:

Zoals uit voorliggend praktijkproject al overvloedig is gebleken, is er een toenemende tendens in de onderwijswereld om de diverse schoolactoren mee te laten participeren in het tot stand komen van het schoolbeleid, onder andere in de kwaliteitszorg. Het gaat daarbij om de vier belangrijke partijen: ouders, leerkrachten, leerlingen en schoolbestuur.

Zowel in de literatuur als in de concrete praktijk (zoals het onderzoeksproject binnen dit PRA) worden deze diverse actoren meestal afzonderlijk onderzocht en benaderd. De laatste jaren zijn er echter pogingen om te komen tot een meer **geïntegreerde visie**. Zo stelt Mahieu (2001) dat "wanneer ik uitga van de hypothese dat in een school waarin leerlingen worden uitgenodigd om hun leraren te beoordelen, de kans zeer groot is dat ook ouders kansen tot inspraak hebben en dat leerkrachten een hoge graad van betrokkenheid vertonen." Het aandachtspunt is hier dus de democratische en participatieve instelling op school- en klasniveau, waarbij wat gebeurt op klasniveau ongetwijfeld ook te maken heeft met effectief onderwijs. Het gaat dan echter niet om de effectiviteit van een bepaalde leerkracht maar wel van het leerkrachtenteam. Op dit ogenblik wordt een geïntegreerde participatiebarometer¹¹ ontwikkeld voor de meting van de participatiegraad van zowel leerlingen als ouders en leerkrachten, dus van participatie als een geïntegreerd school- (en klas-)gebeuren.

Een stap verder is de bijdrage van leerlingen aan de **evaluatie van individuele leerkrachten**. De doelstelling varieert daarbij internationaal van het aantrekken van 'topleerkrachten' al of niet in het kader van een vrije (top)verloning tot het stimuleren van onderwijseffectiviteit en reële gedragsverandering bij individuele leerkrachten in het kader van de lerende organisatie.

In het eerste geval gaat het om een heuse evaluatie door leerlingen, waarvan het resultaat in functionerings- en evaluatiegesprekken, m.a.w. voor de loopbaan van de leerkracht, doorslaggevend kan zijn. Meestal wordt dan gebruik gemaakt van standaard-enquêtelijsten die leerlingen op cyclische basis invullen over al hun leerkrachten. In een aantal scholen in het Verenigd Koninkrijk hebben leerlingen ook deel aan de sollicitatieprocedure bij de aanstelling van leerkrachten. Het is duidelijk dat de perceptie van leerlingen hier wordt gebruikt als selectiemechanisme.

Vanuit de optiek van de **lerende organisatie** volgt men echter een heel andere logica. Die gaat ervan uit dat organisaties veranderen omdat ze inspelen op een steeds veranderende omgeving. De organisatie leert dus, en ze kan maar leren als de mensen in die organisatie ook continu bereid zijn te leren en als ze daarbij ondersteund worden (uitgangspunt HRM). Centraal in deze optiek zijn de concepten van het **zelfreflecterend vermogen** en van het zelfgestuurd leren, de sleutels bij uitstek tot effectieve verandering. We spreken in dat kader van **feedback** in plaats van evaluatie, omdat het sanctionerende element grotendeels uit het gezicht verdwijnt.

Naar analogie met De Groof (VAN PETEGEM, 2004, p.237) kunnen we stellen dat feedback "de rol krijgt toegewezen van controlepaneel: het maakt bewaking van het systeem mogelijk, geeft problemen aan, waarschuwt voor gevaar en suggereert onderwerpen voor onderzoek of verandering". Feedback werkt als een knipperlicht en als uitnodiging tot "reflection and sustained discourse before conclusions are drawn" (VAN PETEGEM, o.c.,p.237). Omdat ook gevalideerde instrumenten "veralgemeningen postuleren over wat werkt" en bijgevolg vooral "verantwoorde aandachtspunten aanreiken om de eigen praktijk te evalueren", is interpretatie van de gegevens door de betrokkene cruciaal. "De procesvariabelen hebben het karakter van een middel met het oog

¹¹ Peter Van Petegem en Paul Mahieu, Participatiebarometer; Onderzoeksproject OBPWO 03.05

op het bereiken van een doel, namelijk optimale prestaties bij de leerlingen (...) De valkuil van de doel/middel-verwarring willen we voorkomen." (VAN PETEGEM, o.c.,p.297).

Om welke verantwoorde aspecten van de klaspraktijk gaat het concreet? De schalen voor het lopende Edubron-project¹² grijpen terug naar "evidenties uit het effectieve leerkrachtenonderzoek: effectieve leertijd, gelegenheid tot leren, verwachtingen ten aanzien van de leerlingen, evalueren en bijhouden van de vooruitgang van leerlingen ...", zo lezen we in de Edubron-projectbeschrijving. Mogelijk kunnen naar analogie met IZES ook 'klaseigen vragen' worden toegevoegd.

Rest de vraag of het aanstaande feedbackinstrument als 'key priority n°1' gepromoot moet worden? Op basis van de vele parallellen tussen IZES en dit nieuwe instrument, lijkt het ernaar dat de waarschuwingen van Van Petegem t.a.v. het verplicht gebruik van IZES ook hier zullen gelden. "Het lijkt ons geenszins wenselijk een beleid te suggereren dat zelfevaluatie als doel op zich centraal zou stellen; dat creëert immers geen meerwaarde voor de onderwijspraktijk." (VP, o.c., p.297) Of, op p.300: "Hoe groter de druk van buitenaf voor het opzetten van acties voor zelfevaluatie, hoe groter de kans op ongewenste effecten. Immers in deze context kan zich ook een doel/middel-verwarring voordoen. (...) Het leidt tot schijngedrag en papieren monsters."

Er is enerzijds het gevaar van polarisatie bij het verplicht invoeren van zelfevaluaties (o.c.p.295), anderzijds is ook een spiegelpaleisreflex mogelijk. "Men kan zich vergenoegzaam wentelen in de idee – al of niet terecht - dat men het zeer goed doet. Men spreekt van organisatieblindheid wanneer een organisatie haar eigen tekortkomingen (of sterke punten) niet ziet." (o.c.p.296).

Pech dus voor de "reformers who have the idea that change can be achieved by brute sanity"!
(o.c.p.237)

Het antwoord:

Leerlingen betrekken bij kwaliteitsbewaking in de vorm van een bijdrage aan de zelfevaluatie van hun school (al of niet via de participatiebarometer) of van hun leraars (al of niet via een gevalideerd standaardinstrument), het is een goed idee.

Of het zin heeft deze zelfevaluatiepraktijken systematisch en verplicht in te voeren, is een delicaat punt. Het criterium is of zulks past in een lerende schoolorganisatie. Anders is het gevaar van doel/middel-verwarring groot en schiet de zelfevaluatie haar eigenlijke doel, namelijk betere leerprestaties van leerlingen, voorbij.

4.4. Een ethische noot

Via respect naar zorg, participatie en rechten¹³

De vraag:

Zowel Der Kinderen als Derijcke beklemtonen dat voor (school)managers de vraag is "met respect voor de ander of op basis van het oude model?". "Alles begint met wederzijds respect;" Als respect een dusdanig belangrijk basisprincipe is, hoe vertaal je het dan naar de onderwijscontext?

De lectuur – Het antwoord:

Het **respect voor personen** is het basisprincipe bij uitstek van moreel gedrag en respect. Dit basisprincipe leidt tot een aantal uitgangspunten met consequenties voor het onderwijs.

- **respect voor de menselijke eigenheid en voor de interrelatie tussen mensen** heeft vooral consequenties op pedagogisch en didactisch vlak. Dit respect is een belangrijke bepalende factor van de 'klassfeer', die voor het welbevinden van leerlingen belangrijk is.
- **respectvol gedrag tegenover iedereen, meer in het bijzonder tegenover lagergeplaatsten.** Op school kan dit slaan op het ontoelaatbaar zijn van kleinerend of paternalistisch gedrag (of erger) van leerkrachten tegenover leerlingen, ouders, ondersteunend of onderhoudspersoneel. Voor directies is respectvol gedrag tegenover

¹² Edubron 18-10-2004 Feedback van leerlingen aan leerkrachten in het secundair onderwijs: ontwikkeling en validering van een instrument

¹³ Deze tekst is een fragment uit mijn paper voor het vak Onderwijsethiek. Het thema sluit aan bij de eerder gemaakte koppeling tussen participatie en respect.

leerlingen en het voltallige personeel vereist. Tenslotte kan ook van leerlingen niet worden getolereerd dat ze zich arrogant of agressief opstellen tegenover medeleerlingen.

- **respect voor ieders autonomie**, mensen aanmoedigen om eigen beslissingen te nemen, verantwoordelijk te zijn voor hun daden en hun leven zelf in handen te nemen, is althans volgens neo-Kantianen een plicht voor ieder, dus a fortiori voor de school. We moeten leerlingen opvoeden tot verantwoordelijkheid en hen daartoe misschien ook reële verantwoordelijkheid en inspraak geven in de school. Het participatiedecreet (sept.2004) van harte toepassen en leerlingenparticipatie ernstig nemen zou een teken van respect kunnen zijn.
- Volgens Bentham moeten handelingen worden goedgekeurd of afgekeurd naargelang ze **het geluk van alle betrokkenen en niet alleen van de handelende persoon zelf bevorderen** of verminderen. De aangename en onaangename ervaringen die een handeling bij de diverse betrokkenen veroorzaakt, moeten gemeten en met elkaar vergeleken worden. Naar het onderwijs vertaald, zou dit kunnen betekenen dat we het welbevinden¹⁴ van ieder op school op het oog moeten hebben, dus dat we zeker moeten streven naar het welbevinden van onze leerlingen. De mate van welbevinden is het resultaat van een afweging; ze is dus niet absoluut. Er is dus niks mis met eisen te stellen aan leerlingen, hen bijvoorbeeld te doen studeren, maar dan in verhouding tot de aangename ervaringen, zeg maar de succeservaringen, die daartegenover staan. Over de 'zwaarte' van die studie beslist de leerling uiteraard zelf. Het is zijn keuze. Maar werken aan de andere belangrijke determinanten van het welbevinden, met name het klasklimaat, het schoolklimaat en de aantrekkelijkheid van de gebouwen en 'speelplaats', is dus zeker een opdracht voor de school. Uit mijn praktijkproject over leerlingenparticipatie blijkt alvast dat er op dit vlak nog veel werk aan de winkel is.
- Een laatste consequentie van het respect voor mensen en hun rechten binnen het onderwijs is de **zorgzame omgang met achtergestelde groepen of probleemgroepen**, aandacht voor hun welbevinden en emancipatie. Te denken valt aan het gelijkekansenbeleid, de aandacht die elke school zou moeten hebben tegenover de realiteit van kansarmoede, de persoonlijke begeleiding van leerlingen in problematische opvoedings- of thuissituaties, kortom een breed zorgbeleid.

¹⁴ Professor N. Engels heeft hierover een meetinstrument ontwikkeld dat door de gemeenschapsinspectie wordt gebruikt.

BIBLIOGRAFIE

- CHENG, Y., *The Changing Context of School Leadership. Via een veranderende context naar een nieuw model van schoolleiderschap*, in cursus MOV, Van Petegem, UA, 2005
- DE GROOF, S., ELCHARDUS, M., STEVENS, F., *Leerlingenparticipatie in het secundair onderwijs tussen theorie en praktijk. Een internationaal vergelijkend onderzoek naar modellen voor leerlingenparticipatie, met een evaluatie van de toepasbaarheid in Vlaanderen*, TOR 2001/4, Vrije Universiteit Brussel, 228p.
- DE GROOF, S., ELCHARDUS, M., STEVENS, F., *Leerlingenparticipatie in het secundair onderwijs tussen theorie en praktijk. Technisch verslag: beschrijving van de schalen. Bijlage bij het eindrapport van het OBPWO-project 98.01*, TOR 2001/05, Vrije Universiteit Brussel, 2001.
- DE RUYTER, K., *Over dominante en mature managers*, DS, 15 dec. 2003, p. 13
- DETREZ, C., *Visieontwikkeling bij de implementatie van leerlingenparticipatie*, in *Schoolleiding en -begeleiding*, Kluwer Editorial, Zaventem, Afl.33, aug. 2001, p.79-93 en p.141-142
- DEVOS, G., VERHOEVEN, J.C., STASSEN, K., WARMOES, V., *Personeelsbeleid in Vlaamse scholen*, Mechelen, Wolters-Plantijn, 2004, 318 p.
- ENGELS, N., AELTERMAN, N., DECONINCK, E., *'Het welbevinden in de schoolsituatie bij leerlingen Secundair Onderwijs: de ontwikkeling van een bevragsingsinstrument'*, OBPWO 98.06, internet, http://www.ond.vlaanderen.be/obpwo/projecten_1998/engels_9806.htm, 2003-11-11
- ENGELS, N., AELTERMAN, A., *Zich goed voelen op school in T.O.R.B.* 2003-2004, nr.1-2, Die Keure, Antwerpen, p.93-100
- MAHIEU, P., *Conceptuele benadering van participatie* in VVKSO, *Participatiecongres*, Mechelen, nov. 2003.
- FONDERIE-TIERIE, L., HENDRIKSEN J. (red.), *Begeleiden van docenten, reflectie als basis voor professionele ontwikkeling in het onderwijs*, Baarn, Uitgeverij H. Nelissen, 1998
- KOELEMAN, H., *Interne communicatie als managementinstrument. Strategieën, middelen en achtergronden*, 2de herziene druk, Bohn Stafleu Van Loghum, Houten, 1995
- KOELEMAN, H., *Interne communicatie bij verandering. Van middelen- naar interventiedenken*, Kluwer, Alphen a/d Rijn, 2002.
- LIONTOS, D., *Collaborative Bargaining in Education*, ERIC Digest Series, nr.20, 1987
- MAHIEU, P., *General Introduction on 'Participation, Social Cohesion and Citizenship'* in SCHEYS, M., (ed.) *Participation, Social Cohesion and Citizenship. Involving Pupils, Parents and Teachers in School Policy, Post-conference book*, Departement Onderwijs, Brussel, D/2002/324/020
- MAHIEU, P., *Conceptuele benadering van participatie* in VVKSO, *Participatiecongres*, Mechelen, nov. 2003.
- MAHIEU, P., *Participatie, sociale cohesie en burgerschap*, Europese conferentie, 28 november 2001
- MARTIN, J., *Cultures in Organizations. Three Perspectives*, Oxford University Press, New York, Oxford, 1992.
- QUINN, R., *Persoonlijk meesterschap in management. Voorbij rationeel management*, Academic Service, Schoonhoven, 224 p.

RASKING, J., *Leren klinken met de vakbond*, in DS, 16 februari 2004, p.13.

SCHILLEMANS, L (2001): *360° feedback: leerkrachtenevaluaties door leerlingen*, in: Impuls, 31^e jaargang, nr 4, juni 2001, 186-196

SELLESLAGH, L., *Participatiecongres*, VVKSO, Mechelen, nov.2003

SENGE, P., e.a., *De dans der verandering. Praktijkboek voor het behoud van kracht in een lerende organisatie*, Academic Service, Schoonhoven, 1999, 600 p.

STONER, J., FREEMAN, E., GILBERT, D., *Management*, zesde editie, 1996 – 2001, Academic Service, Schoonhoven, 1996-2001, 527 p.

URY, W., FISHER, R., PATTON, B., *Getting to Yes: Negotiating Agreement Without Giving in*, 2nd ed., Penguin USA, 1991

URY, W., *Getting Past No: Negotiating Your Way from Confrontation to Cooperation*, 2nd ed., Bantam, 1993

VAN DINTER, F., (red.) *Inspraak & participatie op school. Naar een leerlingbetrokken school*, Standaard Uitgeverij, Antwerpen, Koning Boudewijnstichting, Brussel, 1999, 190 p.

VAN PETEGEM, cursustekst MOV en artikelen basisliteratuur, UA ,2005

VLAAMS PARLEMENT, *Ontwerp van decreet betreffende participatie op school en de Vlaamse Onderwijsraad*, Brussel, 1 april 2004.

VLOEBERGHS, D., *Human Resource Management. Fundamenten en perspectieven. Op weg naar de intelligente organisatie*, Tielt, Lannoo Campus, 2004, 546 p.

VSK (2000), *Leerlingenraad en daad. Praktisch handboek voor leerlingengraden*, Antwerpen, Vlaamse Scholierenkoepel i.s.m. Standaard Uitgeverij, 2000

VSK, *Leerlingengraden in Vlaanderen. Een onderzoek naar het bestaan en de werking van leerlingengraden in het secundair onderwijs*, www.vsknet.be, 2002, 18 p.

VSK SCHOLIERENKOEPEL, *Feeling good @ school. Eerste startdag voor leerlingengraden!*, Vrijdag 17 oktober 2003, 34 p., Departement Onderwijs, Brussel, internet, www.vsknet.be en www.vsk.org/gallery

DEEL 5: EVALUATIE EN META-ANALYSE

The thought that I have not properly cultivated virtue,
that what is learned has not been thoroughly discussed,
that knowing what is right I have not moved toward it,
that what is wrong I have not been able to change -
these are the things which bother me. < Confucius >

Wat heb ik bereikt?

Detrez (2001, p.142): "Leerlingenparticipatie is een concept, een veelomvattend pedagogisch project. Het is een visie op schoolorganisatie, op (jonge) mensen en vooral ook op leren. De implementatie van leerlingenparticipatie moet systematisch worden aangepakt via een implementatiestrategie. Een creatieve, planmatige en doelgerichte aanpak is nodig om invloed te krijgen op de in essentie onbeheersbare complexiteit van de schoolorganisatie. Voor de implementatie is het belangrijk een breed gedragen visie i.v.m. leerlingenparticipatie te ontwikkelen, een zorgvuldig geformuleerde en aan de betrokken actoren getoetste visie vormt de basis voor een effectief implementatieplan."
"Deze visie is dat participatie een duurzaam element van het pedagogisch project en van het schoolplan moet zijn, dat consequent en voortdurend aandacht verdient. Deze visie moet worden gedragen door het overgrote deel van de actoren, leerlingen én personeel van de school."(p. 82)
"Leerlingenparticipatie moet zich dan ook in samenhang met de participatie van de andere partners ontwikkelen. M.a.w. leerlingenparticipatie maakt deel uit van de participatiecultuur op school."(p.87)

Wat is ten aanzien van deze visie en participatie als veelomvattend pedagogisch project gebleken uit mijn ervaringen en onderzoek van het voorbije jaar? Wat heb ik bereikt?

Om te beginnen zijn de participatieve visie en cultuur die in het Ursula-instituut in zekere mate aanwezig waren, en waarvan ik wilde vertrekken bij mijn praktijkproject, op het niveau van het schoolbeleid op een goed jaar van de kaart geveegd en dat via een proces van schaalvergroting, herverdeling van de bevoegdheden op directieniveau en het opsplitsen van de school in drie delen, waardoor de oude schoolcultuur in de nieuwe constellatie overal de mindere, de 'afwijkende' cultuur is geworden. De dominante schoolcultuur – zeer sterk aanwezig in de TSO-BSO-scholen en in iets mindere mate in het College heeft nu de bovenhand. 'Oprechte' participatie is daarbij niet meer aan de orde, noch voor leerlingen, noch voor het personeel, noch voor de ouders. Van een leerlinggerichte school belandden we in een regelgerichte scholengemeenschap, om het in de termen van professor Devos te stellen. Het Participatiedecreet bracht daarin hoegenaamd geen verandering. In één school is er in juni 2005, een jaar na invoering van het decreet, nog steeds geen leerlingenraad, alle continue agendering door mij in LOC en OCSG ten spijt, alle mooie woorden in het schoolreglement eveneens ten spijt.

Vanuit de idee dat informatie de eerste stap in het overtuigingsproces zou zijn, zeker bij mensen in een verantwoordelijke positie, heb ik in september 2004 een vergeefse poging ondernomen bij directies en IM om goodwill te creëren tegenover leerlingenparticipatie door ze de tekst van mijn praktijkproject te overhandigen. Deze aanpak was te optimistisch en dus fout. Sensibilisering gaat aan informatie vooraf. Voor elke psycholoog en informatiedeskundige is dit een evidente zaak. Voor een leerkracht is het evenwel een vreemde ervaring om de schoolleiding te moeten sensibiliseren t.a.v. een ogenschijnlijk wezenlijk onderdeel van de beleidsvoering. Wie kritisch moet beoordelen, stelt immers het basisvertrouwen (integratieperspectief) in de aard en de capaciteiten van de schoolleiding mee in vraag en creëert voor zichzelf vervreemding. Anderzijds hebben we in het vak ethiek geleerd visies en projecten op papier te toetsen aan de realiteit, wat leidde tot bovenstaand kritisch oordeel en wat ook het uitgangspunt was voor het onderzoeksgedeelte van mijn eindwerk.

Er moest bijgevolg aan sensibilisering en aanvaarding worden gewerkt, en dat via communicatie per deelgroep (Koelman). Een eerste stap in die richting was daarom een onderzoek bij alle betrokkenen, te weten de leerlingen, de leraars, het ondersteunend personeel en de directie. Ik wilde concreet de perceptie, de huidige mogelijkheden en wensen met betrekking tot leerlingenparticipatie in kaart brengen en daaraan vanuit de literatuurstudie een beleidsadvies met stappenplan koppelen. Ik denk dat ik in deze opdracht ben geslaagd.

Zo bleek uit mijn onderzoek duidelijk dat leerlingen en leerkrachten – en vaak ook de directieleden – de reële leerlingenparticipatie in de scholen van de SG inderdaad laag inschatten. De vraag naar

participatie bij de leerlingen is echter wel groot, niet in het minst in het BSO. Bij de leerkrachten en het OP lopen de meningen uiteen, maar is de algemene tendens positief. Er is dus een grote participatiebereidheid. Leerkrachten vinden van zichzelf echter meestal ook dat ze zich participatief opstellen op klasniveau; leerlingen ervaren dat anders. Conclusie: bij de leerkrachten is nog flink wat sensibilisering en visievorming vereist, vooral naar hun feitelijk optreden in de klas toe. De tijd is daarvoor bij velen rijp. Dat leid ik af uit het feit dat het thema in de pedagogische raad, waar het telkens op de agenda is geweest, meteen veel ernstiger werd genomen dan in de vergaderingen met de directieleden in de officiële inspraakorganen. Zoals eerder gezegd zet ik mijn **sensibiliseringspogingen** verder via de schoolraad. Volgens Detrez (2001, p.89) “is het in de eerste plaats de taak van wie zich bezighoudt met de ontwikkeling van de beleidslijnen op school om het initiatief te nemen en te starten met de concrete uitwerking van een visie. Een directeur, een lid van het directieteam, een **lid van de pedagogische adviesraad** kan de initiatiefnemer zijn”. Er is dus hoop. Mocht er in de nabije toekomst een implementatieplan komen, dan zal het artikel van Detrez daarvoor de leidraad vormen.

Zo hoop ik eerst met gelijkgezinden uit alle schoolgeledingen (in pedagogische en schoolraad en ook samen met de syndicale afgevaardigden) een visie en vervolgens een ontwerp van communicatie- en implementatieplan te kunnen uittekenen. Na overleg met een veel bredere, zoniet de hele groep betrokkenen (olievlektactiek) en de nodige aanpassingen zou het ontwerp moeten leiden tot een SMART-stappenplan met doelstellingen, strategie, acties en evaluatiemomenten. Daarna volgt de realisatie, waarvoor minstens twee tot drie jaren moeten worden uitgetrokken, en de nazorgfase, waarin het mechanisme om naar de mening van de leerlingen te peilen een automatisme zou moeten worden. Het werk van de afgelopen twee jaren was dus pas het begin!!!

Wat heb ik geleerd? Waar kunnen anderen uit dit participatieproject leren?

“Ook in onderwijs schuiven we van een “bevelsamenleving” naar een “onderhandelingsamenleving”. Onderhandelen is echter voor alle participanten een moeilijker communicatievorm dan bevelen. Het eigen aandeel in dit onderhandelingsproces in handen nemen is voor vele individuen en groepen een proces van ontvoogding. Vandaar dat we stellen dat het stimuleren en ondersteunen van de actoren in een participatieproces een emancipatorisch gegeven is. Participatie is op zich een leerschool, waarvan de effecten primair in termen van sociale cohesie en secundair in termen van burgerzin kunnen worden gevat. (...) Ik beperk me tot vier effecten die m.i. wijzen op sociale cohesie, nl. vernieuwingsbereidheid, motivatie en welbevinden, participatief en betrokken schoolklimaat en regelduidelijkheid. (...) Tevredenheid, welbevinden en gevoel van controle dragen bij tot een positief klimaat en dat op zich stimuleert het primaire onderwijsproces. Met andere woorden: participatie is ook functioneel voor het schoolbeleid.” (Mahieu, 2001, p.12-13)

Zonder twijfel vat deze passage perfect samen wat ik ervaringsgewijze over leiderschap en schoolbeleid heb geleerd van het praktijkproject: het gaat hier om een emancipatorisch proces met een sterke meerwaarde voor de hele organisatie. Het gaat uiteindelijk om organisatorisch leren. Daarnaast is het mij ook duidelijk geworden dat participatieve inzichten (visie) pas vanuit een brede gedragenheid kunnen worden omgezet in een beleid (pedagogisch project, schoolwerkplan). Het is een werk van lange adem. Onderzoek naar en juiste inschatting van de mening, perceptie en wensen van alle partijen is daarbij noodzakelijk. In de toekomst kan daartoe de geïntegreerde participatiebarometer gebruikt worden. Het voeren van zulk onderzoek en communicatie erover is de eerste stap naar implementering. De juiste aanpak is immers: eerst sensibiliseren (‘ontdooien’), dan motiveren (‘aanvaarding’ bewerkstelligen), dan implementeren (via een in overleg uitgewerkte implementatiestrategie)!

Daarnaast is een participatieproject ideaal om een schat aan mensenkennis op te doen en de zo nodige competenties van stressbestendigheid en flexibiliteit uit te testen in een real-life-omgeving. Aan te bevelen!

DEEL 6: BIJLAGEN

Bijlage 1: Inhoud cd

1. Onderzoek Leerlingenparticipatie

- Beleidsadvies leerlingenparticipatie
- Synthese literatuurstudie leerlingenparticipatie
- Vergelijking vragenlijsten
- Vragenlijsten onderzoek leerlingenparticipatie

2. De mosterd van Abraham

1. Steunpunt Leerlingenparticipatie, Participatie werkt
2. Presentatie startdag leerlingenraad
3. Presentatie vergadertechnieken leerlingenraad
4. Evaluatieformulier vergaderingen leerlingenraad
5. Vragenlijst thema's leerlingenraad
6. Participatieladder en participatiecontinuüm
7. Leerlingenradenonderzoek
8. VSK Scholierencongres
9. Mahieu, Participatie, sociale cohesie en burgerschap

3. Onderzoeksbestanden

- Uitvoer directie
- Uitvoer leerlingen
- Uitvoer leerkrachten
- Uitvoer OP

Bijlage 2: Vragenlijsten

VRAGENLIJST voor LEERLINGEN over PARTICIPATIE OP SCHOOL

Beste leerling

Alweer een vragenlijst?

Jazeker. Want jouw mening is belangrijk. Zopas (op 1 september 2004, voor wie het precies wil weten) is dat officieel neergeschreven in een decreet.

Eigenlijk is het niet meer dan logisch dat (ook) jullie iets zinnigs kunnen zeggen over wat er op school goed of niet goed is. Jullie zitten immers vele uren per week op school .

Deze vragenlijst peilt dus naar de ervaring en mening van 'onze gasten' in de zes scholen van SG St-Martinus. We hopen dat je deze kans goed gebruikt!

Ben je ook geïnteresseerd in het resultaat?

In de krokusvakantie gaan al jullie antwoorden de computer in. Tegen Pasen weten jullie meer!

Alvast bedankt voor de medewerking!

Vraag 1	In welk leerjaar zit jij? (<i>Kruis het gepaste antwoord aan.</i>)					
	eerste jaar	0 1B Nijverheid	derde jaar	0 3 BSO TAI	vijfde jaar	0 5 BSO TAI
		0 1B Voeding		0 3 BSO TH		0 5 BSO TH
		0 1A Nijverheid		0 3 TSO TAI		0 5 TSO TAI
		0 1A Voeding		0 3 TSO TH		0 5 TSO TH
		0 1A Moderne		0 3 TSO AC		0 5 TSO AC
		0 1A Latijn		0 3 TSO URS		0 5 TSO URS
				0 3 ASO AC		0 5 ASO AC
				0 3 ASO URS		0 5 ASO URS

Vraag 2	Ben je een (<i>Kruis het gepaste antwoord aan.</i>)
	1. 0 jongen
	2. 0 meisje

Vraag 3	De volgende uitspraken gaan over de leerkrachten in je school. Op hoeveel van hen zijn deze uitspraken van toepassing? <i>Omcirkel telkens het juiste cijfer.</i>
---------	---

1	2	3	4	5
(Bijna) niemand van de leerkrachten	minder dan de helft van de lkn	ongeveer de helft van de lkn	meer dan de helft van de lkn	(Bijna) alle lkn
--	-	-/+	+	++

	--	-	-/+	+	++
3. Onze leerkrachten letten erop dat elke leerling zijn/haar mening kan geven.	1	2	3	4	5
4. Bij ons nemen de leerkrachten ons serieus. Met hen valt goed te praten.	1	2	3	4	5
5. Onze leerkrachten praten eerder met een leerling dan dat ze hem zullen straffen.	1	2	3	4	5
6. De leerkrachten willen met ons ook over andere zaken dan de leerstof praten .	1	2	3	4	5
7. Als ik moeilijkheden heb, dan helpen de leerkrachten mij goed.	1	2	3	4	5
8. De leerkrachten doen meestal moeite om de lessen interessant te maken.	1	2	3	4	5
9. Zij laten de leerstof aansluiten bij actuele gebeurtenissen of het dagelijks leven.	1	2	3	4	5
10. De leerkrachten leggen ons duidelijk uit hoe we de leerstof voor hun vak moeten studeren of de taken moeten uitvoeren.	1	2	3	4	5

Vraag 4 | Hoe vaak gebeurt het in je school dat leerlingen... ? *Omcirkel het cijfer dat het best je mening weergeeft.*

1	2	3	4	5
nooit	bijna nooit	soms	vaak	heel vaak
--	-	-/+	+	++

	--	-	-/+	+	++
11. mee kunnen bepalen welke onderwerpen of leermiddelen (dvd's, video's, liedjes, teksten...)? in de lessen aan bod komen?	1	2	3	4	5
12. aan groepswerk/-taken kunnen werken tijdens de lessen?	1	2	3	4	5
13. klasactiviteiten (mee) mogen organiseren?	1	2	3	4	5
14. zichzelf mogen evalueren (zelf nagaan welke fouten ze maakten op een taak, toets, dictee...)?	1	2	3	4	5
15. hun mening kunnen geven over een voorstel van de directie?	1	2	3	4	5
16. een oplossing mogen bedenken voor een probleem op school en daarover advies geven aan de directie? (bv. pesten)	1	2	3	4	5

Vraag 5 | De volgende uitspraken gaan over je school. *Omcirkel het cijfer dat het best je mening weergeeft.*

1	2	3	4	5
helemaal niet akkoord	niet akkoord	tussen beide	akkoord	helemaal akkoord
--	-	-/+	+	++

	--	-	-/+	+	++
17. Voor belangrijke schoolzaken wordt de leerlingen altijd om hun mening gevraagd.	1	2	3	4	5
18. Wanneer onze leerkrachten of directie iets beslissen, zeggen ze ons altijd waarom ze deze beslissing hebben genomen.	1	2	3	4	5
19. De directie houdt rekening met de meningen en voorstellen van leerlingen.	1	2	3	4	5
20. Als de leerlingen zich bij ons ergens echt voor inzetten, dan kunnen ze in de school veel bereiken/organiseren.	1	2	3	4	5

21. We krijgen genoeg informatie over wat er in de school allemaal gebeurt.	1	2	3	4	5
22. Bij ons voelen leerlingen zich mee verantwoordelijk voor de school.	1	2	3	4	5

Vraag 6	Hoe belangrijk vind je de volgende zaken ? <i>Omcirkel het cijfer dat het best je mening weergeeft.</i>
---------	---

1	2	3	4	5
helemaal niet belangrijk	niet belangrijk	tussen beide	belangrijk	heel belangrijk
--	-	-/+	+	++

In welke mate is het voor jou belangrijk	--	-	-/+	+	++
23. dat men in je school naar de mening van de leerlingen vraagt?	1	2	3	4	5
24. dat men het advies van de leerlingen vraagt?	1	2	3	4	5
25. dat leerlingen informatie krijgen over wat er in de school gebeurt?	1	2	3	4	5
26. dat leerlingen acties en activiteiten kunnen organiseren?	1	2	3	4	5
27. dat leerlingen aan belangrijke beslissingen kunnen deelnemen?	1	2	3	4	5
28. dat er een leerlingenraad/parlement is?	1	2	3	4	5

Vraag 7	Bestaan de volgende zaken in jouw school? Zo ja, hoe functioneren ze? <i>Omcirkel het cijfer dat het best je mening weergeeft.</i>
---------	--

9	1	2	3	4	5
bestaat niet	functioneert heel slecht	functioneert slecht	tussen beide	functioneert goed	functioneert heel goed
x	--	-	-/+	+	++

	x	--	-	-/+	+	++
29. schoolkrant, leerlingenkrant	9	1	2	3	4	5
30. leefsleutels, klasuur, titularisuur (vast wekelijks uur om met de klas over allerlei zaken te praten)	9	1	2	3	4	5
31. prikbord, mededelingenbord (met mededelingen, zoekertjes, affiches...)	9	1	2	3	4	5
32. ideeënbus en/of klachtenbus	9	1	2	3	4	5
33. behoefteonderzoek, enquête (vanuit directie of leerkrachten; bv. de vragenlijst die je nu invult)	9	1	2	3	4	5
34. vertrouwensleerkrachten, groene leerkrachten	9	1	2	3	4	5
35. leerlingenparlement, leerlingenraad	9	1	2	3	4	5
36. werkgroep of actiegroep van leerlingen (Amnesty International, PAG, Foster Parents, mini-onderneming...)	9	1	2	3	4	5
37. sportteam van de school (schoolvoetbalteam...)	9	1	2	3	4	5
38. vertrouwensleerlingen of peter-/meterschap voor jonge of nieuwe leerlingen	9	1	2	3	4	5

Vraag 8	Ben je al ooit lid geweest van het leerlingenparlement? <i>(Kruis het gepaste antwoord aan.)</i> 39. 0 ja, ik zit nu in het leerlingenparlement 40. 0 ja, ik ben vroeger lid geweest, maar dit schooljaar ben ik geen lid 41. 0 neen, maar ik zou (ooit) lid willen worden 42. 0 neen, en ik zou nooit lid willen worden
---------	--

Vraag 9	In de volgende tabel staan een aantal uitspraken over het leerlingenparlement. Antwoord dus alleen als er in jouw school een leerlingenparlement bestaat! <i>Omcirkel het cijfer dat het best je mening weergeeft.</i>
---------	--

1	2	3	4	5
helemaal niet akkoord	niet akkoord	tussen beide	akkoord	helemaal akkoord
--	-	-/+	+	++

	--	-	-/+	+	++
43. Het leerlingenparlement bereikt goede resultaten.	1	2	3	4	5
44. Er is voldoende hulp en steun van leerkrachten en directie om het leerlingenparlement goed te doen werken.	1	2	3	4	5
45. Het leerlingenparlement organiseert toffe activiteiten.	1	2	3	4	5
46. Het leerlingenparlement geeft genoeg informatie door aan de leerlingen over welke activiteiten ze organiseren, over welke beslissingen zijn genomen enz.	1	2	3	4	5
47. De meeste leerlingen zijn onverschillig over de manier waarop het leerlingenparlement werkt.	1	2	3	4	5
48. Het leerlingenparlement heeft niets te zeggen.	1	2	3	4	5

Vraag 10	Op school worden over allerlei thema's beslissingen genomen. Geef aan hoe dat volgens jou het best gebeurt voor de volgende thema's. <i>Omcirkel het cijfer dat het best je mening weergeeft.</i>
----------	---

1	2	3	4	5
Leerkrachten/directie beslissen zonder de leerlingen hierover in te lichten.	Leerkrachten/directie beslissen en informeren daarna de leerlingen	Leerkrachten/directie beslissen nadat ze de mening van de leerlingen hebben gevraagd.	Leerlingen beslissen samen met lkn of directie.	Leerlingen beslissen autonoom (alleen).

	1	2	3	4	5
49. het schoolreglement	1	2	3	4	5
50. de leefregels (roken, gsm-gebruik, eten tijdens middagpauzes...)	1	2	3	4	5
51. uiterlijk (piercings, haarkleur...), kledij (topjes, lage broeken...)	1	2	3	4	5
52. uitstappen, reizen	1	2	3	4	5
53. de inhoud van de lessen	1	2	3	4	5
54. het examenrooster	1	2	3	4	5
55. straf en strafbepaling	1	2	3	4	5
56. bespreking van schoolproblemen (pesten, geweld, drugs,...)	1	2	3	4	5
57. activiteiten binnen schoolverband (benefietavond, posterbeurs, vastenactiviteiten,...), feestjes (Chrysostomos, St.Elooi), inhoud van sport- en themadagen (milieudagen, vriendschapsdag, sociale inzet,...)	1	2	3	4	5

58. de hoeveelheid en spreiding van overhoringen en toetsen	1	2	3	4	5
59. de schoolvoorzieningen (WC's, zitbanken, leerlingenkastjes,...)	1	2	3	4	5
60. de inrichting van leslokalen, refter, ateliers, speelplaats ...	1	2	3	4	5

VRAGENLIJST voor LEERKRACHTEN over LEERLINGENPARTICIPATIE

Beste collega leerkracht van SG St.-Martinus

Alweer een vragenlijst?

Inderdaad. We staan in onze SG voor ingrijpende veranderingen. Daarnaast blijft de overheid met nieuwe initiatieven komen die volgens haar de kwaliteit van het onderwijs zullen verbeteren. Een van die nieuwigheden is het Participatiedecreet, dat leraren de Pedagogische Raad bezorgt, en leerlingen de Leerlingenraad. Ook leerlingen krijgen dus inspraak op school. De vraag is hoe we deze inspraak zinvol organiseren, welke vormen van inspraak onze voorkeur verdienen en waarom. Vooral voor onze moeilijkste "gasten", te weten de leerlingen van BSO, is dat geen eenvoudige denkoefening. Met deze vragenlijst willen we een betrouwbaar beeld krijgen van de visie van onze leerkrachten op en hun ervaring met leerlingeninspraak. Het is de bedoeling de resultaten van de lerarenbevraging te vergelijken met die van de leerlingen zelf, althans een representatieve groep uit het 1ste, 3de en 5de jaar. Ook de OP-mensen en de directieleden zijn bij het onderzoek betrokken. Deze bevraging is een onderdeel van mijn eindwerk voor de opleiding onderwijs-management aan de UA en wordt begeleid door professor Mahieu. Ik hoop u nog dit schooljaar een conclusie en een beleidsvoorstel te kunnen voorstellen.

Van harte bedankt voor uw medewerking!

Marleen De Vry

Vraag 1	Hoeveel jaar geeft u al les? Reken het huidige schooljaar voor een volledig jaar. (<i>Kruis het gepaste antwoord aan.</i>)		
	☐ minder dan 8 jaar	☐ tussen 8 en 20 jaar	☐ meer dan 20 jaar

Vraag 2	Bent u een (<i>Kruis het gepaste antwoord aan.</i>)	
	☐ man	☐ vrouw

Vraag 3	In welke graad en onderwijsvorm geeft u les? (<i>Kruis het gepaste antwoord aan; meerdere antwoorden zijn mogelijk.</i>)					
	eerste graad	☐ B-stroom of BVL	tweede graad	☐ BSO	derde graad	☐ BSO
		☐ A-stroom ASO		☐ TSO		☐ TSO
		☐ A-stroom TSO		☐ ASO		☐ ASO

Vraag 4	Welk soort vakken geeft u? (<i>U kan meerdere antwoorden aankruisen.</i>)									
	0 talen (moderne talen, klassieke talen, Nederlands) 0 wiskunde, (toegepaste) wetenschappen (chemie, bio, fysica, aardrijkskunde) 0 (toegepaste) economie 0 geschiedenis, esthetica, kunstvakken 0 menswetenschappen (psychologie, sociologie, MSV...), godsdienst, filosofie 0 (toegepaste) informatica 0 technische vakken (technologie, materialenleer, voedingsleer) 0 praktijkvakken 0 sport, LO 0 PAV									
Vraag 5: Gaat u al of niet akkoord met de volgende uitspraken over de houding van de leraar t.a.v. de leerling? <i>Omcirkel het cijfer dat het best uw mening weergeeft.</i>										
	1 helemaal niet akkoord --	2 niet akkoord -	3 tussen beide -/+	4 akkoord +	5 helemaal akkoord ++					
				--	-	-/+	+	++		
5.	De leraar dient te bepalen wanneer leerlingen wat mogen zeggen.					1	2	3	4	5
6.	Een leraar moet leerlingen eerder begeleiden in hun leerproces dan leerstof over te dragen.					1	2	3	4	5
7.	Leerlingen leren beter wanneer hen precies gezegd wordt wat ze moeten doen.					1	2	3	4	5
8.	Leerlingen moeten elkaar kunnen helpen bij het oplossen van een taak in de les.					1	2	3	4	5
9.	Het is belangrijk dat leerlingen aan groepstaken en -opdrachten kunnen werken.					1	2	3	4	5
10.	De leraar bepaalt het best zelf de inhoud van de lessen.					1	2	3	4	5
11.	Een leraar moet veel aandacht schenken aan persoonlijke ervaringen en belevenissen van leerlingen.					1	2	3	4	5
12.	Leerlingen moeten mee kunnen beslissen over wat er in de les gebeurt.					1	2	3	4	5
13.	Het is belangrijk dat een leraar een persoonlijk contact heeft met lln.					1	2	3	4	5
14.	Als er problemen zijn in een klas, is het beter deze tijdens de les op te lossen dan ze te negeren en gewoon door te blijven lesgeven.					1	2	3	4	5

Vraag 6: De volgende uitspraken gaan over de mate waarin leerlingen inspraak genieten in uw school/SG. <i>Omcirkel het cijfer dat het best uw mening weergeeft.</i>										
	1 helemaal niet akkoord --	2 niet akkoord -	3 tussen beide -/+	4 akkoord +	5 helemaal akkoord ++					
					--	-	-/+	+	++	
15.	Voor belangrijke schoolzaken wordt de leerlingen altijd om hun mening gevraagd.					1	2	3	4	5
16.	Wanneer de leerkrachten of directie iets beslissen, proberen ze de leerlingen altijd uit te leggen waarom ze die beslissing hebben genomen.					1	2	3	4	5
17.	De directie houdt rekening met de meningen en voorstellen van lln.					1	2	3	4	5
18.	Op deze school/SG hebben de leerlingen veel invloed op de dingen die worden beslist.					1	2	3	4	5
19.	De meeste leerlingen zijn eigenlijk maar weinig in inspraak en medewerking geïnteresseerd.					1	2	3	4	5

20. De verkiezing van klasvertegenwoordigers wordt in de klassen vaak niet ernstig genomen.	1	2	3	4	5
---	---	---	---	---	---

Vraag 7: De volgende uitspraken gaan over de wenselijkheid van leerlingeninspraak. *Omcirkel het cijfer dat het best uw mening weergeeft.*

1 helemaal niet akkoord --	2 niet akkoord -	3 tussen beide -/+	4 akkoord +	5 helemaal akkoord ++				
				--	-	-/+	+	++
21. Het betrekken van leerlingen bij beslissingen vraagt zeer veel tijd die men beter onmiddellijk voor het leren kan gebruiken.	1	2	3	4	5			
22. Leerlingeninspraak in de schoolregels draagt ertoe bij dat leerlingen de regels makkelijker zullen respecteren.	1	2	3	4	5			
23. Als leerlingen de mogelijkheid hebben tot inspraak en medebeslissing, zullen ze gemotiveerder zijn om te studeren.	1	2	3	4	5			
24. Inspraak en medebeslissing bevorderen in belangrijke mate een positief sociaal klimaat in de klassen en de school. Ook probleemgedrag (pesten, vandalisme) vermindert daardoor.	1	2	3	4	5			
25. Vooraleer leerlingen inspraak krijgen, zouden eerst de personeelsleden voldoende hun zeg moeten hebben in het schoolbeleid.	1	2	3	4	5			
26. Leerlingen beschikken dikwijls niet over de noodzakelijke vaardigheden om inspraak zinvol te maken.	1	2	3	4	5			
27. In de grond is in deze school/SG het meeste reeds voorbereid of geregeld, zodat aan formele inspraak van leerlingen geen behoefte bestaat.	1	2	3	4	5			
28. Leerlingen uit de eerste graad hebben evenveel recht op inspraak als oudere leerlingen.	1	2	3	4	5			

Vraag 8 | Hoe belangrijk vindt u de volgende zaken? *Omcirkel het cijfer dat het best uw mening weergeeft.*

1 helemaal niet belangrijk --	2 niet belangrijk -	3 tussen beide -/+	4 belangrijk +	5 heel belangrijk ++				
				--	-	-/+	+	++
29. dat men naar de mening van de leerlingen vraagt	1	2	3	4	5			
30. dat men het advies van de leerlingen vraagt	1	2	3	4	5			
31. dat leerlingen informatie krijgen over wat er in de school gebeurt	1	2	3	4	5			
32. dat leerlingen acties en activiteiten kunnen organiseren	1	2	3	4	5			
33. dat leerlingen aan belangrijke beslissingen kunnen deelnemen	1	2	3	4	5			
34. dat er een leerlingenraad/parlement is	1	2	3	4	5			

Vraag 9 | Bestaan de volgende zaken in uw school? Zo ja, hoe functioneren ze? *Omcirkel het cijfer dat het best uw mening weergeeft.*

9 bestaat niet x	1 functioneert heel slecht --	2 functioneert slecht -	3 tussen beide -/+	4 functioneert goed +	5 functioneert heel goed ++					
					x	--	-	-/+	+	++
35. schoolkrant, leerlingenkrant	9	1	2	3	4	5				
36. leefsleutels, klasuur,	9	1	2	3	4	5				

37. prikbord, mededelingenbord (met mededelingen, zoekertjes, affiches...)	9	1	2	3	4	5
38. ideeënbus en/of klachtenbus	9	1	2	3	4	5
39. behoefteonderzoek, enquête (vanuit directie of leerkrachten)	9	1	2	3	4	5
40. vertrouwensleerkrachten, groene leerkrachten	9	1	2	3	4	5
41. leerlingenparlement, leerlingenraad	9	1	2	3	4	5
42. werkgroep of actiegroep van leerlingen (Amnesty International, PAG, Foster Parents, mini-onderneming...)	9	1	2	3	4	5
43. sportteam van de school (schoolvoetbalteam...)	9	1	2	3	4	5
44. vertrouwensleerlingen of peterschap voor jonge of nieuwe lln.	9	1	2	3	4	5

Vraag 10	In de volgende tabel staan een aantal uitspraken over leerlingenparlement/-raad. Antwoord dus alleen als er in uw school een leerlingenparlement of -raad bestaat! <i>Omcirkel het cijfer dat het best uw mening weergeeft.</i>							
	1	2	3	4	5			
	helemaal niet akkoord	niet akkoord	tussen beide	akkoord	helemaal akkoord			
	--	-	-/+	+	++			
				--	-	-/+	+	++
45. Het leerlingenparlement bereikt goede resultaten.	1	2	3	4	5			
46. Er is voldoende hulp en steun van leerkrachten en directie om het leerlingenparlement goed te doen werken.	1	2	3	4	5			
47. Het leerlingenparlement organiseert toffe activiteiten.	1	2	3	4	5			
48. Het leerlingenparlement geeft genoeg informatie door aan de leerlingen over welke activiteiten ze organiseren, over welke beslissingen zijn genomen enz.	1	2	3	4	5			
49. De meeste leerlingen zijn onverschillig over de manier waarop het leerlingenparlement werkt.	1	2	3	4	5			
50. Het leerlingenparlement heeft niets te zeggen.	1	2	3	4	5			

Vraag 11	Op school worden over allerlei thema's beslissingen genomen. Geef aan hoe dat volgens u het best gebeurt voor de volgende thema's. <i>Omcirkel het cijfer dat het best uw mening weergeeft.</i>							
	1	2	3	4	5			
	Leerkrachten/directie beslissen zonder de leerlingen hierover in te lichten.	Leerkrachten/directie beslissen en informeren daarna de leerlingen	Leerkrachten/directie beslissen nadat ze de mening van de leerlingen hebben gevraagd.	Leerlingen beslissen samen met lkn of directie.	Leerlingen beslissen autonoom (alleen).			
				1	2	3	4	5
51. het schoolreglement	1	2	3	4	5			
52. de leefregels (roken, gsm-gebruik, eten tijdens middagpauzes...)	1	2	3	4	5			
53. uiterlijk (piercings, haarkleur...), kledij (topjes, lage broeken...)	1	2	3	4	5			
54. uitstappen, reizen	1	2	3	4	5			
55. de inhoud van de lessen	1	2	3	4	5			
56. het examenrooster	1	2	3	4	5			
57. straf en strafbepaling	1	2	3	4	5			
58. bespreking van schoolproblemen (pesten, geweld, drugs,...)	1	2	3	4	5			
59. activiteiten binnen schoolverband (benefietavond, posterbeurs, vastenactiviteiten,...), feestjes (Chrysostomos, St.Elooi), inhoud van sport- en themadagen (milieudagen, vriendschapsdag, sociale inzet,...)	1	2	3	4	5			

60. de hoeveelheid en spreiding van overhoringen en toetsen	1	2	3	4	5
61. de schoolvoorzieningen (WC's, zitbanken, leerlingenkastjes,...)	1	2	3	4	5
62. de inrichting van leslokalen, refter, ateliers, speelplaats ...	1	2	3	4	5

VRAGENLIJST voor DIRECTIELEDEN over LEERLINGENPARTICIPATIE

Beste directieleden van de SG St.-Martinus

Dank voor uw principiële medewerking aan het onderzoek naar de visie op en mogelijkheden voor leerlingenparticipatie in onze SG. Ik hoop dat u ook in de praktijk zal willen participeren, onder andere door het invullen van de vragenlijst voor directieleden.

Zoals u weet is deze bevraging een onderdeel van mijn eindwerk voor de opleiding onderwijsmanagement aan de UA en wordt dit project begeleid door professor Mahieu. Ik hoop u nog dit schooljaar een conclusie en een beleidsvoorstel te kunnen presenteren. Leerlingenparticipatie verdient immers ook in Herk-de-Stad alle aandacht.

Bij voorbaat ook dank voor het tweede deel van uw bijdrage!

Marleen De Vry

Vraag 1: De volgende uitspraken gaan over de mate waarin leerlingen inspraak genieten in uw school/SG. <i>Omcirkel het cijfer dat het best uw mening weergeeft.</i>								
1	2	3	4	5				
helemaal niet akkoord	niet akkoord	tussen beide	akkoord	helemaal akkoord				
--	-	-/+	+	++				
				--	-	-/+	+	++
1. Voor belangrijke schoolzaken wordt de leerlingen altijd om hun mening gevraagd.				1	2	3	4	5
2. Wanneer de leerkrachten of directie iets beslissen, proberen ze de leerlingen altijd uit te leggen waarom ze die beslissing hebben genomen.				1	2	3	4	5
3. De directie houdt rekening met de meningen en voorstellen van lln.				1	2	3	4	5
4. Op deze school/SG hebben de leerlingen veel invloed op de dingen die worden beslist.				1	2	3	4	5
5. De meeste leerlingen zijn eigenlijk maar weinig in inspraak en medewerking geïnteresseerd.				1	2	3	4	5
6. De verkiezing van klasvertegenwoordigers wordt in de klassen vaak niet ernstig genomen.				1	2	3	4	5

Vraag 2: De volgende uitspraken gaan over de wenselijkheid van leerlingeninspraak. *Omcirkel het cijfer dat het best uw mening weergeeft.*

1 helemaal niet akkoord --	2 niet akkoord -	3 tussen beide -/+	4 akkoord +	5 helemaal akkoord ++				
				--	-	-/+	+	++
7. Het betrekken van leerlingen bij beslissingen vraagt zeer veel tijd die men beter onmiddellijk voor het leren kan gebruiken.			1	2	3	4	5	
8. Leerlingeninspraak in de schoolregels draagt ertoe bij dat leerlingen de regels makkelijker zullen respecteren.			1	2	3	4	5	
9. Als leerlingen de mogelijkheid hebben tot inspraak en medebeslissing, zullen ze gemotiveerder zijn om te studeren.			1	2	3	4	5	
10. Inspraak en medebeslissing bevorderen in belangrijke mate een positief sociaal klimaat in de klassen en de school. Ook probleemgedrag (pesten, vandalisme) vermindert daardoor.			1	2	3	4	5	
11. Vooraleer leerlingen inspraak krijgen, zouden eerst de leerkrachten voldoende hun zeg moeten hebben in het schoolbeleid.			1	2	3	4	5	
12. Leerlingen beschikken dikwijls niet over de noodzakelijke vaardigheden om inspraak zinvol te maken.			1	2	3	4	5	
13. In de grond is in deze school/SG het meeste reeds voorbereid of geregeld, zodat aan formele inspraak van leerlingen geen behoefte bestaat.			1	2	3	4	5	
14. Leerlingen uit de eerste graad hebben evenveel recht op inspraak als oudere leerlingen.			1	2	3	4	5	

Vraag 3	Hoe belangrijk vindt u de volgende zaken ? <i>Omcirkel het cijfer dat het best uw mening weergeeft.</i>							
1	2	3	4	5				
helemaal niet belangrijk	niet belangrijk	tussen beide	belangrijk	heel belangrijk				
--	-	-/+	+	++				
				--	-	-/+	+	++
15. dat naar de mening van de leerlingen gevraagd wordt			1	2	3	4	5	
16. dat het advies van de leerlingen gevraagd wordt			1	2	3	4	5	
17. dat leerlingen informatie krijgen over wat er in de school gebeurt			1	2	3	4	5	
18. dat leerlingen acties en activiteiten kunnen organiseren			1	2	3	4	5	
19. dat leerlingen aan belangrijke beslissingen kunnen deelnemen			1	2	3	4	5	
20. dat er een leerlingenraad/parlement is			1	2	3	4	5	

Vraag 4	Bestaan de volgende zaken in uw school? Zo ja, hoe functioneren ze? <i>Omcirkel het cijfer dat het best uw mening weergeeft.</i>								
9	1	2	3	4	5				
bestaat niet	functioneert heel slecht	functioneert slecht	tussen beide	functioneert goed	functioneert heel goed				
x	--	-	-/+	+	++				
				x	--	-	-/+	+	++
21. schoolkrant, leerlingenkrant				9	1	2	3	4	5
22. leefsleutels, klasuur,				9	1	2	3	4	5
23. prikbord, mededelingenbord (met mededelingen, zoekertjes, affiches...)				9	1	2	3	4	5
24. ideeënbus en/of klachtenbus				9	1	2	3	4	5
25. behoefteonderzoek, enquête (vanuit directie of leerkrachten)				9	1	2	3	4	5
26. vertrouwensleerkrachten, groene leerkrachten				9	1	2	3	4	5
27. leerlingenparlement, leerlingenraad				9	1	2	3	4	5

28. werkgroep of actiegroep van leerlingen (Amnesty International, PAG, Foster Parents, mini-onderneming...)	9	1	2	3	4	5
29. sportteam van de school (schoolvoetbalteam...)	9	1	2	3	4	5
30. vertrouwensleerlingen of peterschap voor jonge of nieuwe lln.	9	1	2	3	4	5

Vraag 5	In de volgende tabel staan een aantal uitspraken over leerlingenparlement/-raad. Antwoord dus alleen als er in uw school een leerlingenparlement of -raad bestaat! <i>Omcirkel het cijfer dat het best uw mening weergeeft.</i>							
	1	2	3	4	5			
	helemaal niet akkoord	niet akkoord	tussen beide	akkoord	helemaal akkoord			
	--	-	-/+	+	++			
				--	-	-/+	+	++
31. Het leerlingenparlement bereikt goede resultaten.	1	2	3	4	5			
32. Er is voldoende hulp en steun van leerkrachten en directie om het leerlingenparlement goed te doen werken.	1	2	3	4	5			
33. Het leerlingenparlement organiseert toffe activiteiten.	1	2	3	4	5			
34. Het leerlingenparlement geeft genoeg informatie door aan de leerlingen over welke activiteiten ze organiseren, over welke beslissingen zijn genomen enz.	1	2	3	4	5			
35. De meeste leerlingen zijn onverschillig over de manier waarop het leerlingenparlement werkt.	1	2	3	4	5			
36. Het leerlingenparlement heeft niets te zeggen.	1	2	3	4	5			

Vraag 6	Op school worden over allerlei thema's beslissingen genomen. Geef aan hoe dat volgens u het best gebeurt voor de volgende thema's. <i>Omcirkel het cijfer dat het best uw mening weergeeft.</i>							
	1	2	3	4	5			
	Leerkrachten/directie beslissen zonder de leerlingen hierover in te lichten.	Leerkrachten/directie beslissen en informeren daarna de leerlingen	Leerkrachten/directie beslissen nadat ze de mening van de leerlingen hebben gevraagd.	Leerlingen beslissen samen met lkn of directie.	Leerlingen beslissen autonoom (alleen).			
				1	2	3	4	5
37. het schoolreglement	1	2	3	4	5			
38. de leefregels (roken, gsm-gebruik, eten tijdens middagpauzes...)	1	2	3	4	5			
39. uiterlijk (piercings, haarkleur...), kledij (topjes, lage broeken...)	1	2	3	4	5			
40. uitstappen, reizen	1	2	3	4	5			
41. de inhoud van de lessen	1	2	3	4	5			
42. het examenrooster	1	2	3	4	5			
43. straf en strafbepaling	1	2	3	4	5			
44. bespreking van schoolproblemen (pesten, geweld, drugs,...)	1	2	3	4	5			
45. activiteiten binnen schoolverband (benefietavond, posterbeurs, vastenactiviteiten,...), feestjes (Chrysostomos, St.Elooi), inhoud van sport- en themadagen (milieudagen, vriendschapsdag, sociale inzet,...)	1	2	3	4	5			
46. de hoeveelheid en spreiding van overhoringen en toetsen	1	2	3	4	5			
47. de schoolvoorzieningen (WC's, zitbanken, leerlingenkastjes,...)	1	2	3	4	5			
48. de inrichting van leslokalen, refter, ateliers, speelplaats ...	1	2	3	4	5			

VRAGENLIJST voor ONDERSTEUNEND PERSONEEL over LEERLINGENPARTICIPATIE

Beste OP-collega van SG St.-Martinus

Alweer een vragenlijst?

Inderdaad. We staan in onze SG voor ingrijpende veranderingen. Daarnaast blijft de overheid met nieuwe initiatieven komen die volgens haar de kwaliteit van het onderwijs zullen verbeteren. Een van die nieuwigheden is het Participatiedecreet, dat leraren de Pedagogische Raad bezorgt, en leerlingen de Leerlingenraad. Ook leerlingen krijgen dus inspraak op school. De vraag is hoe we deze inspraak zinvol organiseren, welke vormen van inspraak onze voorkeur verdienen en waarom. Vooral voor onze moeilijkste "gasten", te weten de leerlingen van BSO, is dat geen eenvoudige denkoefening. Met deze vragenlijst willen we een betrouwbaar beeld krijgen van de visie van onze personeelsleden op en hun ervaring met leerlingeninspraak. Het is de bedoeling de resultaten van deze bevraging te vergelijken met die van de leerlingen zelf, althans een representatieve groep uit het 1ste, 3de en 5de jaar. Ook de leerkrachten en de directieleden zijn bij het onderzoek betrokken. Deze bevraging is een onderdeel van mijn eindwerk voor de opleiding onderwijs-management aan de UA en wordt begeleid door professor Mahieu. Ik hoop u nog dit schooljaar een conclusie en een beleidsvoorstel te kunnen voorstellen.

Van harte bedankt voor uw medewerking!

Marleen De Vry

Vraag 1	Hoeveel jaar werkt u al in deze school/SG? Reken het huidige schooljaar voor een volledig jaar. <i>(Kruis het gepaste antwoord aan.)</i>		
	0 minder dan 8 jaar	0 tussen 8 en 20 jaar	0 meer dan 20 jaar

Vraag 2	Bent u een <i>(Kruis het gepaste antwoord aan.)</i>	
	0 man	0 vrouw

Vraag 3	Met welke graad en onderwijsvorm komt u via uw werk als OP in contact? <i>(Kruis het gepaste antwoord aan; meerdere antwoorden zijn mogelijk.)</i>					
	eerste graad	0 B-stroom of BVL	tweede graad	0 BSO	derde graad	0 BSO
		0 A-stroom ASO		0 TSO		0 TSO
		0 A-stroom TSO		0 ASO		0 ASO

Vraag 4: De volgende uitspraken gaan over de wenselijkheid van leerlingeninspraak. <i>Omcirkel het cijfer dat het best uw mening weergeeft.</i>										
1 helemaal niet akkoord --		2 niet akkoord -		3 tussen beide -/+		4 akkoord +		5 helemaal akkoord ++		
						--	-	-/+	+	++
4. Het betrekken van leerlingen bij beslissingen vraagt zeer veel tijd, die men beter onmiddellijk voor het leren kan gebruiken.						1	2	3	4	5
5. Leerlingeninspraak in de schoolregels draagt ertoe bij dat leerlingen de regels makkelijker zullen respecteren.						1	2	3	4	5

6. Als leerlingen de mogelijkheid hebben tot inspraak en medebeslissing, zullen ze gemotiveerder zijn om te studeren.	1	2	3	4	5
7. Inspraak en medebeslissing bevorderen in belangrijke mate een positief sociaal klimaat in de klassen en de school. Ook probleemgedrag (pesten, vandalisme) vermindert daardoor.	1	2	3	4	5
8. Vooraleer leerlingen inspraak krijgen, zouden eerst de personeelsleden voldoende hun zeg moeten hebben in het schoolbeleid.	1	2	3	4	5
9. Leerlingen beschikken dikwijls niet over de noodzakelijke vaardigheden om inspraak zinvol te maken.	1	2	3	4	5
10. In de grond is in deze school/SG het meeste reeds voorbereid of geregeld, zodat aan formele inspraak van leerlingen geen behoefte bestaat.	1	2	3	4	5
11. Leerlingen uit de eerste graad hebben evenveel recht op inspraak als oudere leerlingen.	1	2	3	4	5

Vraag 5	Hoe belangrijk vindt u de volgende zaken ? <i>Omcirkel het cijfer dat het best uw mening weergeeft.</i>							
	1	2	3	4	5			
	helemaal niet belangrijk	niet belangrijk	tussen beide	belangrijk	heel belangrijk			
	--	-	-/+	+	++			
				--	-	-/+	+	++
12. dat men naar de mening van de leerlingen vraagt	1	2	3	4	5			
13. dat men het advies van de leerlingen vraagt	1	2	3	4	5			
14. dat leerlingen informatie krijgen over wat er in de school gebeurt	1	2	3	4	5			
15. dat leerlingen acties en activiteiten kunnen organiseren	1	2	3	4	5			
16. dat leerlingen aan belangrijke beslissingen kunnen deelnemen	1	2	3	4	5			
17. dat er een leerlingenraad/parlement is	1	2	3	4	5			

Vraag 6	Op school worden over allerlei thema's beslissingen genomen. Geef aan hoe dat volgens u het best gebeurt voor de volgende thema's. <i>Omcirkel het cijfer dat het best uw mening weergeeft.</i>							
	1	2	3	4	5			
	Leerkrachten/directie beslissen zonder de leerlingen hierover in te lichten.	Leerkrachten/directie beslissen en informeren daarna de leerlingen	Leerkrachten/directie beslissen nadat ze de mening van de leerlingen hebben gevraagd.	Leerlingen beslissen samen met lkn of directie.	Leerlingen beslissen autonoom (alleen).			
				1	2	3	4	5
18. het schoolreglement	1	2	3	4	5			
19. de leefregels (roken, gsm-gebruik, eten tijdens middagpauzes...)	1	2	3	4	5			
20. uiterlijk (piercings, haarkleur...), kledij (topjes, lage broeken...)	1	2	3	4	5			
21. uitstappen, reizen	1	2	3	4	5			
22. de inhoud van de lessen	1	2	3	4	5			
23. het examenrooster	1	2	3	4	5			
24. straf en strafbepaling	1	2	3	4	5			
25. bespreking van schoolproblemen (pesten, geweld, drugs,...)	1	2	3	4	5			
26. activiteiten binnen schoolverband , feestjes (Chrysostomos, St.Elooi), inhoud van sport- en themadagen	1	2	3	4	5			
27. de hoeveelheid en spreiding van overhoringen en toetsen	1	2	3	4	5			
28. de schoolvoorzieningen (WC's, zitbanken, leerlingenkastjes,...)	1	2	3	4	5			
29. de inrichting van leslokalen, refter, ateliers, speelplaats ...	1	2	3	4	5			

Bijlage 3: Het vergelijkend onderzoek

VERGELIJKING OUTPUT ALLE VRAGENLIJSTEN per thema en per vraag

THEMA 1: GEPERCIPIEERD PARTICIPATIEF SCHOOLKLIMAAT

Vraag 1: Voor belangrijke schoolzaken wordt de leerlingen altijd om hun mening gevraagd.

Leerlingen

In graad 1 hebben vooral ASO-jongens hierbij hun vragen; de TSO-jongens voelen zich duidelijk wel erkend (52,9% tot 70,5%). In graad 2 is er vrij algemene ontevredenheid, met een piek bij de BSO-meisjes (91,9% tot 100%). In graad 3 overheerst de algemene ontevredenheid (0% tot 13% tevredenen); de piek is te vinden bij de BSO-meisjes.

Column %

	GRAAD1			GRAAD2			GRAAD3		
	ASO	BSO	TSO	ASO	BSO	TSO	ASO	BSO	TSO
helemaal niet akkoord	25,8	12,5	5,9	16,0	25,6	22,4	17,3	40,0	21,1
niet akkoord	21,6	37,5	23,5	40,0	34,9	31,6	36,0	35,0	37,8
tussen beide	37,1	50,0	17,6	36,0	23,3	26,3	38,7	20,0	27,8
akkoord	12,4	,0	23,5	6,7	9,3	15,8	8,0	3,3	10,0
helemaal akkoord	3,1	,0	29,4	1,3	7,0	3,9	,0	1,7	3,3

Hoe vaak mogen ze hun mening geven over een voorstel van de directie?

Vooraf BSO'ers, en dan vooral die van de eerste (100%) en tweede graad (71% tot 93,5% bij de jongens, 90,9% bij de meisjes), rapporteren een groot gebrek aan belangstelling bij de directie voor hun mening.

Column %

	GRAAD1			GRAAD2			GRAAD3		
	ASO	BSO	TSO	ASO	BSO	TSO	ASO	BSO	TSO
nooit	20,4	87,5	11,8	29,3	42,9	33,8	24,3	42,6	24,4
bijna nooit	31,6	12,5	5,9	32,0	33,3	32,4	37,8	21,3	40,0
soms	22,4	,0	35,3	34,7	16,7	24,3	28,4	24,6	22,2
vaak	14,3	,0	23,5	4,0	7,1	9,5	9,5	3,3	11,1
heel vaak	11,2	,0	23,5	,0	,0	,0	,0	8,2	2,2

Directie

50% niet, 50% soms...

	Col %
niet akkoord	50,0%
tussen beide	50,0%

Leerkrachten

Volgens leerkrachten is de mening van leerlingen geen prioriteit bij belangrijke schoolzaken. In het ASO signaleren bijna 75% van de leerkrachten dat naar de mening van leerlingen niet wordt gevraagd. In BSO en TSO gaat het om meer dan de helft van de leerkrachten.

		Richting		
		ASO	TSO	BSO
helemaal niet akkoord	Col %	29,4%	10,5%	4,5%
niet akkoord	Col %	44,1%	47,4%	50,0%
tussen beide	Col %	11,8%	26,3%	31,8%
akkoord	Col %	14,7%	15,8%	13,6%

Vraag 2: Wanneer leerkrachten of directie iets beslissen, proberen ze de leerlingen altijd uit te leggen waarom ze die beslissing hebben genomen.

Leerlingen

Hierover lopen de meningen in alle graden behoorlijk uiteen. Mogelijk speelt de school een rol. Dat onderzoeken we daarom in de tweede tabel, die de gegevens rangschikt per school..

Column %

	GRAAD1			GRAAD2			GRAAD3		
	ASO	BSO	TSO	ASO	BSO	TSO	ASO	BSO	TSO
helemaal niet akkoord	18,4	12,5	11,8	20,0	16,3	28,9	14,7	23,0	23,3
niet akkoord	28,6	50,0	11,8	32,0	18,6	19,7	38,7	31,1	31,1
tussen beide	28,6	12,5	35,3	18,7	41,9	30,3	24,0	32,8	23,3
akkoord	18,4	12,5	41,2	25,3	18,6	15,8	21,3	8,2	20,0
helemaal akkoord	6,1	12,5	,0	4,0	4,7	5,3	1,3	4,9	2,2

Als we de extremen 'helemaal niet akkoord' en 'helemaal akkoord' als indicatie nemen, dan is er een communicatieprobleem in AC3 (29%-0%), ACES (25%-5,6%), TAI2 (34,6%-0%), TAI3 (25,4%-5,6%), TH3 (32,5%-2,5%) en URSBB2 (26,5%-4,4%).

Of het probleem bij de leerkrachten ligt dan wel bij de directie, valt uit de cijfers niet op te maken. Gezien het om de schaaextremen gaat, spelen beiden vermoedelijk een rol.

Column %

	AC		ACES	TAI			TH		URS BB		URS ES
	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD1	GRAAD1	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD1
helemaal niet akkoord	5,9	29,3	25,0	12,0	34,6	25,4	15,0	32,5	26,5	4,1	14,5
niet akkoord	41,2	31,7	27,8	24,0	11,5	31,0	20,0	27,5	27,9	40,5	29,0
tussen beide	29,4	17,1	25,0	28,0	40,4	29,6	32,5	30,0	16,2	25,7	30,6
akkoord	20,6	22,0	16,7	32,0	13,5	8,5	20,0	7,5	25,0	28,4	19,4
helemaal akkoord	2,9		5,6	4,0		5,6	12,5	2,5	4,4	1,4	6,5

Directie

66,7% meent van wel!

	Col %
niet akkoord	16,7%
tussen beide	16,7%
akkoord	16,7%
helemaal akkoord	50,0%

Leerkrachten

De meningen hierover lopen erg uiteen binnen elk van de onderwijsvormen. Het is niet duidelijk of de respondenten hier over zichzelf dan wel over hun directie spreken.

In ieder geval verdient het punt van de communicatie verdere aandacht in de SG.

		Richting		
		ASO	TSO	BSO
helemaal niet akkoord	Col %	5,9%	2,6%	4,5%
niet akkoord	Col %	29,4%	28,9%	27,3%
tussen beide	Col %	23,5%	18,4%	22,7%
akkoord	Col %	32,4%	36,8%	31,8%
helemaal akkoord	Col %	8,8%	13,2%	13,6%

Vraag 3: De directie houdt rekening met de meningen en voorstellen van leerlingen.

Leerlingen

In de eerste graad valt alweer de zeer positieve score bij de TSO-jongens op.

In de tweede graad zijn de leerlingen van het ASO het positiefst, gevolgd door die van TSO. De BSO-meisjes zijn unaniem negatief (81,8% tot 100%).

De derde graad is zeer kritisch met een uitschieter bij de BSO-jongens (43,8% zeer negatief tot 83,3% niet tevreden). De BSO-meisjes zijn betrekkelijk mild in hun oordeel.

Column %

	GRAAD1			GRAAD2			GRAAD3		
	ASO	BSO	TSO	ASO	BSO	TSO	ASO	BSO	TSO
helemaal niet akkoord	7,2	12,5	5,9	6,7	14,0	15,8	5,3	35,0	17,8
niet akkoord	10,3	37,5	5,9	18,7	32,6	31,6	36,0	23,3	40,0
tussen beide	47,4	25,0	35,3	50,7	39,5	30,3	45,3	23,3	32,2
akkoord	27,8	25,0	47,1	22,7	11,6	18,4	12,0	15,0	10,0
helemaal akkoord	7,2	,0	5,9	1,3	2,3	3,9	1,3	3,3	,0

Directie

Eén op zes meent van wel.

	Col %
tussen beide	83,3%
helemaal akkoord	16,7%

Leerkrachten

In het ASO bestaat hierover met 75% de meeste twijfel. In TSO en BSO hebben 20 tot 60% hun twijfels; 33 tot 40% gaat akkoord.

Ook dit is ongetwijfeld een verbeterpunt. Eerder bleek immers al dat naar de mening van leerlingen zeker niet systematisch wordt gevraagd!

		Richting		
		ASO	TSO	BSO
helemaal niet akkoord	Col %	5,9%	5,4%	4,8%
niet akkoord	Col %	26,5%	18,9%	19,0%
tussen beide	Col %	44,1%	35,1%	42,9%
akkoord	Col %	20,6%	37,8%	33,3%
helemaal akkoord	Col %	2,9%	2,7%	

Vraag 4: Op deze school/SG hebben de leerlingen veel invloed op de dingen die worden beslist.

Leerlingen

Hoe vaak mogen ze hun mening geven over een voorstel van de directie?

Vooraf BSO'ers, en dan vooral die van de eerste (100%) en tweede graad (71% tot 93,5% bij de jongens, 90,9% bij de meisjes), rapporteren een groot gebrek aan belangstelling bij de directie voor hun mening.

Column %

	GRAAD1			GRAAD2			GRAAD3		
	ASO	BSO	TSO	ASO	BSO	TSO	ASO	BSO	TSO
nooit	20,4	87,5	11,8	29,3	42,9	33,8	24,3	42,6	24,4
bijna nooit	31,6	12,5	5,9	32,0	33,3	32,4	37,8	21,3	40,0
soms	22,4	,0	35,3	34,7	16,7	24,3	28,4	24,6	22,2
vaak	14,3	,0	23,5	4,0	7,1	9,5	9,5	3,3	11,1
heel vaak	11,2	,0	23,5	,0	,0	,0	,0	8,2	2,2

Hoe vaak mogen ze advies geven over een schoolprobleem?

BSO'ers voelen zich ook duidelijk verwaarloosd als het gaat om advies aan de directie. Het gaat om 100% in de eerste graad, 81,8% tot 100% van de meisjes in de tweede graad en 75% tot 100% van de meisjes in de derde graad). Elders zijn de meningen nogal verdeeld.

Column %

	GRAAD1			GRAAD2			GRAAD3		
	ASO	BSO	TSO	ASO	BSO	TSO	ASO	BSO	TSO
nooit	14,4	62,5	6,3	26,7	37,2	21,3	25,3	40,0	25,6
bijna nooit	36,1	37,5	6,3	32,0	25,6	36,0	49,3	21,7	35,6
soms	26,8	,0	37,5	24,0	20,9	25,3	18,7	21,7	25,6
vaak	18,6	,0	25,0	12,0	14,0	10,7	6,7	13,3	11,1
heel vaak	4,1	,0	25,0	5,3	2,3	6,7	,0	3,3	2,2

Directie

Indirect misschien wel (66,7%), direct niet.

	Col %
niet akkoord	33,3%
tussen beide	66,7%

Leerkrachten

Als die invloed er al is, is hij volgens de leerkrachten in ieder geval beperkt (14,7% in ASO; 10,5% in TSO). In het BSO is die invloed zo goed als nihil.

	Col %	Richting		
		ASO	TSO	BSO
helemaal niet akkoord	Col %	11,8%	7,9%	4,5%
niet akkoord	Col %	44,1%	44,7%	59,1%
tussen beide	Col %	29,4%	36,8%	36,4%
akkoord	Col %	14,7%	10,5%	

Vraag 5: De meeste leerlingen zijn eigenlijk maar weinig in inspraak en medewerking geïnteresseerd.

Leerlingen

Voelen de leerlingen zich mee verantwoordelijk voor de school?

Deze vraag peilt duidelijk naar de betrokkenheid bij het totale schoolgebeuren. Die is het minst bij de meisjes van de tweede graad BSO (81,8% tot 100%). In de derde graad is er een betrekkelijk lage betrokkenheid over de hele lijn. De globale percentages per school staan in de volgende tabel.

Column %

	GRAAD1			GRAAD2			GRAAD3		
	ASO	BSO	TSO	ASO	BSO	TSO	ASO	BSO	TSO
helemaal niet akkoord	12,2	25,0	11,8	16,0	34,9	26,3	13,3	31,1	30,0
niet akkoord	21,4	50,0	17,6	32,0	32,6	32,9	38,7	27,9	31,1
tussen beide	46,9	25,0	35,3	41,3	20,9	28,9	38,7	32,8	27,8
akkoord	13,3	,0	35,3	9,3	9,3	10,5	8,0	6,6	10,0
helemaal akkoord	6,1	,0	,0	1,3	2,3	1,3	1,3	1,6	1,1

	AC	AC ES	TAI	TH	URS BB	URS ES
	%	%	%	%	%	%
helemaal niet akkoord	20,0%	2,8%	31,1%	33,8%	13,4%	17,7%
niet akkoord	32,0%	16,7%	28,4%	31,3%	37,3%	24,2%
tussen beide	37,3%	55,6%	27,0%	26,3%	38,7%	41,9%
akkoord	10,7%	16,7%	12,2%	6,3%	9,2%	11,3%
helemaal akkoord		8,3%	1,4%	2,5%	1,4%	4,8%

Directie

Maar liefst 83% van de directieleden denkt dat leerlingen niet echt vragende partij zijn op het punt van inspraak en medezeggenschap.

	Col %
niet akkoord	16,7%
tussen beide	33,3%
akkoord	50,0%

Leerkrachten

De ervaringen en/of meningen terzake verschillen enorm naargelang de onderwijsvorm waarin leerkrachten lesgeven.

BSO-leerkrachten in Herk-de-Stad bevestigen de algemene Vlaamse tendens dat hun leerlingen weinig of niet geïnteresseerd zijn in een zeg in het schoolgebeuren. Toch signaleert ook bij hen nog 18,2% dat leerlingen wel te motiveren zijn voor participatie.

TSO neemt een tussenpositie in met 44,8% non-believers en 23,7% believers. In ASO zijn er 29,4% non-believers en 38,3% believers in de participatiebereidheid van hun leerlingen.

	Col %	Richting		
		ASO	TSO	BSO
helemaal niet akkoord	Col %	11,8%	5,3%	
niet akkoord	Col %	26,5%	18,4%	18,2%
tussen beide	Col %	32,4%	31,6%	18,2%
akkoord	Col %	26,5%	39,5%	54,5%
helemaal akkoord	Col %	2,9%	5,3%	9,1%

Vraag 6: De verkiezing van klasvertegenwoordigers wordt in de klassen vaak niet ernstig genomen.

Leerlingen

Klasvertegenwoordigers zitten niet altijd in het leerlingenparlement. Toch een indicatie:

In de eerste graad zijn minstens een kwart van de leerlingen bereid om in het leerlingenparlement te stappen, en dat in alle onderwijstypen. Enthousiasme genoeg, dus.

In de tweede graad daalt het enthousiasme licht, maar niet bij de BSO-meisjes (27,3%)!

In de derde graad stijgt het enthousiasme weer, vooral in het ASO en bij de TSO-meisjes.

Zijn het minst geïnteresseerd in deelname aan het leerlingenparlement: de eerstegraads-BSO'ers (75%), de tweedegraads-TSO'ers (75,5%), de derdegraads-BSO-meisjes (83,3%) en TSO-jongens (75%).

Column %

	GRAAD1			GRAAD2			GRAAD3		
	ASO	BSO	TSO	ASO	BSO	TSO	ASO	BSO	TSO
ja, ik zit nu in het leerlingenparlement	8,4	12,5	6,3	9,3	,0	4,1	12,0	6,9	3,3
ja, ik ben vroeger lid geweest, maar dit schooljaar niet	3,2	,0	6,3	8,0	16,7	9,5	16,0	8,6	11,1
ja, maar ik wil ooit lid worden	28,4	12,5	25,0	14,7	14,3	10,8	17,3	12,1	18,9
neen, en ik wil nooit lid worden	60,0	75,0	62,5	68,0	69,0	75,7	54,7	72,4	66,7

Directie

50% twijfelt, 50% rapporteert een weloverwogen keuze van de klasvertegenwoordigers.

	Col %
niet akkoord	50,0%
tussen beide	33,3%
akkoord	16,7%

Leerkrachten

Vooral in TSO en ASO zouden klasvertegenwoordigers niet echt ernstig worden aangeduid of verkozen (44,1% tot 73,5% in ASO; 44,7% tot 84,2% in TSO). Waarom is niet meteen duidelijk. Dit punt vraagt om nader onderzoek.

	Col %	Richting		
		ASO	TSO	BSO
helemaal niet akkoord	Col %	5,9%		
niet akkoord	Col %	20,6%	15,8%	18,2%
tussen beide	Col %	29,4%	39,5%	45,5%
akkoord	Col %	38,2%	34,2%	22,7%
helemaal akkoord	Col %	5,9%	10,5%	13,6%

Conclusie bij thema 1 : het gepercipieerd participatief schoolklimaat

Alle betrokkenen lijken het erover eens dat de invloed van leerlingen op allerlei beslissingen in de scholen beperkt tot zeer beperkt is. Voor **de mening en voorstellen van leerlingen** wordt weinig belangstelling gerapporteerd; van **invloed op beslissingen** is zo goed als geen sprake. Hier moet vanuit participatie-oogpunt zeker verandering in komen.

Toch vallen er onder de leerlingen zelf erg uiteenlopende percepties te noteren, die van belang zijn bij het toekomstig beleid. Wat **het schoolniveau** betreft, rapporteren de TSO-jongens in de eerste graad, bijvoorbeeld, een duidelijke belangstelling van de schoolleiding voor hun mening en voorstellen. De aanpak die zij krijgen, lijkt goed te functioneren. De BSO-jongens zijn echter met 100% zeer sterk teleurgesteld. In de tweede graad neemt de ontevredenheid overal toe, maar ze is alarmerend in het BSO, met een zeer hoge piek bij de BSO-meisjes (92% tot 100% is uitgesproken negatief). De derde graad geeft een negatiever algemeen beeld, maar de BSO-meisjes zijn iets milder in hun perceptie. De BSO-jongens zijn dan weer bijzonder negatief. Beide groepen vereisen in ieder geval extra aandacht. Aangezien de negatieve perceptie ook gedeeltelijk te wijten kan zijn aan het gebrek aan participatie op klasniveau, moet ook aan dit aspect aandacht worden besteed. Wat **het klasniveau** betreft, vertelt het onderzoek ons dat de communicatie in de klassen volgens een ruime helft van de leerkrachten, en vooral in het BSO, strikt via de leerkracht verloopt. In het ASO ziet 10% van de leraars zijn taak nog als haast exclusieve leerstofoverdracht. De overige leraars leggen het accent eerder op het begeleiden van leerproblemen bij de leerlingen. Zij staan open voor problemen van leerlingen en geven hen ruimte bij het concreet invullen van hun lessen. Anderzijds onthouden we uit de antwoorden van de leerlingen de vraag naar meer klasactiviteiten, waarbij vooral de BSO'ers niet aan hun trekken menen te komen; het gaat om 87,5% tot 100% in de eerste, 100% van de meisjes in de tweede en 74% tot 93,7% van de jongens in de derde graad. Verbetering op dit punt kan ook een positieve wending elders teweegbrengen.

Een apart aspect van het participatieklimaat betreft **de uitleg bij genomen beslissingen**. De mening van leerlingen en directieleden loopt hierover behoorlijk uiteen. Het grootste communicatieprobleem stelt zich in AC3 (29%-0%), ACES (25%-5,6%), TAI2 (34,6%-0%), TAI3 (25,4%-5,6%), TH3 (32,5%-2,5%) en URSBB2 (26,5%-4,4%). Uit de cijfers valt niet op te maken of het probleem eerder bij de directie dan wel bij de leerkrachten ligt. Gezien het om de schaaextremen gaat, spelen beiden wellicht een rol. In ieder geval verdient het punt van de communicatie verdere aandacht in de SG.

Een volgende vraag is of leerlingen **zich mee verantwoordelijk voelen** voor de school en of ze überhaupt wel **belangstelling** hebben voor participatie.

De betrokkenheid bij het totale schoolgebeuren is het minst bij de meisjes van de tweede graad BSO (81,8% tot 100% niet betrokken). In de derde graad is er een betrekkelijk lage betrokkenheid over de hele lijn. Daartegenover staat dat in de eerste graad minstens een kwart van de leerlingen bereid zijn om in het leerlingenparlement te stappen, en dat in alle onderwijstypen. Enthousiasme genoeg, dus. In de tweede graad daalt dit enthousiasme licht, maar niet bij de BSO-meisjes (27,3%)! In de derde graad stijgt het enthousiasme weer, vooral in het ASO en bij de TSO-meisjes. Zijn het minst geïnteresseerd in deelname aan het leerlingenparlement: de eerstegraads-BSO'ers (75%), de tweedegraads-TSO'ers (75,5%), de derdegraads-BSO-meisjes (83,3%) en TSO-jongens (75%).

Bij de directieleden denkt maar liefst 83% dat leerlingen niet echt vragende partij zijn op het punt van inspraak en medezeggenschap. Over de ernst bij de **keuze van de klasvertegenwoordigers** twijfelt 50%. Bij de leerkrachten verschillen de percepties enorm naargelang de onderwijsvorm waarin ze lesgeven. BSO-leerkrachten in Herk-de-Stad sluiten zich aan bij de algemene Vlaamse opvatting dat hun leerlingen weinig of niet geïnteresseerd zijn in een zeg in het schoolgebeuren. Toch signaleert ook bij hen nog 18,2% dat leerlingen wel te motiveren zijn voor participatie. Het TSO neemt een tussenpositie in met 44,8% non-believers en 23,7% believers. In ASO zijn er 29,4% non-believers en 38,3% believers in de participatiebereidheid van hun leerlingen. Bovendien zouden vooral in TSO en ASO de klasvertegenwoordigers niet echt ernstig worden aangeduid of verkozen (44,1% tot 73,5% in ASO; 44,7% tot 84,2% in TSO). Ook dit punt is van belang voor het beleid.

THEMA 2: WENSELIJKHEID VAN LEERLINGENINSPRAAK

Vraag 7: Het betrekken van leerlingen bij beslissingen vraagt zeer veel tijd die men beter onmiddellijk voor het leren kan gebruiken.

Directie

50% vindt participatietijd alvast geen verloren tijd voor het leren. De andere helft associeert participeren niet meteen met een leerproces.

	Col %
niet akkoord	50,0%
tussen beide	16,7%
akkoord	33,3%

Leerkrachten

Ruim de helft van de leerkrachten in alle onderwijsvormen vraagt zich af of het betrekken van leerlingen bij beslissingen wel de moeite loont. Het leereffect daarvan is hun niet duidelijk. Ook dit punt verdient nadere aandacht.

		Richting		
		ASO	TSO	BSO
helemaal niet akkoord	Col %	5,9%	2,6%	
niet akkoord	Col %	2,9%	5,3%	4,5%
tussen beide	Col %	32,4%	39,5%	36,4%
akkoord	Col %	50,0%	44,7%	45,5%
helemaal akkoord	Col %	8,8%	7,9%	13,6%

OP

Voorals personeelsleden die met BSO-leerlingen te maken hebben, geven aan (met 37,5%) dat leerlingenparticipatie zinvol is. In het TSO en ASO gaat het om respectievelijk 18% en 8%. Anderzijds verwacht een kwart van de OP-mensen duidelijk geen heil van leerlingenparticipatie.

		Onderwijsvorm		
		ASO	TSO	BSO
helemaal niet akkoord	Col %	8,3%	6,3%	12,5%
niet akkoord	Col %		12,5%	25,0%
tussen beide	Col %	66,7%	50,0%	37,5%
akkoord	Col %	25,0%	31,3%	25,0%

Vraag 8: Leerlingeninspraak in de schoolregels draagt ertoe bij dat leerlingen de regels makkelijker zullen respecteren.

Directie

Conclusie: laten we die schoolregels alvast met de leerlingen bespreken!

	Col %
akkoord	66,7%
helemaal akkoord	33,3%

Leerkrachten

Drie kwart van de leerkrachten in alle onderwijsvormen gaat ervan uit dat dit zo is.

		Richting		
		ASO	TSO	BSO
niet akkoord	Col %	5,9%	7,9%	13,6%
tussen beide	Col %	20,6%	21,1%	13,6%
akkoord	Col %	44,1%	55,3%	63,6%
helemaal akkoord	Col %	29,4%	15,8%	9,1%

OP

Het ondersteunend personeel gelooft duidelijk in een positief effect. Toch heeft nog een kwart van de mensen in het ASO en één vijfde in het TSO hierover zijn twijfels.

		Onderwijsvorm		
		ASO	TSO	BSO
helemaal niet akkoord	Col %	8,3%	6,3%	
niet akkoord	Col %	16,7%	12,5%	
tussen beide	Col %		6,3%	12,5%
akkoord	Col %	58,3%	62,5%	87,5%
helemaal akkoord	Col %	16,7%	12,5%	

Vraag 9: Als leerlingen de mogelijkheid hebben tot inspraak en medebeslissing, zullen ze gemotiveerder zijn om te studeren.

Directie

Op dit punt is er duidelijk verdeeldheid. Eén op drie denkt dat participatie in ieder geval een positief signaal is en als dusdanig inwerkt op de motivering van leerlingen, ook op de studiemotivering; de overige twee twijfelen aan dit alomvattende heilzame effect.

	Col %
niet akkoord	66,7%
akkoord	16,7%
helemaal akkoord	16,7%

Leerkrachten

De meeste leerkrachten gaan ervan uit dat er een invloed is. In het ASO wordt die invloed 15 tot 20% hoger ingeschat dan in TSO; in TSO toch weer 10% meer dan in BSO.

		Richting		
		ASO	TSO	BSO
niet akkoord	Col %	8,8%	10,5%	18,2%
tussen beide	Col %	32,4%	47,4%	50,0%
akkoord	Col %	41,2%	39,5%	31,8%
helemaal akkoord	Col %	17,6%	2,6%	

OP

Er bestaat hierover behoorlijk wat twijfel. In het BSO gelooft 50% erin.

		Onderwijsvorm		
		ASO	TSO	BSO
helemaal niet akkoord	Col %	8,3%	12,5%	12,5%
niet akkoord	Col %	25,0%	25,0%	12,5%
tussen beide	Col %	25,0%	18,8%	25,0%
akkoord	Col %	33,3%	37,5%	50,0%
helemaal akkoord	Col %	8,3%	6,3%	

Vraag 10: Inspraak en medebeslissing bevorderen in belangrijke mate een positief sociaal klimaat in de klassen en de school. Ook probleemgedrag vermindert erdoor.

Directie

Twee op drie verwachten een positief sociaal klimaat en minder probleemgedrag.

	Col %
tussen beide	33,3%
akkoord	50,0%
helemaal akkoord	16,7%

Leerkrachten

Ruim 60% van alle leerkrachten is het hier volmondig mee eens.

		Richting		
		ASO	TSO	BSO
niet akkoord	Col %	9,1%	8,1%	4,5%
tussen beide	Col %	24,2%	29,7%	31,8%
akkoord	Col %	42,4%	51,4%	59,1%
helemaal akkoord	Col %	24,2%	10,8%	4,5%

OP

Vier op vijf OP-mensen verwacht een positief sociaal klimaat en minder probleemgedrag. Eén op vijf verwacht terzake geen invloed.

		Onderwijsvorm		
		ASO	TSO	BSO
niet akkoord	Col %	16,7%	18,8%	12,5%
tussen beide	Col %	41,7%	37,5%	25,0%
akkoord	Col %	33,3%	37,5%	62,5%
helemaal akkoord	Col %	8,3%	6,3%	

Vraag 11: Vooraleer leerlingen inspraak krijgen, zouden eerst de personeelsleden voldoende hun zeg moeten hebben in het schoolbeleid.

Directie

Erg verdeelde visies!

	Col %
niet akkoord	50,0%
tussen beide	16,7%
akkoord	33,3%

Leerkrachten

Een pijnpunt voor ruim drie kwart van alle leerkrachten, al meent 15 tot 20% dat het ene het andere niet hoeft uit te sluiten.

		Richting		
		ASO	TSO	BSO
niet akkoord	Col %	2,9%		
tussen beide	Col %	14,7%	18,4%	18,2%
akkoord	Col %	38,2%	55,3%	54,5%
helemaal akkoord	Col %	44,1%	26,3%	27,3%

OP

Een teer punt voor 50% tot 66% van de OP'ers!

		Onderwijsvorm		
		ASO	TSO	BSO
helemaal niet akkoord	Col %	8,3%	12,5%	12,5%
tussen beide	Col %	25,0%	25,0%	37,5%
akkoord	Col %	25,0%	25,0%	25,0%
helemaal akkoord	Col %	41,7%	37,5%	25,0%

Vraag 12: Leerlingen beschikken dikwijls niet over de noodzakelijke vaardigheden om inspraak zinvol te maken.

Directie

Dit is duidelijk een bekommernis van de directieleden (83,3% tot 100%). Het participatiedecreet voorziet dan ook niet toevallig in ondersteuning van het participatiegebeuren.

	Col %
tussen beide	16,7%
akkoord	83,3%

Leerkrachten

Leerkrachten zien hier duidelijk een probleem, maar geven tegelijk aan dat dit geen excuus voor het weigeren van inspraak kan zijn. In het BSO is de twijfel over de vaardigheid van de leerlingen het grootst (54,6%).

		Richting		
		ASO	TSO	BSO
niet akkoord	Col %	26,5%	26,3%	18,2%
tussen beide	Col %	32,4%	34,2%	27,3%
akkoord	Col %	38,2%	31,6%	36,4%
helemaal akkoord	Col %	2,9%	7,9%	18,2%

OP

In het BSO (42,9%) en TSO (46,7%) gelooft men veel meer in de inspraakvaardigheden van leerlingen dan in het ASO (36,4% believers, 45,5% non-believers). Is er een verband met de leeftijd van de leerlingen?

		Onderwijsvorm		
		ASO	TSO	BSO
helemaal niet akkoord	Col %		6,7%	14,3%
niet akkoord	Col %	36,4%	40,0%	28,6%
tussen beide	Col %	18,2%	20,0%	28,6%
akkoord	Col %	45,5%	33,3%	28,6%

Vraag 13: In de grond is in deze school/SG het meeste reeds voorbereid of geregeld, zodat aan formele inspraak van leerlingen geen behoefte bestaat.

Directie

Slechts twee directieleden op zes vinden participatie van leerlingen echt een meerwaarde hebben voor de school/SG. De anderen wachten af of vinden dat participatie niet de moeite loont.

	Col %
niet akkoord	33,3%
tussen beide	50,0%
akkoord	16,7%

Leerkrachten

ASO- en TSO-leerkrachten signaleren een duidelijke behoefte aan formele inspraak (35 à 40%). De cijfers voor BSO liggen opvallend lager, maar gaan toch naar de 20% leerkrachten die vinden dat ook BSO-leerlingen behoefte hebben aan een vorm van formele inspraak.

Een 30 à 40% van de leerkrachten uit alle onderwijsvormen zijn van mening dat leerlingeninspraak geen meerwaarde biedt aan de school of de SG.

		Richting		
		ASO	TSO	BSO
helemaal niet akkoord	Col %	9,1%	13,9%	4,8%
niet akkoord	Col %	30,3%	25,0%	14,3%
tussen beide	Col %	30,3%	33,3%	42,9%
akkoord	Col %	27,3%	27,8%	38,1%
helemaal akkoord	Col %	3,0%		

OP

Hetzelfde plaatje: het OP in het ASO is geneigd de boot af te houden, terwijl in TSO en vooral BSO veel meer OP'ers een rol weggelegd zien voor de leerlingen.

		Onderwijsvorm		
		ASO	TSO	BSO
helemaal niet akkoord	Col %		6,7%	14,3%
niet akkoord	Col %	27,3%	26,7%	28,6%
tussen beide	Col %	36,4%	40,0%	42,9%
akkoord	Col %	36,4%	26,7%	14,3%

Vraag 14: Leerlingen uit de eerste graad hebben evenveel recht op inspraak als oudere leerlingen.

Directie

Een overtuigd ja, al is er ook één dissonant.

	Col %
niet akkoord	16,7%
akkoord	33,3%
helemaal akkoord	50,0%

Leerkrachten

Vooraf TSO-leerkrachten wijzen in groten getale (65,8%) op het belang van inspraak voor de eerstegraadsleerlingen. In ASO en BSO is men het hier grotendeels mee eens, al heeft één op vijf in ASO en één op vier in BSO toch zijn twijfels.

		Richting		
		ASO	TSO	BSO
helemaal niet akkoord	Col %	2,9%	2,6%	4,5%
niet akkoord	Col %	17,6%	13,2%	22,7%
tussen beide	Col %	23,5%	18,4%	13,6%
akkoord	Col %	32,4%	39,5%	36,4%
helemaal akkoord	Col %	23,5%	26,3%	22,7%

OP

Ja voor het BSO (75%), ja maar voor het TSO (12,5% niet akkoord) en ja met veel twijfel voor het ASO (25% tot 50%).

		Onderwijsvorm		
		ASO	TSO	BSO
niet akkoord	Col %	25,0%	12,5%	
tussen beide	Col %	25,0%	18,8%	25,0%
akkoord	Col %	33,3%	43,8%	50,0%
helemaal akkoord	Col %	16,7%	25,0%	25,0%

Conclusie bij thema 2 : wenselijkheid van leerlingeninspraak

De helft van de leerkrachten en de directieleden en een kwart van de OP-mensen vragen zich af of participatie aan beslissingen wel de moeite loont. Zij associëren dit niet met een **leerproces**. De andere helft gelooft daar wel in. OP-mensen die met BSO-leerlingen te maken hebben, geven zelfs met 37,5% uitdrukkelijk aan dat leerlingenparticipatie zinvol is. In het TSO en ASO gaat het om respectievelijk 18% en 8%.

Welke voordelen zou participatie kunnen hebben voor de school?

Drie kwart van de respondenten van directie, leerkrachten en OP menen dat leerlingen de **schoolregels** makkelijker zullen accepteren als zij er inspraak in hebben.

Ruim de helft van de leerkrachten en van het BSO-OP verwacht ook een positief effect op de **studiemotivering**.

Bij de directie gaat het om één op drie.

80% OP-mensen en ruim 60% bij directie en leerkrachten verwachten bovendien een **positief sociaal klimaat** en minder probleemgedrag.

Zijn leerlingen wel in staat tot zinvolle inspraak?

Dit is duidelijk een bekommernis van de directieleden (83,3% tot 100%). Het participatiedecreet voorziet dan ook niet toevallig in **ondersteuning** van het participatiegebeuren. Ook leerkrachten zien hier duidelijk een probleem, maar geven tegelijk aan dat dit geen excuus voor het weigeren van inspraak kan zijn. In het BSO is de twijfel over de vaardigheid van de leerlingen het grootst (54,6%). Het OP ziet dit anders: bijna de helft ziet geen problemen in TSO en BSO, maar wel in ASO (45,5% non-believers). Is er een verband met de leeftijd van de leerlingen?

Voorals TSO-leerkrachten wijzen in groten getale (65,8%) op het belang van inspraak voor de **eerstegraadsleerlingen**. In ASO en BSO is men het hier grotendeels mee eens, al heeft één op vijf in ASO en één op vier in BSO toch zijn twijfels. De directie twijfelt; er is één overtuigd ja, maar ook één dissonant. De OP'ers zeggen ja voor het BSO (75%), ja maar voor het TSO (12,5% niet akkoord) en ja met veel twijfel voor het ASO (25% tot 50%). Goede begeleiding van leerlingen verdient dus zeker de nodige aandacht. Leerlingen moeten immers kunnen groeien in hun participatievaardigheden.

Tenslotte stellen 20% BSO- en 35% tot 40% ASO- en TSO-leerkrachten uitdrukkelijk dat formele inspraak voor hun leerlingen een meerwaarde heeft voor de SG. Bij de directeurs gaat het om twee mensen op zes.

Wensen de leerlingen zelf inspraak?

Het antwoord vinden we in de leerlingenvragenlijst, die in thema 3 wordt vergeleken met de andere vragenlijsten. In een notendop blijkt alvast dat: alle leerlingen vinden het belangrijk dat hun mening wordt gevraagd; bijna allemaal geven ze ook graag hun advies; informatie krijgen en acties kunnen ondernemen zijn uitermate belangrijk. Als het op deelname aan belangrijke beslissingen aankomt, is in de eerste graad het ASO paraat, in de tweede graad alle leerlingen, in de derde graad alle leerlingen, maar het meest van al de BSO-meisjes met maar liefst 90%.

Een leerlingenparlement wordt gevraagd door alle leerlingen behalve de jongste BSO'ers, en zelfs opvallend nadrukkelijk door de meisjes uit alle richtingen en alle graden.

THEMA 3: WAARDE/BELANG VAN DIVERSE PARTICIPATIEVORMEN

Vraag 15: Hoe belangrijk vindt u dat men naar de mening van de leerlingen vraagt?

Leerlingen

Als het aan de leerlingen ligt, ongetwijfeld belangrijk! Zo vindt 75% tot 100%.

Column %

	GRAAD1			GRAAD2			GRAAD3		
	ASO	BSO	TSO	ASO	BSO	TSO	ASO	BSO	TSO
helemaal niet belangrijk	,0	,0	6,3	,0	4,7	1,3	,0	5,0	3,3
niet belangrijk	1,0	25,0	,0	,0	4,7	4,0	,0	6,7	7,8
tussen beide	17,3	25,0	31,3	6,7	11,6	17,3	9,3	8,3	13,3
belangrijk	40,8	37,5	18,8	48,0	37,2	30,7	54,7	25,0	31,1
heel belangrijk	40,8	12,5	43,8	45,3	41,9	46,7	36,0	55,0	44,4

Directie

Voor vijf op zes is het duidelijk: de mening van leerlingen vragen zou een normale reflex moeten zijn.

	Col %
tussen beide	16,7%
belangrijk	66,7%
heel belangrijk	16,7%

Leerkrachten

Belangrijk! Daarover is iedereen het eens!

Het enthousiasme is evenwel matig bij 17% ASO-, 26% TSO- en 31% BSO-leerkrachten.

		Richting		
		ASO	TSO	BSO
tussen beide	Col %	17,6%	26,3%	31,8%
belangrijk	Col %	55,9%	50,0%	45,5%
heel belangrijk	Col %	26,5%	23,7%	22,7%

OP

Als het aan het OP ligt, moet men dit systematisch doen!

		Onderwijsvorm		
		ASO	TSO	BSO
tussen beide	Col %	8,3%	6,3%	
belangrijk	Col %	91,7%	93,8%	100,0%

Vraag 16: Hoe belangrijk vindt u het dat men het advies van de leerlingen vraagt?**Leerlingen**

Ook qua advies geven de leerlingen een onomwonden ja! De cijfers: 85% tot 100% bij alle leerlingen in alle graden, behalve bij de eerstegraads-BSO'ers; daar vindt 37,5% advies niet belangrijk.

Column %

	GRAAD1			GRAAD2			GRAAD3		
	ASO	BSO	TSO	ASO	BSO	TSO	ASO	BSO	TSO
helemaal niet belangrijk	1,0	,0	6,3	,0	2,4	2,7	,0	3,3	2,2
niet belangrijk	6,1	37,5	12,5	4,0	7,1	5,3	2,7	3,3	7,8
tussen beide	29,6	25,0	12,5	26,7	28,6	26,7	22,7	18,3	22,2
belangrijk	37,8	37,5	50,0	44,0	33,3	41,3	48,0	35,0	36,7
heel belangrijk	25,5	,0	18,8	25,3	28,6	24,0	26,7	40,0	31,1

Directie

Ook het stapje verder, namelijk het vragen van advies, mag wat vijf directieleden op zes betreft tot de normale praktijk gaan behoren!

	Col %
niet belangrijk	16,7%
belangrijk	83,3%

Leerkrachten

Een kleine helft ziet beslist geen graten in het vragen van advies aan de leerlingen. Ongeveer 15% vindt dat advies een stap te ver is. Er is geen verschil tussen de onderwijsvormen.

		Richting		
		ASO	TSO	BSO
niet belangrijk	Col %	14,7%	15,8%	13,6%
tussen beide	Col %	38,2%	39,5%	40,9%
belangrijk	Col %	32,4%	36,8%	36,4%
heel belangrijk	Col %	14,7%	7,9%	9,1%

OP

Een goed idee volgens het OP. In TSO (met 62,5%) en BSO (50%) is er iets meer aarzeling dan in het ASO (66,7%).

		Onderwijsvorm		
		ASO	TSO	BSO
niet belangrijk	Col %		6,3%	12,5%
tussen beide	Col %	33,3%	31,3%	37,5%
belangrijk	Col %	66,7%	62,5%	50,0%

Vraag 17: Hoe belangrijk vindt u het dat leerlingen informatie krijgen over wat er in de school gebeurt?

Leerlingen

90% tot 100% van alle leerlingen vinden dit belangrijk, behalve de BSO-jongens van de eerste graad (75%)!

Column %

	GRAAD1			GRAAD2			GRAAD3		
	ASO	BSO	TSO	ASO	BSO	TSO	ASO	BSO	TSO
helemaal niet belangrijk	,0	,0	,0	,0	,0	,0	1,3	1,7	3,3
niet belangrijk	2,0	25,0	,0	,0	2,3	2,7	,0	5,0	4,4
tussen beide	11,2	25,0	18,8	12,0	18,6	10,7	10,7	16,7	12,2
belangrijk	34,7	25,0	50,0	38,7	37,2	34,7	48,0	40,0	35,6
heel belangrijk	52,0	25,0	31,3	49,3	41,9	52,0	40,0	36,7	44,4

En krijgen de leerlingen ook voldoende informatie?

In de eerste graad zijn de TSO-jongens (76,4%) en de ASO-meisjes (69,5%) erg tevreden met de informatiedoorstroming, de BSO-jongens niet (25%).

In graad twee vallen er zowel positieve als negatieve resultaten te rapen.

Ook in de derde graad zijn de meningen verdeeld. De TSO-jongens (45% tot 76,7%) ervaren een tekort aan informatie.

Column %

	GRAAD1			GRAAD2			GRAAD3		
	ASO	BSO	TSO	ASO	BSO	TSO	ASO	BSO	TSO
helemaal niet akkoord	2,0	25,0	,0	4,0	14,0	11,8	5,3	11,5	18,9
niet akkoord	6,1	50,0	5,9	17,3	27,9	21,1	22,7	29,5	23,3
tussen beide	31,6	,0	17,6	41,3	25,6	25,0	25,3	26,2	27,8
akkoord	38,8	12,5	52,9	33,3	27,9	31,6	34,7	21,3	24,4
helemaal akkoord	21,4	12,5	23,5	4,0	4,7	10,5	12,0	11,5	5,6

Directie

Wie niet op de hoogte is, kan niet betrokken zijn... daarover is er absolute eensgezindheid.

	Col %
belangrijk	33,3%
heel belangrijk	66,7%

Leerkrachten

Belangrijk tot zeer belangrijk! Er is hierover slechts 5% twijfel.

		Richting		
		ASO	TSO	BSO
tussen beide	Col %	5,9%	5,3%	9,1%
belangrijk	Col %	52,9%	44,7%	45,5%
heel belangrijk	Col %	41,2%	50,0%	45,5%

OP

Van het grootste belang voor alle leerlingen en zeker voor BSO'ers!

		Onderwijsvorm		
		ASO	TSO	BSO
tussen beide	Col %	8,3%	6,3%	
belangrijk	Col %	50,0%	50,0%	37,5%
Heel belangrijk	Col %	41,7%	43,8%	62,5%

Vraag 18: Hoe belangrijk vindt u het dat leerlingen acties en activiteiten kunnen organiseren?**Leerlingen**

Dit is belangrijk tot heel belangrijk voor meer dan 80% van alle leerlingen!

Column %

	GRAAD1			GRAAD2			GRAAD3		
	ASO	BSO	TSO	ASO	BSO	TSO	ASO	BSO	TSO
helemaal niet belangrijk	,0	,0	,0	,0	,0	,0	1,3	,0	2,2
niet belangrijk	2,0	14,3	6,3	2,7	11,6	2,7	,0	1,7	4,4
tussen beide	19,4	28,6	18,8	17,3	20,9	14,7	22,7	23,3	24,4
belangrijk	37,8	28,6	31,3	48,0	18,6	38,7	57,3	31,7	32,2
heel belangrijk	40,8	28,6	43,8	32,0	48,8	44,0	18,7	43,3	36,7

Geloven leerlingen erin dat ze iets kunnen bereiken/organiseren?

Die van de eerste graad geloven er duidelijk in, en dat min of meer unaniem.

Ook de tweede graad is enthousiast, op de BSO-meisjes na.

In de derde graad geloven de ASO'ers er meer in dan de anderen, maar de algemene teneur blijft positief.

Column %	GRAAD1			GRAAD2			GRAAD3		
	ASO	BSO	TSO	ASO	BSO	TSO	ASO	BSO	TSO
helemaal niet akkoord	3,1	,0	,0	4,0	14,0	2,6	2,7	14,8	7,9
niet akkoord	12,2	37,5	5,9	16,0	20,9	17,1	8,1	13,1	27,0
tussen beide	28,6	12,5	17,6	33,3	37,2	47,4	33,8	32,8	38,2
akkoord	37,8	37,5	47,1	36,0	25,6	26,3	50,0	31,1	18,0
helemaal akkoord	18,4	12,5	29,4	10,7	2,3	6,6	5,4	8,2	9,0

Directie

Leerlingen... kom op met jullie initiatieven!

	Col %
belangrijk	66,7%
heel belangrijk	33,3%

Leerkrachten

Eigen initiatief van leerlingen wordt door ieder op prijs gesteld, al stelt 15% in ASO en TSO, 22% in het BSO zich toch afwachtend op.

		Richting		
		ASO	TSO	BSO
tussen beide	Col %	14,7%	15,8%	22,7%
belangrijk	Col %	61,8%	57,9%	68,2%
heel belangrijk	Col %	23,5%	26,3%	9,1%

OP

Leerlingen, opgelet, het OP ziet jullie graag in actie! (87,5% tot 100%)

		Onderwijsvorm		
		ASO	TSO	BSO
tussen beide	Col %	8,3%	12,5%	12,5%
belangrijk	Col %	50,0%	50,0%	62,5%
Heel belangrijk	Col %	41,7%	37,5%	25,0%

Vraag 19: Hoe belangrijk vindt u het dat leerlingen aan belangrijke beslissingen kunnen deelnemen?

Leerlingen

ASO'ers vragen hier al naar in de eerste graad. Vanaf de tweede graad zijn alle leerlingen vragende partij. De BSO'ers van de derde graad staan hier op kop met meer dan 90%.

Column %	GRAAD1			GRAAD2			GRAAD3		
	ASO	BSO	TSO	ASO	BSO	TSO	ASO	BSO	TSO
helemaal niet belangrijk	1,0	12,5	6,3	,0	2,3	,0	,0	3,3	3,3
niet belangrijk	6,1	25,0	12,5	4,0	11,6	2,7	1,3	5,0	6,7
tussen beide	27,6	50,0	18,8	33,3	25,6	29,3	24,0	20,0	27,8
belangrijk	37,8	12,5	25,0	36,0	34,9	40,0	45,3	26,7	28,9
heel belangrijk	27,6	,0	37,5	26,7	25,6	28,0	29,3	45,0	33,3

Directie

Belangrijk dus, weliswaar met enige aarzeling en reserve (twee op zes).

	Col %
tussen beide	33,3%
belangrijk	50,0%
heel belangrijk	16,7%

Leerkrachten

40% van de leerkrachten twijfelt, 40% tot bijna 60% is voor.

De reserve is veruit het grootst ten aanzien van BSO-leerlingen. Een op vijf BSO-leerkrachten vinden inspraak bij belangrijke beslissingen niet belangrijk voor hun leerlingen.

		Richting		
		ASO	TSO	BSO
niet belangrijk	Col %	6,1%	5,4%	18,2%
tussen beide	Col %	36,4%	43,2%	40,9%
belangrijk	Col %	39,4%	37,8%	36,4%
heel belangrijk	Col %	18,2%	13,5%	4,5%

OP

Als het aan het OP ligt, zijn leerlingen ook welkom bij de grotere beslissingen. In het BSO vindt men dat voor 100%.

		Onderwijsvorm		
		ASO	TSO	BSO
niet belangrijk	Col %	8,3%	6,3%	
tussen beide	Col %	33,3%	31,3%	25,0%
belangrijk	Col %	58,3%	62,5%	75,0%

Vraag 20: Hoe belangrijk vindt u het dat er een leerlingenraad/parlement is?**Leerlingen**

In de eerste graad aarzelen alleen de BSO'ers.

In de tweede en derde graad wensen alle leerlingen een leerlingenparlement. De meisjes dringen hier het sterkst op aan, en dat in alle richtingen.

Column %	GRAAD1			GRAAD2			GRAAD3		
	ASO	BSO	TSO	ASO	BSO	TSO	ASO	BSO	TSO
helemaal niet belangrijk	6,1	25,0	,0	4,0	11,6	8,0	1,3	20,0	5,6
niet belangrijk	12,2	37,5	12,5	5,3	16,3	13,3	4,0	10,0	10,0
tussen beide	26,5	25,0	18,8	26,7	30,2	40,0	21,3	30,0	24,4
belangrijk	24,5	12,5	37,5	32,0	14,0	22,7	37,3	16,7	36,7
heel belangrijk	30,6	,0	31,3	32,0	27,9	16,0	36,0	23,3	23,3

Directie

Het directieteam is vragende partij voor de volle 100%!

	Col %
belangrijk	66,7%
heel belangrijk	33,3%

Leerkrachten

ASO-leerkrachten staan onverdeeld positief ten aanzien van het leerlingenparlement; TSO-mensen zijn ietsje gereserveerder en BSO-mensen op hun beurt weer iets gereserveerder.

Toch spreekt 70 tot 88% van de leerkrachten zich uit voor een leerlingenparlement, een signaal voor alle scholen om er een op te richten!

		Richting		
		ASO	TSO	BSO
niet belangrijk	Col %		2,6%	9,1%
tussen beide	Col %	11,8%	15,8%	22,7%
belangrijk	Col %	55,9%	55,3%	50,0%
heel belangrijk	Col %	32,4%	26,3%	18,2%

OP

Het OP is unaniem vóór leerlingenraden. Uit het BSO klinkt een dringende oproep (87,5%) om er één op te starten.

		Onderwijsvorm		
		ASO	TSO	BSO
tussen beide	Col %	25,0%	25,0%	12,5%
belangrijk	Col %	50,0%	50,0%	50,0%
Heel belangrijk	Col %	25,0%	25,0%	37,5%

Conclusie bij thema 3 : waarde/belang van diverse participatievormen

Is het belangrijk dat men naar de **mening** van leerlingen vraagt?

Als het aan de leerlingen ligt, ongetwijfeld. Zo vindt 75% tot 100%.

Ook voor vijf op zes directieleden en leerkrachten is het duidelijk: de mening van leerlingen vragen zou een normale reflex moeten zijn. Als het aan het OP ligt, moet men dit systematisch doen.

Ook het stapje verder, namelijk het vragen van **advies**, mag wat vijf directieleden op zes betreft tot de normale praktijk gaan behoren! De leerlingen geven een onomwonden ja! De cijfers: 85% tot 100% bij alle leerlingen in alle graden, uitgezonderd de eerste graad BSO. De OP'ers volgen met 66,7% in ASO, 62,5% in TSO en 50% in BSO.

Een kleine helft van de leerkrachten ziet advies vragen aan leerlingen zitten. Voor ongeveer 15% is dit echter een stap te ver.

Moeten leerlingen **informatie** hebben over wat op school gebeurt?

Hierover lijkt nergens twijfel te bestaan.

En krijgen de leerlingen ook voldoende informatie?

In de eerste graad zijn de TSO-jongens (76,4%) en de ASO-meisjes (69,5%) erg tevreden met de informatiedoorstroming, de BSO-jongens niet (25%). Ook in de tweede en derde graad zijn de meningen verdeeld. De TSO-jongens (45% tot 76,7%) ervaren een tekort aan informatie.

De informatiedoorstroming naar de leerlingen toe moet m.a.w. een punt zijn van bijzondere aandacht.

Is het belangrijk dat leerlingen **acties en activiteiten** kunnen organiseren?

Iedereen stelt blijkbaar zulk initiatief van leerlingen op prijs.

Geloven leerlingen er ook in dat ze iets kunnen bereiken/organiseren?

Die van de eerste graad geloven er duidelijk in, en dat min of meer unaniem. Ook de tweede graad is enthousiast, op de BSO-meisjes na. In de derde graad geloven de ASO'ers er meer in dan de anderen, maar de algemene tenor blijft positief!

Moeten leerlingen kunnen deelnemen aan belangrijke beslissingen?

ASO-leerlingen vragen hier al naar in de eerste graad. Vanaf de tweede graad zijn alle leerlingen vragende partij. De BSO'ers staan in de derde graad op kop met meer dan 90%!

Als het aan het OP ligt, zijn leerlingen ook welkom bij de grotere beslissingen. In het BSO vindt men dat voor 100%.

Bij de directie is er enige aarzeling en reserve (twee op zes). Bij de leerkrachten twijfelt 40%; 40% tot bijna 60% is voor. De negatieve stem is met 20% het sterkst in het BSO.

Is een leerlingenparlement belangrijk?

In de eerste graad aarzelen alleen de BSO'ers. In de tweede en derde graad wensen alle leerlingen een leerlingenparlement. De meisjes dringen hier het sterkst op aan, en dat in alle richtingen.

Het directieteam is vragende partij voor de volle 100%!

ASO-leerkrachten staan onverdeeld positief ten aanzien van het leerlingenparlement; TSO-leraars zijn ietsje gereserveerder en BSO-leraars op hun beurt weer iets gereserveerder.

Toch spreekt 70 tot 88% van de leerkrachten zich uit voor een leerlingenparlement, een signaal voor alle scholen om er een op te richten.

Het OP is unaniem vóór leerlingenraden. Uit het BSO klinkt een dringende oproep (87,5%) om er één op te starten.

THEMA 4: WERKING LEERLINGENPARLEMENT**Vraag 21: Het leerlingenparlement bereikt goede resultaten.****Leerlingen**

In de eerste graad zijn de meningen verdeeld over de resultaten van het leerlingenparlement. De BSO'ers zijn behoorlijk negatief (62,5%), de TSO-jongens veelal positief (58,8%).

De tweede graad is pessimistischer, met de BSO-meisjes op kop (33,3% tot 100%).

In de derde graad gelooft BSO niet in de zaak (62,5% tot 76,1%) – begrijpelijk als er in één BSO-TSO-school geen leerlingenparlement is -, TSO en ASO wel (20% tot 37%), maar laaiend enthousiasme is er niet.

Per school en per graad bekeken, halen meer dan 25% positieve antwoorden: AC3(29,3%), TAI1(44%), URSBB2(25,4%), URSBB3(29,7%), URSES (30%).

Scoren meer dan 25% negatieve resultaten: AC2(48,5%), AC3(41,4%), TAI1(36%), TAI2(54%), TAI3(76,5%), TH2(62,6%), TH3(57,2%), URSBB2(26,8%).

Column %

	AC		ACES	TAI			TH		URS BB		URS ES
	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD1	GRAAD1	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD1
helemaal niet akkoord	18,2	14,6	2,8	16,0	28,0	45,6	43,8	28,6	13,4	2,7	10,0
niet akkoord	30,3	26,8	2,8	20,0	26,0	30,9	18,8	28,6	13,4	12,2	18,3
tussen beide	36,4	29,3	33,3	20,0	38,0	20,6	18,8	38,1	47,8	55,4	41,7
akkoord	15,2	19,5	30,6	32,0	8,0	2,9	6,3		22,4	27,0	23,3
helemaal akkoord		9,8	30,6	12,0			12,5	4,8	3,0	2,7	6,7

Directie

Waar er een leerlingenparlement is - in de school van één van de zes respondenten is er nog geen leerlingenraad - lijkt de directie behoorlijk tevreden over het resultaat.(80% tot 100%).

	Col %
tussen beide	20,0%
akkoord	80,0%

Leerkrachten

In het ASO en TSO is één leerkracht op vier tevreden over de resultaten van het leerlingenparlement; één op vijf vindt dat het beter kan; in het BSO gaat het zelfs om meer dan 40% van de respondenten die te weinig resultaten rapporteren of - allicht - geen resultaat bij gebrek aan een leerlingenparlement.

		Richting		
		ASO	TSO	BSO
helemaal niet akkoord	Col %	9,4%	3,4%	16,7%
niet akkoord	Col %	15,6%	13,8%	25,0%
tussen beide	Col %	50,0%	58,6%	50,0%
akkoord	Col %	21,9%	20,7%	8,3%
helemaal akkoord	Col %	3,1%	3,4%	

Vraag 22: Er is voldoende steun van leerkrachten en directie om het leerlingenparlement goed te doen werken.

Leerlingen

Grote tevredenheid signaleren we in de eerste graad TSO (70,6%), tevredenheid in de tweede en derde graad ASO (40% tot 52%) en bij de TSO-meisjes (36,8% tot 50%).

Per school en per graad bekeken, halen meer dan 25% positieve antwoorden: AC2(27,3%), AC3(29,3%), ACES (58,3%), TAI1 (56%), URSBB2 (45,4%), URSBB3 (59,2%) en URSES (37,7%).

Halen meer dan 25% negatieve antwoorden: AC2 (42,4%), TAI2 (40,8%), TAI3 (59,7%), TH2 (43,8%) en TH3 (66,6%).

Column %

	AC		AC ES	TAI			TH		URS BB		URS ES
	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD1	GRAAD1	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD1
helemaal niet akkoord	12,1	7,3		8,0	20,4	23,9	18,8	19,0	1,5		4,9
niet akkoord	30,3	12,2	8,3	16,0	20,4	35,8	25,0	47,6	15,2	8,5	14,8
tussen beide	30,3	51,2	33,3	20,0	44,9	32,8	37,5	23,8	37,9	32,4	42,6
akkoord	27,3	22,0	38,9	48,0	14,3	3,0	12,5	9,5	40,9	50,7	29,5
helemaal akkoord		7,3	19,4	8,0		4,5	6,3		4,5	8,5	8,2

Directie

Hierover bestaat grote tot zeer grote tevredenheid (60% tot 100%).

	Col %
akkoord	60,0%
helemaal akkoord	40,0%

Leerkrachten

Het TSO springt eruit aan de positieve kant (48,2%), het BSO aan de negatieve kant (25%); het ASO bengelt in het midden (37,5%).

		Richting		
		ASO	TSO	BSO
helemaal niet akkoord	Col %	6,3%	3,4%	16,7%
niet akkoord	Col %	28,1%	20,7%	33,3%
tussen beide	Col %	28,1%	27,6%	25,0%
akkoord	Col %	28,1%	37,9%	25,0%
helemaal akkoord	Col %	9,4%	10,3%	

Vraag 23: Het leerlingenparlement organiseert toffe activiteiten.**Leerlingen**

In de eerste graad TSO (64,7%) zijn ze het daar volmondig mee eens. Elders vindt men dat het beslist beter kan. In de eerste graad BSO gaat dat tot 75%.

Resultaten per school en per graad :

Haalt meer dan 25% positieve antwoorden: ACES (38,9%).

Halen meer dan 25% negatieve antwoorden: alle scholen behalve ACES.

Halen meer dan 25% extreem negatieve antwoorden: TAI2 (26,5%), TAI3 (44,8%), TH2 (37,5%) en TH3 (42,9%).

Column %

	AC		ACES	TAI			TH		URS BB		URS ES
	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD1	GRAAD1	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD1
helemaal niet akkoord	24,2	14,6	5,6	24,0	26,5	44,8	37,5	42,9	22,4	16,2	21,3
niet akkoord	21,2	31,7	11,1	12,0	46,9	29,9	25,0	14,3	34,3	41,9	39,3
tussen beide	36,4	34,1	44,4	16,0	22,4	20,9	25,0	28,6	28,4	32,4	31,1
akkoord	15,2	17,1	25,0	32,0	2,0	3,0	6,3	14,3	13,4	9,5	8,2
helemaal akkoord	3,0	2,4	13,9	16,0	2,0	1,5	6,3		1,5		

Directie

Af en toe, dus, volgens 60%. Maar dat kan echt stukken beter!(40%)

	Col %
helemaal niet akkoord	20,0%
niet akkoord	20,0%
tussen beide	60,0%

Leerkrachten

Het kan veel beter volgens zo goed als alle respondenten (78,1% tot 100%)!

	Col %	Richting		
		ASO	TSO	BSO
helemaal niet akkoord	Col %	21,9%	20,7%	33,3%
niet akkoord	Col %	37,5%	34,5%	33,3%
tussen beide	Col %	18,8%	27,6%	33,3%
akkoord	Col %	18,8%	13,8%	
helemaal akkoord	Col %	3,1%	3,4%	

Vraag 24: Het leerlingenparlement geeft genoeg informatie over hun activiteiten en beslissingen.**Leerlingen**

Blijkbaar weet niet iedereen de informatie even goed te vinden. Daarbij voelen vooral de BSO'ers zich gepasseerd (75% in tweede en derde graad). Het positiefst zijn de jongens uit de eerste graad TSO (64%) en de derde graad ASO (65%) en de meisjes van de derde graad TSO (54% tot 83%).

Per school en per graad vinden we meer dan 25% positieve antwoorden in: AC3 (34,1%), ACES (47,2%), TAI1 (48%), TH2 (26,7%), URSBB2 (25,4%) en URSBB3 (51,4%).

Meer dan 25% negatieve antwoorden noteren we in: AC2 (69,7%), TAI2 (77,6%), TAI3 (73,5%), TH2 (60%), TH3 (71,4%), URSBB2 (37,3%) en URSES (50%).

Column %

	AC		AC ES	TAI			TH		URS BB		URS ES
	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD1	GRAAD1	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD1
helemaal niet akkoord	45,5	4,9	5,6	12,0	49,0	44,1	60,0	38,1	16,4	2,7	31,7
niet akkoord	24,2	19,5	19,4	12,0	28,6	29,4		33,3	20,9	13,5	18,3
tussen beide	24,2	41,5	27,8	28,0	22,4	17,6	13,3	23,8	37,3	32,4	33,3
akkoord	6,1	14,6	27,8	40,0		7,4	6,7	4,8	16,4	44,6	8,3
helemaal akkoord		19,5	19,4	8,0		1,5	20,0		9,0	6,8	8,3

Directie

Ook de communicatie is voor verbetering vatbaar volgens 20% tot 80% van de directieleden. Werk aan de winkel!

	Col %
niet akkoord	20,0%
tussen beide	60,0%
akkoord	20,0%

Leerkrachten

De communicatie door de leden van het leerlingenparlement kan beter. Dat meent 60% tot 75% van de leerkrachten.

		Richting		
		ASO	TSO	BSO
helemaal niet akkoord	Col %	3,1%	3,4%	8,3%
niet akkoord	Col %	28,1%	27,6%	16,7%
tussen beide	Col %	28,1%	24,1%	58,3%
akkoord	Col %	34,4%	37,9%	16,7%
helemaal akkoord	Col %	6,3%	6,9%	

Vraag 25: De meeste leerlingen zijn onverschillig tegenover de werking van het leerlingenparlement.

Leerlingen

Het was te verwachten dat vele leerlingen de onverschilligheid van medeleerlingen tegenover het leerlingenparlement zouden betreuren. Dat gebeurt inderdaad.

Daarnaast komt er met name uit het BSO een sterk signaal dat ze wél geïnteresseerd zijn en dus vermoedelijk ook gemotiveerd om mee te doen (25% eerste graad, 33% tweedegraadsmeisjes, 40,9% derdegraadsjongens).

Per school en per graad:

In alle scholen zijn meer dan een kwart van de leerlingen het hier spijtig genoeg mee eens. De situatie is alarmerend (meer dan 40%) in AC2 (81,8%), AC3 (41%), ACES (52,4%), URSBB2 (40,9%) en URSBB3 (46%). Positieve antwoorden (meer dan 25% niet akkoord) komen uit TAI3 (38,8%), TH2 (43,8%), TH3 (33,4%) en URSES (30%).

Column %

	AC		AC ES	TAI			TH		URS BB		URS ES
	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD1	GRAAD1	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD1
helemaal niet akkoord	3,0	4,9	2,8	4,0	10,0	20,9	43,8	4,8	4,5	2,7	8,3
niet akkoord	6,1	4,9	2,8	20,0	14,0	17,9		28,6	4,5	12,2	21,7
tussen beide	9,1	51,2	41,7	44,0	36,0	37,3	31,3	38,1	50,0	39,2	35,0
akkoord	51,5	31,7	8,3	24,0	28,0	19,4	18,8	4,8	33,3	36,5	16,7
helemaal akkoord	30,3	7,3	44,4	8,0	12,0	4,5	6,3	23,8	7,6	9,5	18,3

Directie

Leerlingen, betoon a.u.b. wat meer enthousiasme voor uw eigen parlement!
Zo denken de directies erover (40% tot 60%).

	Col %
niet akkoord	40,0%
tussen beide	20,0%
akkoord	40,0%

Leerkrachten

Alle tot bijna alle leerkrachten rapporteren een lauwe belangstelling.

		Richting		
		ASO	TSO	BSO
helemaal niet akkoord	Col %	3,1%		
niet akkoord	Col %	9,4%	10,3%	
tussen beide	Col %	34,4%	31,0%	25,0%
akkoord	Col %	43,8%	41,4%	41,7%
helemaal akkoord	Col %	9,4%	17,2%	33,3%

Vraag 26: Het leerlingenparlement heeft niets te zeggen.

Leerlingen

Naarmate leerlingen ouder worden (17,3% tot 20,8% believers in de derde graad), blijken ze minder tevreden over de inspraak die ze kunnen krijgen. De eerste (41% tot 73,5% believers) en tweede graad (19% tot 75% believers) zijn hierover minder pessimistisch.

Zijn het met de stelling eens (>25%): de leerlingen van AC3 (51,2%), TAI2 (34%), TAI3 (43,4%), TH2 (31,3%) en TH3 (42,9%).

Zijn het daar niet mee eens (>25%): AC2 (27,3%), ACES (83,3%), TAI1 (44%), TAI3 (31,9%), TH2 (37,6%), URSBB2 (52,2%), URSBB3 (47,3%) en URSES (55,8%).

Column %

	AC		ACES	TAI			TH		URS BB		URS ES
	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD1	GRAAD1	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD1
bestaat niet	3,0								1,5		
helemaal niet akkoord	18,2	7,3	47,2	20,0	12,0	20,3	31,3	4,8	16,4	14,9	19,7
niet akkoord	9,1	12,2	36,1	24,0	10,0	11,6	6,3	14,3	35,8	32,4	36,1
tussen beide	48,5	29,3	13,9	32,0	44,0	24,6	31,3	38,1	26,9	32,4	31,1
akkoord	18,2	31,7	2,8	20,0	12,0	18,8	6,3	14,3	10,4	14,9	4,9
helemaal akkoord	3,0	19,5		4,0	22,0	24,6	25,0	28,6	9,0	5,4	8,2

Directie

60% van de directieleden meent dat dit min of meer met de realiteit overeenkomt.

Toch vindt ook 40% dat het leerlingenparlement reden van bestaan heeft en invloed heeft of op zijn minst kan hebben.

	Col %
helemaal niet akkoord	20,0%
niet akkoord	20,0%
tussen beide	40,0%
akkoord	20,0%

Leerkrachten

Het tere punt... aan sceptici geen gebrek!

Van de andere kant vinden TSO-(46%), ASO-(40%) en ook BSO-(36%) leerkrachten dat het leerlingenparlement een verschil maakt of kan maken.

		Richting		
		ASO	TSO	BSO
helemaal niet akkoord	Col %	6,3%	3,6%	
niet akkoord	Col %	34,4%	42,9%	36,4%
tussen beide	Col %	25,0%	25,0%	36,4%
akkoord	Col %	28,1%	25,0%	18,2%
helemaal akkoord	Col %	6,3%	3,6%	9,1%

Conclusie bij thema 4 : werking van het leerlingenparlement

Behaalt het leerlingenparlement goede **resultaten**?

De resultaten van het leerlingenparlement worden positief ingeschat door de TSO1-jongens (58,8%); negatief door BSO1 (62,5%), BSO2 en BSO3 (geen parlement).

Per school en per graad bekeken, halen meer dan 25% positieve antwoorden: AC3(29,3%), TAI1(44%), URSBB2(25,4%), URSBB3(29,7%), URSES (30%).

Scoren meer dan 25% negatieve resultaten: AC2(48,5%), AC3(41,4%), TAI1(36%), TAI2(54%), TAI3(76,5%), TH2(62,6%), TH3(57,2%), URSBB2(26,8%).

De directieleden lijken behoorlijk tevreden met 80% tot 100%.

In het ASO en TSO is één leerkracht op vier tevreden over de resultaten van het leerlingenparlement; één op vijf vindt dat het beter kan; in het BSO gaat het zelfs om meer dan 40% van de respondenten die te weinig resultaten rapporteren of - allicht - geen resultaat bij gebrek aan een leerlingenparlement.

Worden de leerlingenraden **behoorlijk ondersteund**?

Grote tevredenheid signaleren we in de eerste graad TSO (70,6%), tevredenheid in de tweede en derde graad ASO (40% tot 52%) en bij de TSO-meisjes (36,8% tot 50%).

Per school en per graad bekeken, halen meer dan 25% positieve antwoorden: AC2(27,3%), AC3(29,3%), ACES (58,3%), TAI1 (56%), URSBB2 (45,4%), URSBB3 (59,2%) en URSES (37,7%).

Halen meer dan 25% negatieve antwoorden: AC2 (42,4%), TAI2 (40,8%), TAI3 (59,7%), TH2 (43,8%) en TH3 (66,6%).

Bij de directie bestaat grote tot zeer grote tevredenheid (60% tot 100%) over de ondersteuning.

Bij de leerkrachten springt TSO eruit aan de positieve kant (48,2%), het BSO aan de negatieve kant (25%); het ASO bengelt in het midden (37,5%).

Organiseert het leerlingenparlement toffe activiteiten?

In de eerste graad TSO (64,7%) zijn ze het daar volmondig mee eens. Elders vindt men dat het echt beter kan. Haalt meer dan 25% positieve antwoorden: ACES (38,9%).

Halen meer dan 25% negatieve antwoorden: alle scholen behalve ACES.

Halen meer dan 25% extreem negatieve antwoorden: TAI2 (26,5%), TAI3 (44,8%), TH2 (37,5%) en TH3 (42,9%).

Volgens de directie gebeurt dat af en toe (60%), maar het kan echt stukken beter! (40%)

Ook volgens zo goed als alle leerkrachten kan het veel beter (78,1% tot 100%)!

Geeft het leerlingenparlement **genoeg informatie** over zijn werking en resultaten?

Blijkbaar weten niet alle leerlingen de informatie even goed te vinden. Daarbij voelen vooral de BSO'ers zich gepasseerd (75% in tweede en derde graad). Het positiefst zijn de jongens uit de eerste graad TSO (64%) en de derde graad ASO (65%) en de meisjes van de derde graad TSO (54% tot 83%).

Per school en per graad vinden we meer dan 25% positieve antwoorden in: AC3 (34,1%), ACES (47,2%), TAI1 (48%), TH2 (26,7%), URSBB2 (25,4%) en URSBB3 (51,4%).

Meer dan 25% negatieve antwoorden noteren we in: AC2 (69,7%), TAI2 (77,6%), TAI3 (73,5%), TH2 (60%), TH3 (71,4%), URSBB2 (37,3%) en URSES (50%).

Ook volgens 20% tot 80% van de directieleden en 60% tot 75% van de leerkrachten is de communicatie voor verbetering vatbaar. Werk aan de winkel, dus!

Zijn de meeste leerlingen niet **onverschillig tegenover het leerlingenparlement**?

Het was te verwachten dat vele leerlingen de onverschilligheid van medeleerlingen tegenover het leerlingenparlement zouden betreuren. Dat gebeurt inderdaad door meer dan een kwart van de leerlingen. De situatie is alarmerend (meer dan 40%) in AC2 (81,8%), AC3 (41%), ACES (52,4%), URSBB2 (40,9%) en URSBB3 (46%). Positieve antwoorden (meer dan 25% niet akkoord) komen uit TAI3 (38,8%), TH2 (43,8%), TH3 (33,4%) en URSES (30%). Vooral uit het BSO klinkt daar een sterk signaal dat ze wél geïnteresseerd zijn en dus vermoedelijk ook gemotiveerd om mee te doen: 25% eerste graad, 33% tweedegraadsmeisjes, 40,9% derdegraadsjongens.

De directieleden (40% tot 60%) en de leerkrachten rapporteren beiden een lauwe belangstelling.

Heeft het leerlingenparlement **niets te zeggen**?

Naarmate leerlingen ouder worden, blijken ze minder tevreden over de inspraak die ze kunnen krijgen via het leerlingenparlement. De eerste graad telt 41% tot 73,5% believers, de tweede 19% tot 75%; in de derde graad zijn ze nog met 17,3% tot 20,8%.

Zijn het met de stelling eens (>25%): de leerlingen van AC3 (51,2%), TAI2 (34%), TAI3 (43,4%), TH2 (31,3%) en TH3 (42,9%).

Zijn het daar niet mee eens (>25%): AC2 (27,3%), ACES (83,3%), TAI1 (44%), TAI3 (31,9%), TH2 (37,6%), URSBB2 (52,2%), URSBB3 (47,3%) en URSES (55,8%).

Bij de directieleden meent 40% dat het leerlingenparlement reden van bestaan heeft en invloed heeft of op zijn minst kan hebben.

Bij de leerkrachten meent in TSO 46%, in ASO 40% en in BSO 36% dat het leerlingenparlement een verschil maakt of kan maken.

THEMA 5: INSPRAAKDOMEINEN

Vraag 27: Hoe wordt het best beslist over het schoolreglement?

Leerlingen

Vooraf in de derde graad wensen leerlingen effectieve inspraak ook in het schoolreglement. Leerlingen blijven daarbij realistisch: ze willen duidelijke informatie en ook meebeslissen; naar autonome beslissingsbevoegdheid taalt haast niemand.

	GRAAD1	GRAAD2	GRAAD3
	%	%	%
zonder leerlingen in te lichten	27,6%	40,6%	31,5%
eerst beslissen dan informeren	41,5%	47,4%	40,1%
eerst mening vragen dan beslissen	16,3%	6,8%	18,5%
samen met leerlingen beslissen	9,8%	3,6%	9,0%
leerlingen beslissen autonoom	4,9%	1,6%	,9%

	ASO	BSO	TSO
	%	%	%
zonder leerlingen in te lichten	28,3%	50,5%	31,5%
eerst beslissen dan informeren	48,2%	30,3%	43,6%
eerst mening vragen dan beslissen	13,8%	12,8%	14,4%
samen met leerlingen beslissen	7,7%	3,7%	8,8%
leerlingen beslissen autonoom	2,0%	2,8%	1,7%

Directie

De helft van de directieleden meent dat leerlingen hun mening mogen geven; de andere helft is van oordeel dat leerlingen alleen dienen te weten wat het reglement voorschrijft.

	Col %
leerlingen na afloop geïnformeerd	50,0%
mening van leerlingen gevraagd	50,0%

Leerkrachten

Inzake het schoolreglement is de overlegcultuur ver zoek.

20% van de leerkrachten meent zelfs dat leerlingen niet hoeven te worden ingelicht over het schoolreglement.

		Richting		
		ASO	TSO	BSO
zonder leerlingen in te lichten	Col %	18,2%	16,2%	22,7%
leerlingen na afloop	Col %	60,6%	62,2%	59,1%
mening van	Col %	18,2%	18,9%	18,2%
samen met	Col %	3,0%	2,7%	

OP

Ongeveer de helft van de OP'ers vindt dat de leerlingen op zijn minst geraadpleegd moeten worden. Toch wenst vooral in het BSO ruim een kwart het schoolreglement in te voeren zonder zelfs de leerlingen op de hoogte te brengen!

		Onderwijsvorm		
		ASO	TSO	BSO
zonder leerlingen in te lichten	Col %	8,3%	13,3%	28,6%
leerlingen na afloop	Col %	41,7%	40,0%	28,6%
mening van	Col %	50,0%	46,7%	42,9%

Vraag 28: Hoe wordt het best beslist over de leefregels op school?

Leerlingen

	GRAAD1	GRAAD2	GRAAD3
	%	%	%
zonder leerlingen in te lichten	25,4%	39,3%	30,7%
eerst beslissen dan informeren	45,9%	46,6%	39,6%
eerst mening vragen dan beslissen	13,1%	8,4%	15,1%
samen met leerlingen beslissen	9,8%	3,7%	12,9%
leerlingen beslissen autonoom	5,7%	2,1%	1,8%

	ASO	BSO	TSO
	%	%	%
zonder leerlingen in te lichten	25,4%	51,8%	30,6%
eerst beslissen dan informeren	50,8%	30,0%	41,7%
eerst mening vragen dan beslissen	10,9%	9,1%	16,1%
samen met leerlingen beslissen	10,5%	4,5%	9,4%
leerlingen beslissen autonoom	2,4%	4,5%	2,2%

Een grote groep leerlingen (14%-29,8%) wenst gehoord te worden vooraleer leerkrachten en directie beslissingen nemen.

Directie

Als het over de leefregels gaat, menen twee directieleden op drie dat de mening van leerlingen alvast relevant is.

	Col %
leerlingen na afloop geïnformeerd	33,3%
mening van leerlingen gevraagd	66,7%

Leerkrachten

Eenzelfde plaatje als dat van het schoolreglement...

Slechts een kwart van de leraren vindt het belangrijk de mening van leerlingen te horen of met leerlingen te overleggen.

		Richting		
		ASO	TSO	BSO
zonder leerlingen in te lichten	Col %	12,1%	10,8%	13,6%
leerlingen na afloop	Col %	60,6%	59,5%	59,1%
mening van	Col %	21,2%	27,0%	27,3%
samen met	Col %	6,1%	2,7%	

OP

Bij voorkeur zonder inspraak, in sommige gevallen zelfs zonder kennisgeving! In ASO en BSO zou een kleine helft evenwel ook de mening van leerlingen vragen.

		Onderwijsvorm		
		ASO	TSO	BSO
zonder leerlingen in te lichten	Col %		6,7%	14,3%
leerlingen na afloop	Col %	58,3%	60,0%	42,9%
mening van	Col %	41,7%	33,3%	42,9%

Vraag 29: Hoe wordt het best beslist over het uiterlijk en de kledij op school?

Leerlingen

In de eerste graad vragen de TSO-jongens uitdrukkelijk om gehoord te worden vooraleer de beslissing valt over hun kledij en uiterlijk op school.

Daarnaast vragen oudere leerlingen meer zeg over hun kledij dan jongere en, misschien verrassend, jongens meer dan meisjes; alleen de TSO-meisjes van de derde graad vormen op die vaststelling een uitzondering.

	GRAAD1	GRAAD2	GRAAD3
	%	%	%
Directie			
zonder leerlingen in te lichten	17,2%	17,2%	17,2%
leerlingen na afloop geïnformeerd	50,0%	7%	31,1%
mening van leerlingen gevraagd	50,0%	3%	12,4%
autonoom	10,7%	7,8%	6,2%

	ASO	BSO	TSO
	%	%	%
zonder leerlingen in te lichten			28,0%
eerst beslissen dan informeren	49,4%	24,5%	36,3%
eerst mening vragen dan beslissen	13,0%	11,8%	17,0%
samen met leerlingen beslissen	9,7%	5,5%	9,3%
leerlingen beslissen autonoom	5,7%	10,0%	9,3%

Leerkrachten

Bij voorkeur zonder enige inspraak...!

	Col %	Richting		
		ASO	TSO	BSO
zonder leerlingen in te lichten		15,2%	21,6%	27,3%
leerlingen na afloop		66,7%	59,5%	59,1%
mening van		9,1%	13,5%	13,6%
samen met		9,1%	5,4%	

OP

Zijn ASO-leerlingen op dit vlak makkelijker dan TSO-BSO'ers? In ieder geval is het OP in BSO en TSO weinig geneigd (resp. slechts 28,6% en 33,3%) om leerlingen hierin een stem te geven.

	Col %	Onderwijsvorm		
		ASO	TSO	BSO
zonder leerlingen in te lichten		8,3%	13,3%	28,6%
leerlingen na afloop		41,7%	53,3%	42,9%
mening van		50,0%	33,3%	28,6%

Vraag 30: Hoe wordt het best beslist over uitstappen en reizen?

Leerlingen

Op uitstap gestuurd worden zonder daarover gehoord te worden, daarover zijn ze het in Herk eens: zoiets is 'not done'!

Directie	GRAAD1	GRAAD2	GRAAD3
	%	%	%
zonder leerlingen in te lichten	14,6%	17,1%	13,4%
leerlingen na afloop geïnformeerd	50,0%	3%	38,8%
mening van leerlingen gevraagd	50,0%	3%	17,9%
autonoom	3,1%	5%	3,6%

	ASO	BSO	TSO
	%	%	%
zonder leerlingen in te lichten	9,7%	27,0%	14,8%
eerst beslissen dan informeren	51,0%	33,3%	39,0%
eerst mening vragen dan beslissen	22,7%	23,4%	24,7%
samen met leerlingen beslissen	13,8%	12,6%	18,7%
leerlingen beslissen autonoom	2,8%	3,6%	2,7%

Leerkrachten

In TSO en ASO wenst meer dan een derde rekening te houden met de leerlingen. Maar samen met leerlingen een uitstap organiseren is duidelijk een brug te ver.

50 tot 70% van de leerkrachten zweert bij het traditionele systeem van de leraargestuurde reis.

		Richting		
		ASO	TSO	BSO
zonder leerlingen in te lichten	Col %	3,2%	2,9%	9,1%
leerlingen na afloop	Col %	61,3%	45,7%	63,6%
mening van	Col %	29,0%	37,1%	18,2%
samen met	Col %	6,5%	14,3%	9,1%

OP

70% tot 75% vindt dat overleg met de leerlingen in dit geval wenselijk is.

		Onderwijsvorm		
		ASO	TSO	BSO
zonder leerlingen in te lichten	Col %	8,3%	6,7%	
leerlingen na afloop	Col %	16,7%	20,0%	28,6%
mening van	Col %	66,7%	60,0%	42,9%
samen met	Col %	8,3%	13,3%	28,6%

Vraag 31: Hoe wordt het best beslist over de inhoud van de lessen?**Leerlingen**

De tweede graad laat dit het liefst volledig over aan de leerkrachten.

De derde graad is iets meer vragende partij voor overleg, maar ook zij hebben blijkbaar een groot vertrouwen in het vakmanschap van de leerkracht.

Directie	GRAAD1	GRAAD2	GRAAD3
	%	%	%
zonder leerlingen in te lichten	27,9%	29,7%	28,0%
leerlingen na afloop geïnformeerd	16,7%	2,1%	35,1%
mening van leerlingen gevraagd	33,3%	3%	23,1%

Een op drie vindt enige inspraak in de inhoud van de lessen en dus op klasniveau wenselijk. Voor twee op drie is daar (volstrekt) geen behoefte aan.

Leerkrachten

Een kwart van de leerkrachten in ASO en TSO ziet een vorm van overleg met leerlingen over de lesinhoud wel zitten. De grote meerderheid is echter geen vragende partij.

		Richting		
		ASO	TSO	BSO
zonder leerlingen in te lichten	Col %	18,2%	24,3%	13,6%
leerlingen na afloop	Col %	57,6%	51,4%	72,7%
mening van	Col %	21,2%	21,6%	9,1%
samen met	Col %	3,0%	2,7%	4,5%

OP

Volgens het OP is dit de verantwoordelijkheid van de leraar. Maar heel wat mensen, zeker in het BSO (28,6%), breken ook een lans voor inhoudelijk overleg met de leerlingen.

		Onderwijsvorm		
		ASO	TSO	BSO
zonder leerlingen in te lichten	Col %	16,7%	13,3%	14,3%
leerlingen na afloop	Col %	66,7%	66,7%	57,1%
mening van	Col %	16,7%	20,0%	28,6%

Vraag 32: Hoe wordt het best beslist over het examenrooster?**Leerlingen**

In de praktijk wordt hierover in de tweede en de derde graad veel en tijdig overleg gepleegd. Dit weerspiegelt zich in de reacties van de leerlingen: overleggen en samen beslissen is het devies!

Directie	GRAAD1	GRAAD2	GRAAD3
	%	%	%
zonder leerlingen in te lichten	25,2%	17,7%	15,2%
leerlingen na afloop geïnformeerd	33,3%	3%	33,0%
mening van leerlingen gevraagd	66,7%	7%	19,2%
		3%	8,9%

	ASO	BSO	TSO
	%	%	%
zonder leerlingen in te lichten	10,5%	38,2%	17,1%
eerst beslissen dan informeren	29,0%	24,5%	34,8%
eerst mening vragen dan beslissen	34,3%	24,5%	26,0%
samen met leerlingen beslissen	20,2%	7,3%	16,0%
leerlingen beslissen autonoom	6,0%	5,5%	6,1%

Leerkrachten

In de TSO- en ASO-praktijk is er overleg met leerlingen over het examenrooster. Die praktijk lijkt behalve ingeburgerd ook goed bevonden ($\pm 65\%$). Het BSO heeft op dit vlak een grotere weg af te leggen (36%).

		Richting		
		ASO	TSO	BSO
zonder leerlingen in te lichten	Col %	5,9%	10,5%	22,7%
leerlingen na afloop	Col %	26,5%	23,7%	40,9%
mening van	Col %	52,9%	50,0%	22,7%
samen met	Col %	14,7%	15,8%	13,6%

OP

In het ASO is men het meest vertrouwd met raadpleging van leerlingen over het examenrooster. Daar is ook het OP het meest te vinden voor deze praktijk (41,7%).

		Onderwijsvorm		
		ASO	TSO	BSO
zonder leerlingen in te lichten	Col %	8,3%	6,7%	
leerlingen na afloop	Col %	50,0%	60,0%	71,4%
mening van	Col %	41,7%	33,3%	28,6%

Vraag 33: Hoe wordt het best beslist over straf en strafbepaling?**Leerlingen**

Leerlingen scharen zich achter het huidige systeem, waarbij leerkrachten en directie beslissen. Ze vragen wel in vrij grote getale om gehoord te worden.

	GRAAD1	GRAAD2	GRAAD3
	%	%	%
zonder leerlingen in te lichten	27,0%	37,8%	33,6%
eerst beslissen dan informeren	43,4%	42,5%	37,2%
eerst mening vragen dan beslissen	17,2%	11,9%	16,6%
samen met leerlingen beslissen	9,8%	5,7%	9,4%
leerlingen beslissen autonoom	2,5%	2,1%	3,1%

	ASO	BSO	TSO
	%	%	%
zonder leerlingen in te lichten	30,9%	49,1%	28,0%
eerst beslissen dan informeren	41,9%	30,0%	45,1%
eerst mening vragen dan beslissen	15,4%	10,9%	17,0%
samen met leerlingen beslissen	9,3%	4,5%	8,8%
leerlingen beslissen autonoom	2,4%	5,5%	1,1%

Directie

Voor één op drie kan dat in samenspraak met de betrokken leerling; twee op drie beslissen het liefst op eigen houtje.

	Col %
leerlingen na afloop geïnformeerd	66,7%
mening van leerlingen gevraagd	33,3%

Leerkrachten

Een kwart van de leerkrachten in ASO en een vijfde in TSO vinden overleg met leerlingen over straf(bepaling) normaal. In het BSO gaat het slechts om een kleine 15%. 75 tot 85% vindt dit geen materie voor inspraak of overleg.

		Richting		
		ASO	TSO	BSO
zonder leerlingen in te lichten	Col %	15,6%	14,3%	9,5%
leerlingen na afloop	Col %	59,4%	65,7%	76,2%
mening van	Col %	18,8%	14,3%	9,5%
samen met	Col %	6,3%	5,7%	4,8%

OP

In het ASO en TSO is drie kwart geen vragende partij voor overleg met leerlingen. In het BSO is men veel duidelijker geneigd (42,9%) om de mening van leerlingen bij het plaatje te betrekken.

Of het hier om een individueel gesprek gaat geval per geval of om voorafgaande consultatie bij het maken van afspraken rond bestraffing is niet duidelijk.

		Onderwijsvorm		
		ASO	TSO	BSO
zonder leerlingen in te lichten	Col %	16,7%	13,3%	
leerlingen na afloop	Col %	50,0%	53,3%	57,1%
mening van	Col %	33,3%	33,3%	42,9%

Vraag 34: Hoe wordt het best beslist over over schoolproblemen (pesten, geweld, drugs)?

Leerlingen

Schoolproblemen zijn een materie waarover overleg nodig is, dat vinden de meeste leerlingen. In de eerste graad BSO en de tweede graad ASO zijn ze daar nog het minst van overtuigd. Die laten het beleid ten aanzien van schoolproblemen net zo lief over aan leerkrachten en directie.

Directie

De meeste directieleden zijn in dit geval gewonnen voor overleg met de leerlingen. Eén persoon vindt dat het ook zonder de leerlingen kan.

	Col %
leerlingen na afloop geïnformeerd	16,7%
mening van leerlingen gevraagd	83,3%

	ASO	BSO	TSO
	%	%	%
zonder leerlingen in te lichten	13,6%	33,9%	13,9%
eerst beslissen dan informeren	32,1%	19,3%	30,6%
eerst mening vragen dan beslissen	26,3%	25,7%	30,0%
samen met leerlingen beslissen	25,1%	16,5%	22,8%
leerlingen beslissen autonoom	2,9%	4,6%	2,8%

Leerkrachten

Een meerderheid vindt dat schoolproblemen alleen tesamen met leerlingen kunnen worden opgelost. In het TSO gelooft men nog het meest in de bijdrage van de leerlingen. Toch denkt nog 30 tot 40% dat leerlingen hier geen rol te spelen hebben.

		Richting		
		ASO	TSO	BSO
leerlingen na afloop geïnformeerd	Col %	40,0%	32,4%	42,9%
mening van	Col %	30,0%	38,2%	38,1%
samen met	Col %	30,0%	29,4%	19,0%

OP

Een ruime meerderheid pleit in dit geval onomwonden voor samenwerking met leerlingen.

		Onderwijsvorm		
		ASO	TSO	BSO
leerlingen na afloop geïnformeerd	Col %	16,7%	26,7%	28,6%
mening van	Col %	66,7%	60,0%	71,4%
samen met	Col %	16,7%	13,3%	

Vraag 35: Hoe wordt het best beslist over activiteiten, feestjes, sport- en themadagen in schoolverband?

Leerlingen

Omdat het hier om een waaier van activiteiten gaat, lopen de antwoorden nogal uiteen. Toch is duidelijk dat activiteiten allerhande ook bij Herkse leerlingen op het inspraaklijstje staan.

	GRAAD1	GRAAD2	GRAAD3	ASO	BSO	TSO
	%	%	%			
Directie	9,0%	11,5%	12,1%	2,8%	32,7%	9,4%
eerst beslissen dan informeren	27,9%	35,9%	25,0%	25,9%	36,4%	30,4%
Samen met leerlingen, zoveel is duidelijk.			21,9%	30,8%	13,6%	27,1%
mening van leerlingen gevraagd	50,0%		36,2%	36,0%	8,2%	29,8%
samen met leerlingen beslist	50,0%		4,9%	4,5%	9,1%	3,3%

zelfs een actieve rol voor de leerlingen weggelegd.

Leerkrachten

Activiteiten met leerlingen bespreek je best samen met leerlingen... in ASO en TSO bestaat hierover nauwelijks twijfel. In het BSO wenst nog bijna 40% te beslissen zonder de leerlingen hierin te kennen.

		Richting		
		ASO	TSO	BSO
zonder leerlingen in te lichten	Col %		2,7%	4,8%
leerlingen na afloop geïnformeerd	Col %	2,9%	8,1%	33,3%
mening van	Col %	50,0%	40,5%	42,9%
samen met	Col %	47,1%	48,6%	19,0%

OP

Samen met de leerlingen, a.u.b.! (85,7% tot 91,7%)

		Onderwijsvorm		
		ASO	TSO	BSO
leerlingen na afloop geïnformeerd	Col %	8,3%	13,3%	14,3%
mening van	Col %	50,0%	60,0%	71,4%
samen met	Col %	41,7%	26,7%	14,3%

Vraag 36: Hoe wordt het best beslist over de hoeveelheid en spreiding van overhoringen en toetsen?

Leerlingen

In overleg, zoveel is duidelijk!

	GRAAD1	GRAAD2	GRAAD3		ASO	BSO	TSO
	%	%	%		%	%	%
Directie				zonder leerlingen in te lichten	24,2%	32,4%	21,0%
leerlingen in te lichten	22,8%	31,3%	20,4%	informereren	29,0%	27,9%	37,0%
leerlingen na afloop geïnformeerd	33,3%	6	25,8%	eerst mening vragen dan beslissen	23,0%	20,7%	19,3%
mening van leerlingen gevraagd	50,0%	6	24,4%	samen met leerlingen beslissen	19,4%	15,3%	19,9%
samen met leerlingen beslist	16,7%	6	4,0%	leerlingen beslissen autonoom	4,4%	3,6%	2,8%

Leerkrachten

In het ASO is overleg hierover in vele gevallen al een normale zaak. In het TSO houdt de helft van de leerkrachten de boot af, in het BSO zelfs ruim 60%.

		Richting		
		ASO	TSO	BSO
zonder leerlingen in te lichten	Col %	3,0%	10,8%	13,6%
leerlingen na afloop	Col %	36,4%	40,5%	50,0%
mening van	Col %	48,5%	40,5%	31,8%
samen met	Col %	12,1%	8,1%	4,5%

OP

Vooral in het ASO ziet men overleg met leerlingen over de spreiding van het werk wel zitten (58,3%). In het BSO lijkt men zich af te vragen of dat overleg niet overloos wordt (57,1% tegen overleg).

		Onderwijsvorm		
		ASO	TSO	BSO
leerlingen na afloop geïnformeerd	Col %	41,7%	53,3%	57,1%
mening van	Col %	50,0%	46,7%	42,9%
samen met	Col %	8,3%		

Vraag 37: Hoe wordt het best beslist over de schoolvoorzieningen (WC's, leerlingenkastjes)?

Leerlingen

Ook dit is een thema waar leerlingen door de band gevoelig voor zijn. In Herk is dat niet anders. Meisjes laten de schoolvoorzieningen makkelijker over aan de schoolleiding dan jongens.

Directie	GRAAD1	GRAAD2	GRAAD3
	%	%	%
zonder leerlingen in te lichten	28,5%	40,6%	28,4%
leerlingen na afloop			32,4%
mening van leerlingen gevraagd	100,0%		21,3%
leerlingen beslissen			14,7%
leerlingen beslissen autonoom	7,3%	1,6%	3,1%

	ASO	BSO	TSO
	%	%	%
zonder leerlingen in te lichten	31,0%	42,3%	29,3%
eerst beslissen dan informeren	33,9%	27,0%	30,9%
eerst mening vragen dan beslissen	17,7%	12,6%	24,3%
samen met leerlingen beslissen	12,9%	12,6%	14,4%
leerlingen beslissen autonoom	4,4%	5,4%	1,1%

Leerkrachten

De mening van leerlingen wordt vooral in het TSO relevant geacht. In ASO en BSO vindt ruim een derde dat leerlingen gehoord mogen worden. De meerderheid beslist daar echter liever zonder leerlingen.

		Richting		
		ASO	TSO	BSO
zonder leerlingen in te lichten	Col %	18,2%	8,1%	18,2%
leerlingen na afloop	Col %	36,4%	37,8%	45,5%
mening van	Col %	36,4%	40,5%	27,3%
samen met	Col %	9,1%	13,5%	9,1%

OP

Een goede helft in ASO, TSO en BSO pleit voor raadpleging van de leerlingen. 13% tot 16% vindt dit het petje van leerlingen echt te boven gaan.

		Onderwijsvorm		
		ASO	TSO	BSO
zonder leerlingen in te lichten	Col %	16,7%	13,3%	14,3%
leerlingen na afloop	Col %	25,0%	33,3%	28,6%
mening van	Col %	58,3%	53,3%	57,1%

Vraag 38: Hoe wordt het best beslist over de inrichting van leslokalen, refter, ateliers, speelplaats?

Leerlingen

Op dit vlak zijn de wensen van de leerlingen beperkt: minder dan de helft vindt dit thema echt belangrijk. Toch stelt nog een tamelijk grote groep het op prijs dat hun mening wordt gevraagd.

	GRAAD1	GRAAD2	GRAAD3		ASO	BSO	TSO
	%	%	%		%	%	%
Directie	32,5%	50,0%	34,2%	zonder leerlingen in te lichten	38,3%	49,5%	34,8%
eerst beslissen dan informeren	23,0%	18,9%	26,5%	eerst beslissen dan informeren	23,0%	18,9%	26,5%
eerst mening vragen dan beslissen	20,6%	18,0%	16,6%	eerst mening vragen dan beslissen	20,6%	18,0%	16,6%
samen met leerlingen beslissen	11,7%	7,2%	16,6%	samen met leerlingen beslissen	11,7%	7,2%	16,6%
leerlingen beslissen autonoom	6,5%	6,3%	5,5%	leerlingen beslissen autonoom	6,5%	6,3%	5,5%

Leerkrachten

In dit geval trekken ASO en TSO aan hetzelfde koord: zij vinden het advies van leerlingen belangrijk. Het BSO is een heel andere mening toegedaan; daar vindt slechts één op vijf het de moeite om leerlingen bij de zaak te betrekken. 75% vindt dat dit de pet van leerlingen te boven gaat.

		Richting		
		ASO	TSO	BSO
zonder leerlingen in te lichten	Col %	23,5%	23,7%	36,4%
leerlingen na afloop	Col %	17,6%	21,1%	40,9%
mening van	Col %	50,0%	36,8%	13,6%
samen met	Col %	8,8%	18,4%	9,1%

OP

57% in het ASO, 46% en 42% in respectievelijk TSO en BSO pleiten voor overleg met leerlingen over de inrichting van de dagelijkse leef- en werkomgeving. De anderen pleiten het bij informeren achteraf. Niemand geeft aan dat leerlingen geen betrokken partij zouden zijn.

		Onderwijsvorm		
		ASO	TSO	BSO
leerlingen na afloop geïnformeerd	Col %	41,7%	53,3%	57,1%
mening van	Col %	41,7%	40,0%	42,9%
samen met	Col %	16,7%	6,7%	

Conclusie bij thema 5 : inspraakdomeinen

het schoolreglement

Vooraf in de derde graad wensen leerlingen effectieve inspraak, ook in het schoolreglement. Leerlingen blijven daarbij realistisch: ze willen duidelijke informatie en ook meebeslissen; naar autonome beslissingsbevoegdheid taalt haast niemand.

De helft van de directieleden meent dat leerlingen hun mening mogen geven; de andere helft is van oordeel dat leerlingen alleen dienen te weten wat het reglement voorschrijft.

Inzake het schoolreglement is bij de leerkrachten de overlegcultuur ver zoek. 20% meent zelfs dat leerlingen niet hoeven te worden ingelicht over het schoolreglement

Ongeveer de helft van de OP'ers vindt dat de leerlingen op zijn minst geraadpleegd moeten worden. Toch wenst vooral in het BSO ruim een kwart het schoolreglement in te voeren zonder zelfs de leerlingen op de hoogte te brengen!

de leefregels

Een grote groep leerlingen (14%-29,8%) wenst gehoord te worden vooraleer leerkrachten en directie beslissingen nemen over de leefregels.

Als het over de leefregels gaat, menen twee directieleden op drie dat de mening van leerlingen alvast relevant is

Slechts een kwart van de leraren vindt het belangrijk de mening van leerlingen te horen of met leerlingen te overleggen.

Het OP zou bij voorkeur zonder inspraak beslissen, sommigen zelfs zonder kennisgeving! In ASO en BSO zou een kleine helft evenwel ook de mening van leerlingen vragen

Uiterlijk en kledij

In de eerste graad vragen de TSO-jongens uitdrukkelijk om gehoord te worden vooraleer de beslissing valt over hun kledij en uiterlijk op school.

Daarnaast vragen oudere leerlingen meer zeg over hun kledij dan jongere en, misschien verrassend, jongens meer dan meisjes; alleen de TSO-meisjes van de derde graad vormen op die vaststelling een uitzondering.

De helft van het directieteam en van de leerkrachten wil hierover het liefst beslissen zonder enige inbreng van de leerlingen.

Tenslotte het OP: zijn ASO-leerlingen op dit vlak makkelijker dan TSO-BSO'ers? In ieder geval is het OP in BSO en TSO weinig geneigd (resp. slechts 28,6% en 33,3%) om leerlingen een stem te geven op het vlak van uiterlijk en kledij.

uitstappen en reizen

Op uitstap gestuurd worden zonder daarover gehoord te worden, dat zien de leerlingen in Herk niet zitten.

Toch vindt 50% van de directiemensen dit 'none of their pupils' business'!!

50 tot 70% van de leerkrachten zweert bij het traditionele systeem van de leraargestuurde reis, al wenst meer dan een derde in TSO en ASO rekening te houden met de mening van de leerlingen.

70% tot 75% van de OP'ers vindt dat overleg met de leerlingen wel wenselijk is.

De inhoud van de lessen

Jongere leerlingen laten dit het liefst volledig over aan de leerkrachten. De derde graad is iets meer vragende partij voor overleg, maar ook zij hebben blijkbaar een groot vertrouwen in het vakmanschap van de leerkracht. Bij de directie vindt één op drie enige inspraak in de inhoud van de lessen en dus op klasniveau wenselijk. Voor twee op drie is daar geen behoefte aan

Ook een kwart van de leerkrachten in ASO en TSO ziet een vorm van overleg met leerlingen over de lesinhoud wel zitten. De grote meerderheid is echter geen vragende partij

Volgens het OP is de lesinhoud de verantwoordelijkheid van de leraar. Maar heel wat mensen, zeker in het BSO (28,6%), breken ook een lans voor inhoudelijk overleg met de leerlingen

het examenrooster

In de praktijk wordt hierover in de tweede en de derde graad veel en tijdig overleg gepleegd. Dit weerspiegelt zich in de reacties van de leerlingen: overleggen en samen beslissen is het devies! Ook bij de leerkrachten is dit systeem ingeburgerd en goed bevonden ($\pm 65\%$). Het BSO heeft op dit vlak een grotere weg af te leggen (36%). Verder zijn ook twee op drie directieleden tevreden over de huidige consultatiepraktijk. Het OP hinkt achterop met maximaal 41,7% (ASO).

straf en strafbepaling

Leerlingen scharen zich achter het huidige systeem, waarbij leerkrachten en directie beslissen. Ze vragen wel in vrij grote getale om gehoord te worden.

Voor één op drie directieleden kan er samenspraak zijn met de betrokken leerling; twee op drie beslissen het liefst op eigen houtje.

Een kwart van de leerkrachten in ASO en een vijfde in TSO vinden overleg met leerlingen over straf(bepaling) normaal. In het BSO gaat het slechts om een kleine 15%. 75 tot 85% vindt dit geen materie voor inspraak of overleg.

Het omgekeerde vinden we bij het OP. In het ASO en TSO is drie kwart immers geen vragende partij voor overleg met leerlingen. In het BSO is men veel duidelijker geneigd (42,9%) om de mening van leerlingen bij het plaatje te betrekken.

Of het hier om een individueel gesprek gaat geval per geval of om voorafgaande consultatie bij het maken van afspraken rond bestraffing is niet duidelijk.

schoolproblemen

Schoolproblemen zijn een materie waarover overleg nodig is, dat vinden de meeste leerlingen.

De meeste directieleden zijn in dit geval eveneens gewonnen voor overleg met de leerlingen.

Een meerderheid van de leerkrachten vindt dat schoolproblemen alleen tesamen met leerlingen kunnen worden opgelost. In het TSO gelooft men nog het meest in de bijdrage van de leerlingen. Toch denkt nog 30 tot 40% dat leerlingen hier geen rol te spelen hebben.

Bij het OP, tenslotte, pleit een ruime meerderheid onomwonden voor samenwerking met leerlingen.

activiteiten in schoolverband

Omdat het hier om een waaier van activiteiten gaat, lopen de antwoorden nogal uiteen. Toch is duidelijk dat activiteiten allerhande ook bij Herkse leerlingen op het inspraaklijstje staan.

Voor de directie is dit geen probleem. 50% ziet hier zelfs een actieve rol voor de leerlingen weggelegd.

Voor leerkrachten is het eveneens duidelijk: activiteiten met leerlingen bespreek je best samen met leerlingen... in ASO en TSO bestaat hierover nauwelijks twijfel. In het BSO wenst nog bijna 40% te beslissen zonder de leerlingen hierin te kennen.

De OP'ers menen dat samen met leerlingen beslissen de aangewezen weg is (85,7% tot 91,7%).

spreiding overhoringen en toetsen

De leerlingen dringen aan op overleg, zoveel is duidelijk.

Bij de directie en de bij ASO-leerkrachten en -OP'ers pleiten twee op drie voor overleg met de leerlingen.

In het TSO houdt de helft van de leerkrachten de boot af, in het BSO zelfs ruim 60%. Ook de OP'ers lijken zich af te vragen of dat overleg in het BSO niet overloos wordt (57,1% tegen overleg).

de schoolvoorzieningen

Ook dit is een thema waar leerlingen door de band gevoelig voor zijn. In Herk is dat niet anders. Meisjes laten de schoolvoorzieningen makkelijker over aan de schoolleiding dan jongens.

Wat de directie betreft kunnen schoolvoorzieningen er blijkbaar zonder twijfel komen op vraag van of in overleg met de leerlingen.

Bij de leerkrachten beslist de meerderheid in ASO en BSO liever zonder de leerlingen. De mening van leerlingen wordt vooral in het TSO relevant geacht.

Een goede helft van het OP in ASO, TSO en BSO pleit voor raadpleging van de leerlingen.

13% tot 16% vindt dit het petje van leerlingen echt te boven gaan.

de inrichting van leslokalen, refters, ateliers, speelplaats

Op dit vlak zijn de wensen van de leerlingen beperkt: minder dan de helft vindt dit thema echt belangrijk. Toch stelt nog een tamelijk grote groep het op prijs dat hun mening wordt gevraagd

Voor vijf op zes directeurs kunnen de leerlingen hierover gehoord worden

Bij de leerkrachten trekken ASO en TSO aan hetzelfde koord: zij vinden het advies van leerlingen belangrijk.

Het BSO is een heel andere mening toegedaan; daar vindt slechts één op vijf het de moeite om leerlingen bij de zaak te betrekken. 75% vindt dat dit de pet van leerlingen te boven gaat

57% van het OP in het ASO, 46% en 42% in respectievelijk TSO en BSO pleiten voor overleg met leerlingen

over de inrichting van de dagelijkse leef- en werkomgeving. De anderen houden het bij informeren achteraf.

Niemand geeft aan dat leerlingen geen betrokken partij zouden zijn

de top tien

Wat is de top tien van inspraakdomeinen waarover leerlingen minstens hun mening wensen te geven ?
 Activiteiten in schoolverband (59,3%), schoolproblemen (53,2%), het examenrooster (51,5%), spreiding en hoeveelheid van overhoringen en toetsen (43,7%), uitstappen en reizen (41,7%), de inhoud van de lessen (39%), de inrichting van lokalen en speelplaats (37,2%), de schoolvoorzieningen (35,7%), het uiterlijk (30,6%) en straf en strafbepaling (25,9%).

	vraag 49	vraag 50	vraag 51	vraag 52	vraag 53	vraag 54	vraag 55	vraag 56	vraag 57	vraag 58	vraag 59	vraag 60
zonder leerlingen in te lichten	33,9%	32,5%	29,5%	15,0%	28,6%	18,4%	33,6%	17,9%	11,2%	24,8%	32,8%	39,4%
eerst beslissen dan informeren	43,0%	43,5%	39,9%	43,3%	42,5%	30,1%	40,5%	28,9%	29,6%	31,5%	31,5%	23,3%
eerst mening vragen dan beslissen	13,8%	12,3%	14,1%	23,5%	17,3%	29,5%	15,1%	27,4%	26,0%	21,3%	18,9%	18,7%
samen met leerlingen beslissen	7,3%	8,9%	8,7%	15,2%	8,9%	16,1%	8,2%	22,6%	28,3%	18,7%	13,3%	12,4%
leerlingen beslissen autonoom	2,0%	2,8%	7,8%	3,0%	2,8%	5,9%	2,6%	3,2%	5,0%	3,7%	3,5%	6,1%

Hoe ziet de top tien van participatiethema's eruit voor de directieleden?

Op plaats 1 komen de schoolvoorzieningen (6/6), gevolgd door de inrichting van lokalen en speelplaats en de oplossing van schoolproblemen (beide 5/6). Op plaats 3 (4/6) staan de leefregels, het examenrooster en de spreiding van overhoringen en toetsen. Op 4 (3/6) vinden we het schoolreglement, uiterlijk en kledij, uitstappen en reizen en activiteiten in schoolverband.

	vraag 37	vraag 38	vraag 39	vraag 40	vraag 41	vraag 42	vraag 43	vraag 44	vraag 45	vraag 46	vraag 47	vraag 48
zonder leerlingen in te lichten					16,7%							16,7%
leerlingen na afloop geïnformeerd	50,0%	33,3%	50,0%	50,0%	50,0%	33,3%	66,7%	16,7%		33,3%		
mening van leerlingen gevraagd	50,0%	66,7%	50,0%	50,0%	33,3%	66,7%	33,3%	83,3%	50,0%	50,0%	100,0%	83,3%
samen met leerlingen beslist									50,0%	16,7%		

Op welke terreinen gunnen de leerkrachten de leerlingen een stem?

Een (soms groot) aantal leerkrachten is bereid om samen met leerlingen te overleggen over alle opgesomde domeinen; in het BSO geldt dat niet voor de thema's schoolreglement, leefregels en uiterlijk. In volgorde van belang is deze bereidheid tot samen overleggen: activiteiten binnen schoolverband (84,5%), bespreking van schoolproblemen (62,9%), het examenrooster (57,7%), de hoeveelheid en spreiding van overhoringen (48,3%), de inrichting van lokalen en speelplaats (47,5%), schoolvoorzieningen (46,5%), uitstappen en reizen (39,3%), de leefregels (27,5%), straf en strafbepaling (21,5%) en het schoolreglement (20,7%).

	vraag 51	vraag 52	vraag 53	vraag 54	vraag 55	vraag 56	vraag 57	vraag 58	vraag 59	vraag 60	vraag 61	vraag 62
zonder leerlingen in te lichten	17,2%	12,1%	19,0%	5,4%	20,7%	10,2%	14,3%		1,7%	8,6%	15,5%	25,4%
leerlingen na afloop geïnformeerd	62,1%	60,3%	63,8%	55,4%	60,3%	32,2%	64,3%	37,0%	13,8%	43,1%	37,9%	27,1%
mening van leerlingen gevraagd	19,0%	24,1%	12,1%	28,6%	15,5%	45,8%	17,9%	37,0%	46,6%	39,7%	37,9%	35,6%
samen met leerlingen beslist	1,7%	3,4%	5,2%	10,7%	3,4%	11,9%	3,6%	25,9%	37,9%	8,6%	8,6%	11,9%

Bij het OP is de top tien: activiteiten in schoolverband (87,6%), uitstappen en reizen (75%), schoolproblemen (75%), de schoolvoorzieningen (56,3%), de spreiding van overhoringen (50,1%), de inrichting van lokalen en speelplaats (50%), het schoolreglement (43,8%) en ex aequo de leefregels (37,5%), het uiterlijk (37,5%) en het examenrooster (37,5%).

	vraag 18	vraag 19	vraag 20	vraag 21	vraag 22	vraag 23	vraag 24	vraag 25	vraag 26	vraag 27	vraag 28	vraag 29
zonder leerlingen in te lichten	12,5%	6,3%	12,5%	6,3%	12,5%	6,3%	12,5%				12,5%	
leerlingen na afloop geïnformeerd	43,8%	56,3%	50,0%	18,8%	68,8%	56,3%	56,3%	25,0%	12,5%	50,0%	31,3%	50,0%
mening van leerlingen gevraagd samen met leerlingen beslist	43,8%	37,5%	37,5%	62,5%	18,8%	37,5%	31,3%	62,5%	56,3%	43,8%	56,3%	37,5%
				12,5%				12,5%	31,3%	6,3%		12,5%

THEMA 6: Instrumenten voor participatie

Vraag 39: Hoe functioneert de schoolkrant?

Leerlingen

In BSO en TSO is er geen schoolkrant. In het ASO scoort de schoolkrant goed in alle graden (40% tot 70%). Ook een deel van de derdegraads-TSO-meisjes apprecieert de schoolkrant; de anderen hebben er geen in hun school.

	AC		AC ES	TAI			TH		URS BB		URS ES	
	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD1	GRAAD1	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD1	
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	
bestaat niet	11,8%	85,4%	25,0%	84,0%	80,0%	65,7%	27,5%	47,5%			2,8%	11,5%
functioneert heel slecht	14,7%	2,4%	2,8%	4,0%	16,0%	24,3%	7,5%	7,5%	3,0%	9,7%		3,3%
functioneert slecht	20,6%	2,4%				7,1%	10,0%	15,0%	3,0%	12,5%		8,2%
tussen beide	32,4%	7,3%	27,8%	8,0%	4,0%	1,4%	37,5%	22,5%	23,9%	29,2%		21,3%
functioneert goed	20,6%	2,4%	25,0%	4,0%			17,5%	7,5%	53,7%	40,3%		37,7%
functioneert heel goed			19,4%			1,4%			16,4%	5,6%		18,0%

Directie

Een krant van de leerlingen...er is alvast een voorbeeld van goede praktijk! (33%)

	Col %
bestaat niet	33,3%
functioneert heel slecht	16,7%
tussen beide	16,7%
functioneert goed	33,3%

Leerkrachten

De belangrijkste vaststelling is dat vele leerkrachten niet op de hoogte blijken te zijn van het al of niet bestaan van een schoolkrant in hun school.

De uiteenlopende cijfers in het TSO hebben te maken met verschillende praktijken in de verschillende TSO-richtingen. Hetzelfde geldt voor het ASO. Eén ASO-schoolkrant heeft duidelijk een flinke schare sympathisanten en/of medewerkers.

	Col %	Richting		
		ASO	TSO	BSO
bestaat niet	Col %	23,5%	42,1%	27,3%
functioneert heel slecht	Col %	2,9%	7,9%	13,6%
functioneert slecht	Col %	5,9%	10,5%	18,2%
tussen beide	Col %	26,5%	21,1%	13,6%
functioneert goed	Col %	26,5%	18,4%	27,3%
functioneert heel goed	Col %	14,7%		

Vraag 40: Hoe functioneren de leefsleutels of het klasuur?

Leerlingen

Leefsleutels zijn vooral bekend in de eerste graad. De leerlingen zijn er behoorlijk tevreden over (tot 52,7% in AC ES).

	AC		AC ES	TAI			TH		URS BB		URS ES
	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD1	GRAAD1	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD1
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
bestaat niet	67,6%	62,5%			28,0%	37,1%	70,0%	68,4%	69,7%	75,7%	69,4%
functioneert heel slecht	11,8%		11,1%	4,0%	22,0%	15,7%	12,5%	10,5%	3,0%	9,5%	3,2%
functioneert slecht	11,8%	15,0%	13,9%	8,0%	12,0%	14,3%	5,0%	5,3%	3,0%	6,8%	
tussen beide		12,5%	22,2%	48,0%	30,0%	20,0%	10,0%	5,3%	18,2%	5,4%	14,5%
functioneert goed	5,9%	10,0%	33,3%	28,0%	8,0%	8,6%	2,5%	10,5%	3,0%	1,4%	8,1%
functioneert heel goed	2,9%		19,4%	12,0%		4,3%			3,0%	1,4%	4,8%

Directie

Waar het bestaat, functioneert het systeem naar wens. (33,3%)

	Col %
bestaat niet	66,7%
functioneert goed	16,7%
functioneert heel goed	16,7%

Leerkrachten

Waar de leefsleutels en/of het klasuur bestaan, d.i. in TAI en AC ES, zijn er zowel enthousiaste als negatieve geluiden. De positieve geluiden overheersen.

	Col %	Richting		
		ASO	TSO	BSO
bestaat niet	Col %	42,4%	20,0%	13,6%
functioneert heel slecht	Col %	12,1%	14,3%	13,6%
functioneert slecht	Col %	3,0%	8,6%	9,1%
tussen beide	Col %	18,2%	22,9%	22,7%
functioneert goed	Col %	21,2%	28,6%	36,4%
functioneert heel goed	Col %	3,0%	5,7%	4,5%

Vraag 41: Hoe functioneert het prikbord/mededelingenbord?

Leerlingen

De BSO'ers en de tweede- en derdegraads TSO'ers blijken vaak niet op de hoogte van het bestaan van een mededelingenbord. De andere leerlingen wel. Ze zijn er matig tot behoorlijk tevreden over (33% tot 63%).

	AC		AC ES	TAI			TH		URS BB		URS ES
	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD1	GRAAD1	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD1
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
bestaat niet		2,4%	2,8%	36,0%	54,9%	18,6%	35,9%	32,5%	18,5%	13,5%	12,9%
functioneert heel slecht	8,8%	14,6%	2,8%	8,0%	13,7%	30,0%	12,8%	7,5%	6,2%	6,8%	6,5%
functioneert slecht	11,8%	12,2%		4,0%	7,8%	27,1%	12,8%	17,5%	20,0%	13,5%	4,8%
tussen beide	26,5%	24,4%	16,7%	20,0%	13,7%	17,1%	20,5%	27,5%	21,5%	20,3%	27,4%
functioneert goed	41,2%	43,9%	30,6%	24,0%	2,0%	7,1%	17,9%	15,0%	24,6%	39,2%	35,5%
functioneert heel goed	11,8%	2,4%	47,2%	8,0%	7,8%				9,2%	6,8%	12,9%

Directie

Dit kan dus een prima instrument voor participatie zijn!
De huidige werking laat evenwel nog te wensen over. (50%)

	Col %
tussen beide	50,0%
functioneert goed	16,7%
functioneert heel goed	33,3%

Leerkrachten

Er is een grote mate van tevredenheid over de efficiëntie van de bestaande mededelingenborden. Toch is één op de tien leerkrachten niet op de hoogte van een dergelijk bord! Enige communicatie terzake lijkt dus aangewezen!

		Richting		
		ASO	TSO	BSO
bestaat niet	Col %	9,1%	10,8%	13,6%
functioneert heel slecht	Col %	3,0%		
functioneert slecht	Col %	9,1%	10,8%	13,6%
tussen beide	Col %	36,4%	35,1%	36,4%
functioneert goed	Col %	36,4%	40,5%	36,4%
functioneert heel goed	Col %	6,1%	2,7%	

Vraag 42: Hoe functioneert de ideeënbus/klachtenbus?**Leerlingen**

De klachtenbus scoort goed bij de jongens van de eerste graad TSO (40% tot 84%); daarna is het enthousiasme veel minder (max.13% bij BSO-jongens 3de graad).
Elders is er soms een occasionele ideeënbus. Deze krijgt een matige beoordeling.

	AC		AC ES	TAI			TH		URS BB		URS ES
	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD1	GRAAD1	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD1
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
bestaat niet	5,9%	26,8%	11,1%	8,0%	7,8%	5,8%	70,0%	66,7%	40,3%	58,1%	54,8%
functioneert heel slecht	35,3%	26,8%	2,8%		21,6%	39,1%	12,5%	7,7%	14,9%	10,8%	11,3%
functioneert slecht	14,7%	9,8%	2,8%	8,0%	15,7%	26,1%	10,0%	7,7%	19,4%	10,8%	11,3%
tussen beide	29,4%	29,3%	47,2%	44,0%	41,2%	17,4%	5,0%	15,4%	20,9%	20,3%	16,1%
functioneert goed	11,8%	7,3%	16,7%	20,0%	11,8%	8,7%	2,5%	2,6%	3,0%		6,5%
functioneert heel goed	2,9%		19,4%	20,0%	2,0%	2,9%			1,5%		

Directie

Misschien een methode om vaker te gebruiken? (33,3% positief)

	Col %
bestaat niet	33,3%
tussen beide	33,3%
functioneert goed	16,7%
functioneert heel goed	16,7%

Leerkrachten

Waar zo een bus bestaat, zijn er in ieder geval personeelsleden die erin geloven (14,7% tot 20%). Misschien kan de over het algemeen lauwe waardering bij een grotere groep personeelsleden weer worden aangezwengeld.

		Richting		
		ASO	TSO	BSO
bestaat niet	Col %	32,4%	27,0%	30,0%
functioneert heel slecht	Col %	5,9%	2,7%	5,0%
functioneert slecht	Col %	11,8%	8,1%	5,0%
tussen beide	Col %	35,3%	43,2%	40,0%
functioneert goed	Col %	14,7%	16,2%	15,0%
functioneert heel goed	Col %		2,7%	5,0%

Vraag 43: Functioneert er een systeem van behoefteonderzoek/enquêtes?

Leerlingen

De leerlingen zijn hierover in ieder geval positief, vooral in de eerste graad. Of dit slaat op de voorliggende enquête, die als voorbeeld werd gegeven, of ook op andere bevragingen, is onduidelijk.

	AC		AC ES	TAI			TH		URS BB		URS ES
	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD1	GRAAD1	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD1
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
bestaat niet	9,1%	22,0%	2,8%	4,0%	6,1%	17,6%	30,0%	33,3%	13,6%	13,5%	19,4%
functioneert heel slecht	15,2%	9,8%	2,8%	8,0%	10,2%	19,1%	7,5%	10,3%	18,2%	10,8%	4,8%
functioneert slecht	18,2%	9,8%	5,6%	12,0%	18,4%	26,5%	15,0%	20,5%	9,1%	12,2%	9,7%
tussen beide	48,5%	41,5%	33,3%	24,0%	51,0%	25,0%	32,5%	35,9%	40,9%	47,3%	48,4%
functioneert goed	6,1%	17,1%	38,9%	44,0%	10,2%	8,8%	12,5%		18,2%	16,2%	12,9%
functioneert heel goed	3,0%		16,7%	8,0%	4,1%	2,9%	2,5%				4,8%

Directie

Dit is in de SG geen gebruikelijke praktijk (66,7%). Mogelijk iets voor de toekomst?

	Col %
bestaat niet	66,7%
functioneert slecht	16,7%
tussen beide	16,7%

Leerkrachten

Slaan de waarderende cijfers op dit eigenste onderzoek? Enquêtes in het kader van IKZ werden in de SG tot nu toe immers niet gehouden. Uit navraag blijkt men alleen vertrouwd met vragenlijsten van leerlingen, die voor een eindwerk enkele klassen ondervragen.

		Richting		
		ASO	TSO	BSO
bestaat niet	Col %	57,6%	38,9%	30,0%
functioneert heel slecht	Col %	15,2%	11,1%	10,0%
functioneert slecht	Col %	12,1%	13,9%	10,0%
tussen beide	Col %	12,1%	22,2%	35,0%
functioneert goed	Col %	3,0%	13,9%	15,0%

Vraag 44: Hoe functioneren de vertrouwensleerkrachten/groene leerkrachten?

Leerlingen

Vooral in de eerste en tweede graad blijken veel leerlingen vertrouwensleerkrachten te hebben en zich daar goed bij te voelen. Er is een piek in het eerste jaar TSO met 70,6% tot 93,5%.

De meeste leerlingen zijn evenwel niet op de hoogte van een systeem van vertrouwens- of groene leerkrachten. Dit systeem moet alleszins voldoende gecommuniceerd worden.

	AC		AC ES	TAI			TH		URS BB		URS ES
	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD1	GRAAD1	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD1
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
bestaat niet	2,9%	29,3%	8,3%	12,0%	16,0%	17,1%	35,0%	60,0%	20,9%	65,8%	37,7%
functioneert heel slecht	17,6%	4,9%		4,0%	12,0%	7,1%	15,0%	5,0%	9,0%	4,1%	4,9%
functioneert slecht	11,8%	14,6%	2,8%		16,0%	28,6%	7,5%	7,5%	11,9%	6,8%	8,2%
tussen beide	32,4%	14,6%	30,6%	32,0%	40,0%	28,6%	25,0%	22,5%	32,8%	12,3%	18,0%
functioneert goed	29,4%	26,8%	38,9%	24,0%	16,0%	15,7%	10,0%	2,5%	22,4%	9,6%	18,0%
functioneert heel goed	5,9%	9,8%	19,4%	28,0%		2,9%	7,5%	2,5%	3,0%	1,4%	13,1%

Directie

Werk aan de winkel in (meer dan) de helft van de SG!

	Col %
bestaat niet	33,3%
tussen beide	16,7%
functioneert goed	33,3%
functioneert heel goed	16,7%

Leerkrachten

Blijkbaar goed waar het systeem echt gepromoot wordt!

	Col %	Richting		
		ASO	TSO	BSO
bestaat niet	Col %	20,6%	18,4%	28,6%
functioneert heel slecht	Col %	11,8%	10,5%	9,5%
functioneert slecht	Col %	5,9%	5,3%	4,8%
tussen beide	Col %	20,6%	18,4%	28,6%
functioneert goed	Col %	35,3%	36,8%	19,0%
functioneert heel goed	Col %	5,9%	10,5%	9,5%

Vraag 45: Hoe functioneert het leerlingenparlement?

Leerlingen

De eerste graad is zeer tevreden met resp. 72,2%, 47,8% en 41%. Positief is men ook in URS BB3 (54,8%), URS BB2 (43%) en AC3 (42,5%).

	AC		AC ES	TAI			TH		URS BB		URS ES
	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD1	GRAAD1	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD1
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
bestaat niet	2,9%			4,3%		4,5%	59,5%	47,5%			13,1%
functioneert heel slecht	17,6%	5,0%		4,3%	20,4%	23,9%	18,9%	15,0%	6,2%	4,1%	3,3%
functioneert slecht	8,8%	12,5%	8,3%	8,7%	22,4%	25,4%		12,5%	12,3%	11,0%	14,8%
tussen beide	50,0%	40,0%	19,4%	34,8%	34,7%	35,8%	13,5%	17,5%	38,5%	30,1%	27,9%
functioneert goed	20,6%	27,5%	38,9%	30,4%	18,4%	7,5%	5,4%	7,5%	33,8%	41,1%	29,5%
functioneert heel goed		15,0%	33,3%	17,4%	4,1%	3,0%	2,7%		9,2%	13,7%	11,5%

Directie

Tevredenheid alom, al kan het volgens vier directiemensen op zes nog beter. In één school is er nog geen leerlingenparlement.

	Col %
bestaat niet	16,7%
functioneert goed	66,7%
functioneert heel goed	16,7%

Leerkrachten

In het ASO zijn er veel positieve, maar ook veel afwachtende geluiden. Blijkbaar functioneert niet elk van de vier leerlingenraden daar even goed. Hetzelfde geldt voor de raden in het TSO. Bijna 60% van de leerkrachten heeft daar immers zijn twijfels bij de gang van zaken. Voor het BSO overheerst de twijfel bij 79%. In één TSO-BSO-school is er immers nog steeds geen leerlingenparlement.

		Richting		
		ASO	TSO	BSO
bestaat niet	Col %		11,4%	15,8%
functioneert heel slecht	Col %	3,0%		
functioneert slecht	Col %	15,2%	8,6%	21,1%
tussen beide	Col %	39,4%	51,4%	57,9%
functioneert goed	Col %	42,4%	28,6%	5,3%

Vraag 46: Hoe functioneren werkgroepen of actiegroepen van leerlingen?

Leerlingen

De BSO'ers signaleren in vrij hoge mate dat zulke werkgroepen niet bestaan. De ASO'ers kennen het fenomeen wel en zijn relatief tevreden over de mogelijkheden (>25%). Hetzelfde geldt voor de TSO-meisjes van de derde graad.

In de tabel per school zien we dat URS BB goed scoort, alsook AC3, AC ES en URS ES. (>25%)

	AC		AC ES	TAI			TH		URS BB		URS ES
	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD1	GRAAD1	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD1
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
bestaat niet	73,5%	35,0%	16,7%	24,0%	31,3%	32,9%	45,0%	40,0%	13,8%	16,2%	30,5%
functioneert heel slecht	14,7%	2,5%	5,6%	4,0%	25,0%	20,0%	12,5%	2,5%	6,2%	2,7%	6,8%
functioneert slecht	5,9%	17,5%	16,7%	16,0%	14,6%	8,6%	5,0%	12,5%	9,2%	2,7%	10,2%
tussen beide	2,9%	20,0%	33,3%	44,0%	16,7%	28,6%	15,0%	25,0%	33,8%	36,5%	23,7%
functioneert goed	2,9%	25,0%	22,2%	4,0%	10,4%	10,0%	10,0%	12,5%	29,2%	36,5%	13,6%
functioneert heel goed			5,6%	8,0%	2,1%		12,5%	7,5%	7,7%	5,4%	15,3%

Directie

Sociale, religieuze of andere werkgroepen (66,6%)... Waarom niet in elke school??

	Col %
bestaat niet	16,7%
functioneert slecht	16,7%
functioneert goed	33,3%
functioneert heel goed	33,3%

Leerkrachten

Blijkbaar bestaan er in alle scholen goed functionerende groepjes leerlingen. Toch is een groot aantal leerkrachten hier niet van op de hoogte.

		Richting		
		ASO	TSO	BSO
bestaat niet	Col %	15,2%	19,4%	14,3%
functioneert heel slecht	Col %	3,0%	2,8%	4,8%
functioneert slecht	Col %	6,1%	5,6%	9,5%
tussen beide	Col %	21,2%	19,4%	23,8%
functioneert goed	Col %	42,4%	36,1%	33,3%
functioneert heel goed	Col %	12,1%	16,7%	14,3%

Vraag 47: Hoe functioneren de sportteams van de school?

Leerlingen

In de eerste graad zijn de leerlingen veelal zeer enthousiast over het sportaanbod, al blijkt er onduidelijkheid over het begrip 'sportteam'.

De tweede en derde graad is kritischer. Daarnaast signaleren vooral de BSO-leerlingen het ontbreken van sportteams (35% tot 75%). Of ze vragende partij zijn, is niet duidelijk.

	AC		AC ES	TAI			TH		URS BB		URS ES
	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD1	GRAAD1	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD1
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
bestaat niet	8,8%		2,8%	8,0%	20,0%	50,0%	61,5%	85,0%	18,2%	4,1%	35,0%
functioneert heel slecht	14,7%	2,4%		4,0%	14,0%	15,7%	10,3%	5,0%	4,5%	5,4%	10,0%
functioneert slecht	17,6%	4,9%		4,0%	16,0%	14,3%	7,7%	2,5%	10,6%	6,8%	5,0%
tussen beide	26,5%	24,4%	19,4%	24,0%	32,0%	11,4%	10,3%	7,5%	30,3%	24,3%	26,7%
functioneert goed	23,5%	53,7%	27,8%	36,0%	6,0%	8,6%	10,3%		28,8%	47,3%	8,3%
functioneert heel goed	8,8%	14,6%	50,0%	28,0%	12,0%				7,6%	12,2%	15,0%

Directie

Een gezonde geest in een gezond lichaam... niet van toepassing in één school. Waarom niet overal?

	Col %
bestaat niet	16,7%
functioneert goed	33,3%
functioneert heel goed	50,0%

Leerkrachten

Zeer uiteenlopende antwoorden wijzen op zijn minst op onvoldoende bekendheid. Hier is werk aan de winkel! In één TSO-BSO-school is er inderdaad geen voetbal- of ander team.

		Richting		
		ASO	TSO	BSO
bestaat niet	Col %	9,4%	33,3%	47,6%
functioneert slecht	Col %	9,4%	8,3%	4,8%
tussen beide	Col %	18,8%	16,7%	28,6%
functioneert goed	Col %	37,5%	25,0%	19,0%
functioneert heel goed	Col %	25,0%	16,7%	

Vraag 48: Hoe functioneren de vertrouwensleerlingen of de peters/meters voor nieuwe leerlingen?

Leerlingen

Sommige leerlingen blijken vertrouwenspersonen te hebben onder de leerlingen. Een echt systeem van vertrouwensleerlingen is er echter niet.

	AC		AC ES	TAI			TH		URS BB		URS ES
	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD1	GRAAD1	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD2	GRAAD3	GRAAD1
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
bestaat niet	97,1%	75,6%	58,3%	48,0%	50,0%	60,0%	55,0%	85,0%	82,1%	77,0%	73,3%
functioneert heel slecht		2,4%	8,3%	16,0%	18,8%	10,0%	15,0%		4,5%	8,1%	8,3%
functioneert slecht		2,4%	8,3%	4,0%	10,4%	11,4%		7,5%	4,5%	8,1%	3,3%
tussen beide		14,6%	19,4%	24,0%	14,6%	14,3%	15,0%	2,5%	6,0%	4,1%	10,0%
functioneert goed		4,9%	5,6%	8,0%	6,3%	1,4%	7,5%	5,0%	3,0%	2,7%	5,0%
functioneert heel goed	2,9%					2,9%	7,5%				

Directie

Het systeem is in onze SG niet of nauwelijks bekend.

	Col %
bestaat niet	83,3%
functioneert heel slecht	16,7%

Leerkrachten

Het systeem blijkt in geen enkele school officieel te bestaan, al hebben leerlingen natuurlijk hun vertrouwenspersonen onder hun peers.

Mogelijk beoordelen enkele respondenten dit gegeven als een positief of als een wenselijk systeem.

	Col %	Richting		
		ASO	TSO	BSO
bestaat niet	Col %	47,1%	55,3%	61,9%
functioneert heel slecht	Col %	17,6%	18,4%	9,5%
functioneert slecht	Col %	8,8%	7,9%	9,5%
tussen beide	Col %	14,7%	10,5%	9,5%
functioneert goed	Col %	11,8%	2,6%	
functioneert heel goed	Col %		5,3%	9,5%

Conclusie bij thema 6 : instrumenten voor participatie

In de zes scholen bestaan traditioneel verschillende instrumenten voor participatie, aangepast aan de leeftijd en aard van de leerlingen. De opgesomde participatie-instrumenten spreken dus dikwijls een eigen segment aan bij de leerlingen en vullen elkaar eigenlijk aan. Het is daarom niet zinvol alleen de populairste te vermelden. Vandaar deze opsomming met tussen haakjes de hoogste positieve antwoordscore (4 + 5) per item bij de leerlingen: schoolkrant(65%), leefsleutels/ klasuur(47%), prikbord(63%), klachtenbus(59%), behoefteonderzoek (50%), groene leerkrachten(70%), leerlingenparlement(73%), actiegroepen(46%), sportteam(75%) en vertrouwensleerlingen(11%).

De directieleden zijn het meest te spreken over: leerlingenparlement (93,4%), sportteams (83,3%), werk- en actiegroepen van leerlingen(66,6%), prikbord en vertrouwensleerkrachten (50%), schoolkrant, leefsleutels en ideeën- of klachtenbus (33,3%), behoefteonderzoek en vertrouwensleerlingen(0%).

Leerkrachten zijn het meest enthousiast over werk- en actiegroepen van leerlingen (12% tot 16%), sportteams (0% tot 25%), groene en/of vertrouwensleerkrachten (5,9% tot 10,5%) en leefsleutels en/of klasuur (3% tot 5,7%). De schoolkrant scoort in het ASO hoog met 14,7% zeer enthousiaste leerkrachten, de ideeënbus haalt 2,7% tot 5% in TSO en BSO, het prikbord 2,7% tot 6,1% in TSO en ASO en de vertrouwensleerlingen 5,3% tot 9,5% in TSO en BSO. Het minste uitgesproken enthousiasme is er voor de huidige werking van het leerlingenparlement en voor behoefteonderzoek.

Uiteraard ging het hier om een beoordeling van de bestaande instrumenten voor participatie. Misschien is het, uitgaande van de voorliggende gegevens, tijd voor een nieuwe of vernieuwende wind?